

Kárpátaljai Hírmondó

I. évfolyam 1. szám

Horváth Sándor

Mert a haza

Mert a haza nem eladó
ezüst pénzre sem váltható
Mert a haza lelked része
határait beléd véste
ezer éve
ezer éve a hit

Mert a haza kereszted is
Betlehemi csillagod is
Hiába tiporták hadak él
Hiába tiporták hadak él
Mert a haza
mert a haza te magad vagy

AJÁNLÓ

- * Kárpátalja neves szülöttei
- * Hitélet
- * Irodalom, képzőművészet határok nélkül
- * Kapcsolatépítés
- * Naptárunk
- * Városaink, váraink
- * Emlékezzünk régiokról

Levél az olvasóhoz

A Kárpátaljai Szövetség elnöksége, illetve a Kárpátaljai Hírmondó szerkesztősége tisztelettel köszönti a lap olvasóit. Reményeink szerint újabb fórummal gazdagítjuk azt az olvasótábort, amely pártsemleges sajtóorgánumot szeretne kézbe venni, örülne a Kárpátaljáról, a szülőföldről elszármazott nemzettársak sikereinek, a lap segítségével szívesen venné fel a kapcsolatot rég nem látott iskolatársakkal, ismerősökkel, falubelelkel.

A Kárpátaljai Szövetség feladatának tartja, hogy a kárpátaljai magyarok társadalmi-gazdasági, és hangsúlyozottan kulturális életének fejlődését, irodalmi élete, valamint egyéb művészeti ágainak eredményeit minél szélesebb körben Magyarországon is megismertesse, illetve kapcsolatot teremtsen a kárpátaljai művészek és a hazai közönség között.

Úgy véljük, hogy Magyarország Európai Uniói tagsága felveti a korábbi magyar-magyar kapcsolatok politikai, gazdasági és társadalmi szerkezetét újragondolásának kérdését.

A határon túli magyarok bonyolult viszonyainak kezelésére szükség lenne Magyarországon civil társadalmának a pártokon felüli társadalmi együttműködést célul kitűző stratégiájára. Különösen fontos ez Kárpátalja esetében, ahol nincs olyan történelmi háttere, gyökere a magyar kisebbségi és nemzeti önszerveződésnek parlamenti és önkormányzati részvétellel, mint például Szlovákiában és Erdélyben. Nem véletlen, hogy a határon túli magyarság életével foglalkozó helyzetfeltáró kutatások kikerültek Kárpátalját.

Stratégiai célunk, hogy jobban ráirányítsuk az anyaországi társadalom figyelmét a kárpátaljai magyar értelmiség igazán áldozatos, nagy magyarságtudattal és hittel végzett munkájára, az elért eredmé-

nyekre, azokra a mostoha körülményekre és feltételekre, amelyek között munkájukat végzik.

Ennek a célkitűzésnek a megvalósításához úgy gondoljuk, a legnagyobb támogatást attól a magyar értelmiségi rétegtől kaphatjuk, akik már átérték, megtapasztalták a kisebbségben élők sorsproblémáit. Hol is lehetne értőbb és együttműködésre készebb támogatókra találni, mint éppen azon írók, költők, képzőművészek körében, akiknek szülőföldje Kárpátalja?

Kötelességünknek érezzük, hogy támogassuk a kárpátaljai művelődési kezdeményezéseket, az egységes nemzetben való gondolkodást, segíteni akarunk abban, hogy a kárpátaljai szellemi értékek részesei legyenek az egyetemes magyar kultúrának.

Lapunk, a Kárpátaljai Hírmondó segítségével közös magyarországi és kárpátaljai programokat, író-olvasó találkozókat, testvérvárosi rendezvényeket, kultúrmasorokat szeretnénk szervezni, a lapban publikációs lehetőséget kívánunk biztosítani a fiatal kárpátaljai alkotóknak.

Fontosnak tartjuk, hogy bemutassuk a Kárpátaljai Szövetség vidéki tagszervezeteinek tevékenységét. Örömmel vennénk, ha rendezvényeikre lapunk munkatársait is meghívnák.

Szívesen tájékoztatunk kárpátaljai testvérszervezetek rendezvényeiről, programjairól.

Tisztelt Olvasóink! Várjuk ötleteiket, javaslataikat. Szerkesszük együtt a Kárpátaljai Hírmondót. Ez a lap Önökért és Önöknek szól.

**A KÁRPÁTALJAI SZÖVETSÉG
elnöksége,
A KÁRPÁTALJAI HÍRMONDÓ
szerkesztősége**

A Kárpátaljai Szövetség felhívása!

Kárpátalja egyik legpatinásabb magyar tanintézménye a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola, ahol 1954-ben elsőként kezdődött el a magyar középiskolai oktatás. Az eltelt 50 év alatt itt érettségizett a legtöbb magyar fiatal, lelkükben továbbvive magyarságtudatukat, kitartásukat. Sajnos az elmúlt 20 év alatt ez a tanintézmény olyan méltatlan anyagi helyzetbe került, hogy jelenleg a minimális követelményeknek sem felel meg az anyagi-műszaki bázisa. Ezért felhívással fordulunk mindazokhoz, akik számára nem közömbös a beregvidéki magyar oktatás sorsa, támogassák pénzügyi adományaikkal a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskolát. Külön felkérjük e tanintézmény volt végzőseit, akik jelenleg Magyarországon élnek, lehetőségeikhez mérten járuljanak hozzá a jelenlegi diáknemzedék oktatási körülményeinek javításához.

OTP számlaszámunk: **11711034-20834951.**

Érdeklődni és csekket kérni a 06-1-267-0198(fax is) vagy a 06-30-405-8935 telefon számokon lehet.

Szép Ernő

(Huszt 1884. június 30. —
Budapest 1953. október 2.)

Imádság

Ki ülsz az égben a vihar felett,
Én istenem hallgass meg engemet.

Hozzád megy szívem, itt szavam dadog,
Hazámért reszketek, magyar vagyok.

A népekkel ha haragod vagyon,
A magyarra ne haragudj nagyon.

Ne haragudj rá, bűnét ne keresd,
Bocsáss meg néki, sajnáljad, szeresd.

Szeresd, vigyázz rá istenem atyám,
El ne vesszen veszejtő éjszakán.

Távol a népekhez híre el nem ér,
Hogy olyan jó, mint a falat kenyér.

Hogy nem szokott senkit se bántani,
Lassú dallal szeretne szántani.

Édes istenem te tudod magad
A bárány nála nem ártatlanabb.

Te tudod ezt a fajtát, mily becses,
Milyen takaros, mily kellemetes.

Te látod életét minden tanyán,
Te hallod, hogy beszél: édes anyám.

Te tudod a barna kenyér ízét,
Te tudod a Tisza sárga vizét.

Te tudod, hogy itt milyen szívesen
Hempereg a csikó a fűvesen.

Tudod a nyáj kolompját, ha megyen,
Édes szöllőnket tudod a hegyen.

S keserű könnyeink tudod Uram,
Hogy mennyit is szenvedtünk csakugyan,

S hogy víg esztendőt várunk mindenér,
Hisszük hogy lesz még szőlő lágú kenyér.

Óh keljetek a magyart védeni
Ti istennek fényes cselédei:

Uradnak mondd el arany arcu Nap,
Mondd el szerelmes délibábotat,

Dicsérjed a Balatont tiszta Hold,
Hogy szebb tükröd a földön sose volt.

Csillagok, értünk könyörögjetek:
Kis házak ablakába reszketeg

Szerteszt este mennyi mécs ragyog...
Könyörögjetek értünk csillagok.

1917

KÁRPÁTALJAI **Hírmondó**

I. évfolyam, 1. szám
2005. május

Kiadja a Kárpátaljai Szövetség
1052 Budapest,
Simmelweis u. 1–3.
Tel/fax: 267-0198.

Felelős kiadó: dr. Katona Tamás,
a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Főszerkesztő: Füzesi Magda

Főszerkesztő-helyettes:
Benda István

Szerkesztőbizottság:
Dupka György,
Nagy Zoltán Mihály,
Szöllősy Tibor,
Zubánics László.

Gazdasági felelős: Papp Lászlóné

A szerkesztőség címe:
1052 Budapest,
Simmelweis u. 1–3.
Tel/fax: 267-0198.

HU ISSN

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza. Az aláírt
cikkekért a szerzők viselik a
felelősséget. A szerkesztőség
fenntartja az írások szellemét és
tartalmát nem érintő rövidítések
jogát.

Megjelenik 500 példányban.
A lap
a Nemzeti Civil Alapprogram
támogatásával
jelenik meg.

A folyóiraton nyereség nem
képződik.

A tartalomból

- * Levél az olvasóhoz
- * A Kárpátaljai Szövetség közgyűlésén
- * Beszélgetés Udvari Istvánnal, kisvárdai szervezetünk elnökével
- * Kárpátaljai tanintézeteket támogatnak a magyarországi közösségek
- * Kapcsolatépítés
- * Hírünk a világban
- * Hitélet
- * **Kopogtató: Mit csinál most Horváth Anna szobrászművész?**
- * Kultúra, közművelődés
- * Kárpátalja várai: Kovászó, Borsova vára
- * Mementó
- * Kárpátalja neves szülöttei
Lator László költő, műfordító
Szepesi Attila költő, prózaíró
Kaszab Judit festőművész
- * Gyerekeknek
- * Az egészség érték
- * Korkép
- * Népszerű tudomány
- * Szülőföldünk mondái
- * Nosztalgia: Séta a 30-as évek Beregszászában
- * Naptárunk: Fél évszázada hunyt el Fedák Sári színésznő
- * Irodalom
- * Emlékezzünk régiokról
- * Nemcsak nőknek
- * Szabadidő
- * Erről-arról
- * Szemelvények a művelődési és oktatási élet eseményeiből
- * Képes történelem: Petrás Mária Csángó Madonnái

Közgyűlés: figyeljünk oda jobban egymás munkájára!

Március 5-én, szombaton tartotta évi közgyűlését a Kárpátaljai Szövetség. Köztudott, hogy ez a közösség leginkább a Kárpátaljáról elszármazottakat, illetve az e régióban élőkkel szimpatizálókat egyesíti.

A Magyarok Háza üléstermének folyosóján a Sepa János irányításával működő Beregvidéki Múzeum hívós, „Beregszász 1938. XI. 9. – 1939. XI. 9. 100 képből szárféleképpen” című fotókiállításában gyönyörködhetek a Magyarország sok-sok településéről összeragasztott küldöttek.

Katona Tamás, a Kárpátaljai Szövetség elnöke köszöntötte a közgyűlés vendégeit, többek között Gajdos Istvánt, az Ukrainai Legfelsőbb Tanács képviselőjét, Dupka Györgyöt, a Magyar Értelmisségek Kárpátaljai Közösségének elnökét, Füzesi Magdát, az Ukrainai és a Magyar Írószövetség tagját, Árpá Pétert, az Ungvári Dayka Gábor Középiskola igazgatóját, Vass Istvánt, a Szolyvai Magyar Kulturális Szövetség elnökét és másokat.

Az elnöki megnyitó után Katona Tamás beszámolt arról, milyen tevékenységet folytatott a Kárpátaljai Szövetség a 2004. évben. Többek között kitért a 2004. december 5-i magyarországi ügödöntő népszavazás után kialakult helyzetre is. Szólt arról, hogy a Kárpátaljai Szövetség szívesen együttműködik a kárpátaljai magyar szervezetekkel (ám eddig csupán a Beregvidéki Magyar Kulturális Szövetséggel sikerült együttműködési szerződést kötni), viszont a KMKSZ sorozatosan visszautasítja az anyaországi közösség közeledését. Gyűjtés szervezésével a múlt évben is számos kárpátaljai intézményt támogattak, többek között a Munkácsi Zrínyi Ilona Könyvtárat, amelynek működtetéséhez 971 466 forintot gyűjtöttek össze. Kiemelten kezelik a Nagypaládi Művészeti Iskola, illetve az Ungvári Dayka Gábor Középiskola épületei felújításának ügyét is. Tavaly 20 kárpátaljai kistélepülés óvodáját támogatták: így összesen 625 gyermek kapott könyveket, kifestőket, játékokat, de gyűjtés révén néhány iskola is konkrét támogatáshoz jutott. Katona Tamás név szerint köszönte meg a szponzorok segítségnyújtását, mondván: az ő hathatós anyagi támogatásuk nélkül a Kárpátaljai Szövetség jószerével csak lelki vigaszt nyújthatna a szülőföldön maradt nemzettársaknak.

Ezután Salgói József és Papp Lászlóné társelnökök vázolták a Szövetség tagsága előtt álló feladatokat. A pályázatok függvényében július-augusztus folyamán ismét megszervezik Balatonföldváron mintegy száz kárpátaljai gyerek nyaraltatását, és ismét szeretnének sok-sok idős kárpátaljai embernek örömet szerezni az ideai karácsonyi ajándékokkal.

A beszámoló megvitatásában elsőként Gajdos István, az Ukrainai Legfelsőbb Tanács képviselője kért szót. Elemezve az ukrainai elnökválasztás eredményeit leszögezte: az élet megtyovább, s nekünk, kárpátaljai magyaroknak arra kell törekednünk, hogy minden körülmények között megmaradjunk. A felszólaló megköszönte a Kárpátaljai Szövetség tagságának azt a támogatást, amelyet a kárpátaljai fiatal nemzedék nevelésébe investálnak.

Ugron Gáspár Gábor, a Rákóczi Szövetség elnökségének képviselője elmondta: ebben az évben 200 millió forintot különítenek el a Nemzeti Civil Alapprogramban a határon túli magyar szervezetek támogatására, érdemes hát kezdeményezni, tervezni, pályázatokat benyújtani. Szólt arról is, hogy a Rákóczi Szövetség 130 szervezettel, 5 ezer taggal működik. A múltban elsősorban a felvidéki magyarság támogatását vállalta fel a Szövetség, az idén részben felvállalja az erdélyi, a délvidéki, a kárpátaljai nemzettársak gondjai enyhítését is.

Árpá Péter, az Ungvári Dayka Gábor Középiskola igazgatója a tanintézet épülete felújítása körüli kálváriáról számolt be, egyben megköszönte a Kárpátaljai Szövetség támogatását.

Az egykor Nagyberegről elszármazott Géczy Tihámér nyugalmazott református lelképásztor, a Kárpátaljai Szövetség Hajdú-Bihar Megyei Regionális Szervezetének elnöke a 2004-ben, illetve az idei év első két hónapjában elhunyt tagtársakra emlékezett. A közgyűlés résztvevői egyperces felállással rótták le kegyeletüket az elhunytak emléke előtt. Ezután beszámolt arról, hogy a regionális szervezet tagjai miképpen segítik a Kárpátalján élő, perifériára került embereket, hollandiai segítséggel hogyan szervezte meg a négy kárpátaljai református liceum, illetve a lelkészözvegyek támogatását.

Udvari István, a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnázium egykori igazgatója, jelenleg a Kárpátaljai Szövetség kisvárdai szervezetének elnöke is szót kért. Öröm volt hallani, hogy ebben a kisvárosban komoly munka folyik a szervezet berkeiben. Elmondta: sajnálattal tapasztalta, hogy a 2004. december 5-i népszavazás megosztotta az ottani „öslakosokat”, ugyanis a kormány által célzott propaganda jó táptalajra talált a munkanélküliek, a lakosság szegényebb rétegei körében, akik attól tartottak, hogy a határon túli magyarok, állampolgárságot kapva elveszik előlük a munkalehetőséget. Szólt arról is, hogy tavaly részt vett a gimnázium 1999-ben végzett növendékei, „az első raj” érettségi találkozóján. A 32 végzős közül szinte mindenki továbbtanult, ami azt bizonyítja, hogy a szorgalmas emberek szülőföldjükön is megtalálják a számításukat.

Gortvay Gábor az Ungvári Baráti Kör és a Bercsenyi Miklós Alapítvány képviselőjében szólt az egybegyűltökhöz. Beszélt a tavaly nyáron Dercenben megrendezett tehetségjövő tábortapasztalatról. Elmondta, hogy az ifjú irodalmárok azóta is havonta találkoznak Ungváron, ám jó lenne egy kollégiumot szervezni számukra, ahol felkészült tanárok irányításával valóban kibontakoztathatnák tehetségüket.

Benda István, a Beregszászi Alapítvány kuratóriumának elnöke vázolta: az alapítvány elsősorban kulturális célok megvalósítását támogatja: többek között gyűjtést szerveztek a beregszászi Szent István-, illetve a Linner-szobor elkészítésének költségeire. Újabban felkarolták Huszámé Lakatos Gizella asszony kezdeményezését, aki gyűjtést indított a beregszászi református templom orgonája felújításának finanszírozására. Az alapítvány e nemes ügy véghezviteléhez felajánlotta számlaszámát. Ha a gyűjtés eredményes lesz, remélhetjük, hogy 2006-ban elkezdődhetnek a felújítási munkálatok.

A felszólalók közül szinte mindenki kihangsúlyozta: jobban oda kell figyelni egymás munkájára, meg kell becsülni egymást, hiszen csak így várható, hogy a közösség eredményesen tevékenykedjék.

Rövid szünet után a nagyszőlősi járási Nagypaládi, illetve Verbőci Művészeti Iskola növendékei mutatták be tehetségüket. Grigora Éva, a Nagyszőlősi Járási Közigazgatási Hivatal művelődési osztályának munkatársa műsorvezetőként igen talpraesetten, tömören és összefogottan ismertette a járás művelődési életével kapcsolatos tudnivalókat. Talán mondanunk sem kell: a művészeti iskolások táncban, dalban és hangszeresben is remekeltek, amit a nézőtérben ülők nagy tapsallal és egy-egy titokban elmorzsolts könnyecseppel köszöntek meg...

Végezetül Botos Csaba nagypaládi és Stul Pál verbőci polgármester egy beregi népi szöttek faliképet nyújtott át Katona Tamásnak, a Kárpátaljai Szövetség elnökének. Afalikép felirata stílusos és az alkalomhoz illő volt: „Isten, áldd meg a magyart!”...

TUDÓSÍTÓNK

DR. KATONA TAMÁS,
a Kárpátaljai Szövetség elnöke

Közvetlenül a belső indíttatású kötelességről

Udvari István közismert és köztiszteletnek örvendő személyiség volt nemcsak Beregszászban, hanem megegyezte is: tanára és igazgatója volt az 1944-ben megszünt Beregszászi Főgimnázium jogutódjának, az 1991-ben újraindított Beregszászi Magyar Gimnáziumnak, bábáskodott a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség bölcsőjénél, szervezett, részt vett minden jelentős, gyakran a határokon is túlmutató rendezvényen, tevékenyen gyarapította a kárpátaljai magyar oktatásügyi anyagi és szellemi kapacitását. Nyugdíjaztatása után, 2000-ben települt át Magyarországra. Kisvárdán él családjá körében.

– A “családja körében” fogalom némi korrekcióra szorul, ugyanis szeretteden kívül van egy nagyobb családod is, amelyet összefogsz: itt és most a Kárpátaljai Szövetség Kisvárdán és környékén élő tagságára gondolkodok.

– Közel félszáz, zömében beregszászi gyökerű tagtársunk él Kisvárdán és térségében. Többségüket már azelőtt ismertük, mielőtt idekerültünk, míg másokkal itt kötöttünk ismeretséget. Remélem, a tösgyökeres kisvárdaiak nem veszik rossz néven, ha elmondom: mi, határon túlról az anyaországba áttelepültek fogékonyabbak vagyunk egymás és a közösség problémáira, mint ők, s talán ebből eredendően egyesületi tevékenységünk személyre szabott. Szövetségünk munkája éppen ezért nem monoton, sőt, mondhatnám, informális. A kisvárosban szinte naponta találkozunk egymással, s így tudomást szerzünk egymás örömeiről, sikereiről, megismerjük egymás gondjait-bajait, aminek az a következménye, hogy nyitottak vagyunk egymás iránt, hatékonyan tudjuk kezelni napi és hosszú távú gondjainkat. Meghatározó tény az is, hogy valahol összekapcsolnak bennünket a baráti és családi kötelékek és van egy közös köldökzsinórunk, ami szűkebb pátriánkhoz, Kárpátaljához köt.

– A minap telefonon érdeklődtem holléted felől. Lányod arról tájékoztatott, hogy éppen egy jeles politikus vitaestjén veszel részt. Ebből arra lehet következtetni, hogy van konkrét pártállásod, kötődés valamelyik politikai vonulathoz?

– Távrolról sem. Mindig is pártsemleges voltam, mindig is azokat az értékeket igyekeztem fellelni, magamévá tenni – jöhettek bármelyik oldalról –, amelyek az összmagyar feladatokat, azok megoldását jelenítették meg. Teszem ezt most is, mert

közösek gondjaink, mert csak úgy tudjuk biztosítani lelki és anyagi létünk egyensúlyát, ha be tudunk illeszkedni az új közösségbe és úgy tudjuk megoldani egzisztenciális napi és hosszú távú gondjainkat is. Értelmetlen lenne, ha izolálnánk magunkat. Mi több: azon igyekszünk, hogy szorosabbra fogjuk kapcsolatunkat a helyi önkormányzattal, illetve a civil szervezetekkel, ami nagyobb teret biztosít és

gyümölcsözőbbé teszi munkánkat.

– Ebben a szellemben fejtetted ki tevékenységeid kvintesszenciáját az április 18-án megtartott elnökségi ülésen is.

– Igen, ez is tükrözi elképzelésünket, azok részbeni megvalósítását. Hadd ismeressem szó szerint, mire gondolunk, mit tervezünk.

Be szeretnénk kapcsolódni abba a munkába, amelyet a Szövetség a határon túli oktatási intézmények támogatása érdekében végez.

Részt kívánunk vállalni a Kisvárdá és Beregszász oktatási, esetleg más intézményei között kiépítendő kapcsolatok elmélyítésében. Ennek érdekében meg akarunk szervezni egy közös rendezvényt az együttműködési szerződés kidolgozása, illetve a cselekvési program elfogadása céljából. Ezt valószínűleg Kisvárdá önkormányzata is támogatja, mivel városunk együttműködik Beregszászszal.

Hogy növeljük a rendezvények hatékonyságát, együttműködési szerződést kötünk a helybeli Rákóczi Szövetséggel a Kárpátalját támogató rendezvények megszervezésében. Ennek a szervezetnek már működő kapcsolata van Kárpátaljával.

– Kívánom, hogy elképzeléseitek, terveitek valóra váljanak, hiszen célotok

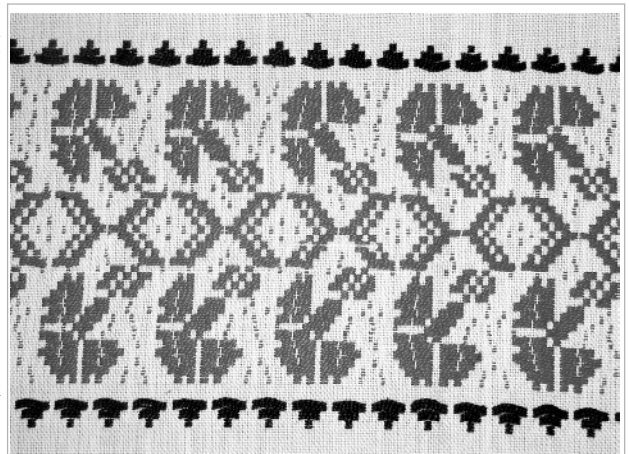
nemes, önzetlen, benne van a szülőföld iránti tisztelet és ragaszkodás, a segítőkészség. De el kell fogadni egy nagy igazságot: kérlelhetetlenül telik az idő. Lesznek, akik tovább viszik a stafétát?

– Igen, lesznek. Valamennyien a szülőföld iránti tiszteletre és szeretetre neveljük gyermekeinket, unokáinkat, akik szem- és fültanúi beszélgetéseinknek, eszmecseréinknek, részt vesznek a névnapok hagyományos megünneplésében, amelyeknek célja a köszöntőkön túl közös dolgaink összehangolása. Jómagam meghatározónak tartom a személyes példamutatást.

– Nem kerülhetem ki a múlt év december 5-ének történéseit, a népszavazást megelőző eseményeket, majd az “eredmény” visszhangját, hiszen róluunk szólt.

– Az intézményesen megszervezett riatogatás a bevándorlókkal és az áttelepültekkel szembeni ellenszenvet igen felszította, ez a szavazás eredményén is megmutatkozott: a lakosság megosztott volt. Ebben talán az is közrejátszott, hogy itt, a határ mentén különösen nagy a munkanélküliség és ez a tény a negatív érzések keltéséhez termékeny talajnak bizonyult. Mi, a nyíregyháziakkal együtt a szavazási kampány hajrájában gondolkodtunk azon, hogy tiltakozni kellene a “nem” szavazatra buzdítók ellen, de végül is, figyelembe véve a lakosság nagyfokú manipuláltságát, nem tettük.

– Végezetül egy nagyon személyes kérdés: a korodra való hivatkozással, vagy abból a megfontolásból, hogy “mindent megtettem, aki tudja, csinálja tovább”, nem jutott eszedbe, hogy kivond magad a közösségi tevékenységből?

– A közösségért munkálkodni belső indíttatású kötelesség, amit azzal a tudattal vállal az ember, hogy rendezni kell “közös dolgainkat”. E feladatot nem lehet korhathárhoz kötni.

– Kösözöm a beszélgetést, további gyümölcsöző tevékenységet kívánok mind neked, mind a Kárpátaljai Szövetség kisvárdai szervezete tagjainak.

SZ. T.

Támogatás a magyar gimnáziumnak

Nem mindennapi eseményre került sor április 18-án, hétfőn a Beregszászi Bethlen Gábor Magyar Gimnáziumban. Szabó Miklós, a Győr-Moson-Sopron megyei közgyűlés elnöke személyében kedves vendége érkezett a Beregvidék rangos tanintézetének. A megye közgyűlése ugyanis létrehozott egy alapítványt a Beregszászi Magyar Gimnázium megsegítésére. Az alapítvány számájára azóta is folyamatosan érkeznek az úgynevezett százforintos támogatások. Szabó Miklós tehát nem jött üres kézzel: a gyűjtési akció eredményeként összegyűlt támogatás következő tételét hozta magával.

Elsőként Szabó Árpád, a gimnázium igazgatója köszöntötte a megjelenteket: Lengyel Lászlót, a járási állami közigazgatási hivatal közoktatási osztályának vezetőjét, Péter Lászlót, a Magyar Köztársaság konzulját, a tanintézet tanárait, diákjait, valamint az írott és elektronikus sajtó képviselőit.

A diákönkormányzat nevében Salánki Ágnes szólt a jelenlévőkhöz. Mint elmondta, szeptember elsején kellemes meglepetés érte a gimnázium épületébe belépő diákokat: teljesen új környezetet fogadta őket. Tanáraik elmondásából megtudták, kinek is

köszönhetik mindezt.

— Ennek a segítségnek hatalmas eszmei értéke is van, mivel a támogatók a határon túli magyar diákok tanulmányait segítik elő. Örülünk, hogy éppen a mi gimnáziumunkat találták erre méltónak — mondta.

A felszólaló ezek után a gimnázium valamennyi tanulója nevében háláját fejezte ki Szabó Miklós úrnak, egész Győr-Moson-Sopron megyének, minden támogatónak, aki megmozdult e nemes cél érdekében.

A diákok színvonalas műsorral köszönték meg a tanintézet felújításához nyújtott

támogatást. Először Wass Albert “Üzenet hazá” című versét hallhattuk Pápai Zsolt előadásában, majd a felsősök adtak elő zenés irodalmi összeállítást.

Az előadást követően Szabó Árpád igazgató “A gimnázium mecénása” című adományozását igazoló oklevelet adta át Szabó Miklósnak. És hogy a messziről érkezett vendég otthon is felidézhesse szűkebb pátriánk szépségeit, egy, a kárpáti tájat ábrázoló festményt vehetett át, amelynek alkotója Györffy István, a gimnázium tanára.

A Győr-Moson-Sopron megyei köz-

gyűlés elnöke megköszönte a kedves és megható műsort, majd átnyújtotta a gimnázium igazgatójának azt az újabb 2,5 millió forintot, amelynek felhasználásával tovább javulhatnak a tanulás körülményei a Beregszászi Magyar Gimnáziumban. Szabó Miklós elmondta, hogy a gyűjtőakció már országossá terebélyesedett. Magyarország egész területéről szervezetektől és magán-személyektől egyaránt érkeznek a pénzátutalások az alapítvány számlájára. Ezenkívül jótékonyági koncerteket szerveznek neves előadóművészek részvételével; a legutóbbi ilyen rendezvényen 240 ezer forint gyűlt össze.

“Örülök, hogy tudunk segíteni, és nemcsak anyagilag, hanem lelkiileg is” — hangsúlyozta Szabó Miklós, majd hozzátette: teljesítménye elismeréséül ezentúl minden évben egy tanárt és egy diákot “Az év tanára”, illetve “Az év diákja” címmel fognak kitüntetni, ami a megtiszteltetés mellett anyagi támogatást is jelent majd.

Sz. J.

Segített a Kárpátaljai Szövetség

Gyermekeink második otthona az iskola. Ezért nem mindegy, hogy milyen állapotok uralkodnak ott, milyen körülmények között tanulnak szemünk fényei. Minden szülő a legjobbat akarja gyermeke(i) számára, ezért amiben tud, igyekszik is segíteni az iskolának — gondolok itt a tantermek meszelésére, festésére. De ennél többet nem várhatnak el tőlük. A nagyobb javításokat, felújításokat maguknak a tanintézeteknek kell megoldaniuk: az illetékes tanügyi osztályhoz fordulni segítségért, támogatókat keresni a munkálatok finanszírozására vagy mindkét lehetőséggel élni egyszerre. Hála Istennek, egyre több a segíteni akaró és tudó kéz, csak meg kell találni a hozzájuk vezető utat.

— *A Beregszászi Kossuth Lajos Középsiskolának ez sikerült, s ma már kézzelfogható eredményei is vannak a támogatásnak. Ki a segítségnyújtó, s mik az eredmények? — kérdeztük Micik Julianna igazgatótól.*

— A múlt évben a KAMOT Jótékonyági Alapítvány néhány tagjával Budapestre látogattunk, ahol többek között felkerestük a Kár-

pátaljai Szövetség székházát. Ekkor találkoztam először a szövetség vezetésével, s arra a közös elhatározásra jutottunk, hogy kapcsol-

latot építünk ki egymással. Ez a kapcsolat hónapról hónapra mélyült, erősödött, barátságos vált. Beszélgetéseink során szóba került tanintézetünk is, az ott uralkodó állapotok, a tanulás körülményei stb. A szövetség, mint ahogy a neve is mutatja, vidékünk segítését tűzte ki zászlajára, tehát rögtön felajánlotta támogatását a körülmények javítása érdekében. Hogy sza-

vukat állják, múlt év szeptemberében Balatonföldváron, a hagyományos éves összejövetelükön tombolasorsolást tartottak a résztvevők számára, s az abból befolyó összeget, 126 ezer forintot a mi iskolánk támogatására ajánlották fel.

— *Mire költik ezt a pénzt?*

— Elsősorban iskolaeépületünk egyik részének tetőszerkezetét cseréljük le, mivel eza legégetőbb problémánk, és rendbe hozzuk a portát is. Március végén már hozzá is kezdtünk a munkálatokhoz. Lassan elkészül a tető, a csatornázás, azt követően pedig a bejárati rész plafonjának felújításához látunk hozzá. De szeretnénk lambériáztatni, csempéztetni is.

— *Minderre futja a Kárpátaljai Szövetség által felajánlott pénzből?*

— Természetesen nem. De a városi tanügyi osztály is felismerte a tatarozás szükségességét és hozzájárul a munkák finanszírozásához.

— *Mikorra tervezik a munkálatok befejezését?*

— Abban bízunk, a tanév végére minden tervezett munkálat véget ér.

K.K.

Csetfalva

Magyar falu a Tisza jobb partján, Beregszásztól kb. 15 kilométerre. Határos Bene, Sárosoroszi, Tiszakeresztúr, Tiszaújlak, Mezővári községekkel. A Beregszászi járás határközsége, a szomszédos Tiszakeresztúr és Tiszaújlak már a Nagyszőlősi járáshoz tartozó települések. A falu határ menti övezet, a Tisza bal partján magyarországi falvak vannak: átellenben Tiszacsécse, Milota, kissé távolabb Tizsakóród, Tizsabece. Az Ungvár–Rahó műúttal 1 kilométer bekötőút köti össze. A Bátyú–Aknaszlatina helyi érdekű vonat járatainak megállóhelye van itt.

Irodalomtörténeti érdekesség, hogy Móricz Zsigmondot családi kötelékek fűzték a településhez. Itt volt egy ideig református pap anyai nagyapja, az író édesanyja itt született. Móricz személyesen is járt Csetfalván: népköltészeti anyagot gyűjtött, lerajzolta a református templom femennyezetének gyönyörű festett tábláit, dalokat jegyzett fel.

A zöld turizmusnak köszönhetően

Csetfalván évek óta virágzik a zöld turizmus, tavasztól

őszig elfogadható jövedelem-kiegészítést biztosítva a helyieknek. De a polgármester, Nagy György úgy tartja, nem csupán ennyi az előnye a külföldiek, főleg a magyarországi vendégül látásának, hanem az is, hogy elősegíti egymás megismerését, s ezáltal akár segítő partnereket, támogatókat is találhatnak maguknak a csetfalvaiak. „S minél nagyobb a biza-

lom, annál egyszerűbb ezt elérni” — véli a polgármester. Állítását példával alá is támasztja. Mint mondja, annak idején a zöld turizmusnak köszönhetően kerültek kapcsolatba Budapest XVIII. kerülete nyugdíjas baráti körével, s később annak vezetőjével, Varga Istvánnal. A nyugdíjaskör tagjai három éve rendszeresen járnak Csetfalvára. Soha nem jönnek üres kézzel: az általános iskolának, a könyvtárnak könyveket, az óvodának játékokat hoznak. Két alkalommal kisebb összeggel is támogatták az iskolát, az idén pedig 120 ezer forinttal lepték meg a tanintézetet. „Látják, hogy jól használjuk fel a pénzt, ezért igyekeznek segíteni” — szögezi le.

Csetfalva évekkal ezelőtt Tiszadada községgel kötött testvértelepülési szerződést. Ennek alapján a múlt esztendőben sikeres pályázatot nyújtottak be a PHARE CBC programhoz, amely révén számos közös projektet valósítottak meg, így a gyerekek üdültetését is.

A létrejövő nemzetközi kapcsolatok egy újabb lépcsőfoka a testvérintézmények közötti együttműködés. Egy ilyen kapcsolat van alakulóban a Csetfalvai Általános Iskola és a Pestszentlőrinci Pitagorasz Általános Iskola között. Mint azt Blanár László, a Csetfalvai Általános Iskola igazgatója elmondta, a testvériskolai kapcsolat létesítésére először az igazgatónő, Herczeg Béláné tett látogatást a csetfalvai iskolában tavaly

A csetfalvai
műemlék templom

novemberben, aki nem érkezett üres kézzel: ismertetőket hozott iskolájukról és könyvcsomagot.

A további kapcsolatteremtés és a közös tervek egyeztetése céljából idén januárban Blanár László utazott Pestszentlőrincre, megismerkedett a Pitagorasz Általános Iskola tanári karával. Herczeg Béláné társaságában látogatást tett a polgármesteri hivatalban is, ahol támogatást kértek a közös programok finanszírozásához. A magyarországi kollégák részvételével kidolgozzák a testvériskolai kapcsolat keretén belüli tevékenységük részletes tervezetét. Ebben többek között szerepel:

- * szakmai cserelátogatások szervezése a pedagógusok számára (óralátogatás, megbeszélések, tapasztalatcsere, kirándulás);
- * tanulói csoportok látogatása a testvérintézményben (a cserediákok részt vennének az oktatási folyamatban);
- * közös nyári táborozás a pestszentlőrinci és a csetfalvai gyerekek részvételével.

A tavaszi szünidőben a csetfalvai gyerekek és tanáraik három napot a budapesti iskolában töltöttek. Útjuk célja tapasztalatszerzés volt. Megismerkedtek az ott folyó oktató-nevelő munkával.

— Látogatásunkat hamarosan viszonzni fogják budapesti barátaink. Először az iskolások jönnek hozzánk vendégségbe, majd egy csoport érkezik a polgármesterrel az élen, hogy feltérképezzék Kárpátalját, a zöld turizmus lehetőségeit — zárja beszélgetésünket Nagy György.

t-k

Véget ért a Versünnep

József Attila születésének 100. évfordulója alkalmából a Veszprémi Petőfi Színház és a Magyar Rádió hivatalos előadóművészek számára Versünnep címmel szavalóversenyt hirdetett. A versenyre összesen 258-an jelentkeztek; a 195 magyarországi résztvevő mellett 63-an a határokon túlról neveztek be. A döntőben, amelyre április 11-én, a magyar költészet napján került sor Veszprémben, már csak tizenketten versenyeztek. Magyarországról Balogh Emese, Bánffy György, Csikos Sándor, Horváth Péter, Hunyadkürty György, Menszátor Héresz Attila, Mohai Gábor, Németh Judit és Papp János, a határon túli színészek és előadóművészek közül pedig Éder Enikő, Szűcs Nelli és Váta Lóránd vett részt a megmérettetésen. A Versünnepet a Kossuth Rádió is közvetítette.

A tét őrjási volt. Nemcsak azért, mert jelentős volt a díj összege — 2 millió forint —, hanem azért is, mert magas a művészi rangja annak, aki legszebben mond József Attilát. A verseny utolsó fordulójában mindenki csak József Attila verset mondott el, és az eddigiektől eltérően nem abc-sorrendben léptek fel az előadók. A Dunánál című költeményt kétszer is hall-

hatta a döntő közönsége, de elhangzott az Esmélet, az Elégia, a Levegőt és a Szocialisták is. A művészek a színpadon a költő dolgozó- és egyben lakószobáját idéző díszletben adták elő a költeményeket.

Azszüri tagjai — Albert Zsuzsa író, költő, a Magyar Rádió irodalmi szerkesztője, Gyurkovics Tibor író,

Hegyeshalmi László, a Veszprémi Petőfi Színház örökös tagja, Illyés Mária irodalomtörténész, Illyés Gyula leánya, Kalász Márton író, a Magyar Írószövetség elnöke, Korbuly Péter, a Magyar Rádió bemondója, Molnár Piroska színművész, Papp Sándor, a Veszprémi Egyetem professzora és Praznovszky Mihály irodalomtörténész — hosszan, majdnem 2 órán át tanácskoztak. Éles vita után legjobbnak a fiatal, szabadúszó színművészt, Menszátor Héresz Attilát találták, aki Kondor Katalin rádióelnöktől vehette át a 2 millió forintos fődíjat. A második a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház művésze, Szűcs Nelli lett. A harmadik helyezettnek járó elismerést Németh Judit színművész vehette át. A legjobb határon túli előadónak díjat Váta Lóránt kapta.

Az est végén több különdíjat is kiosztottak.

Tudósítónk

Szobrot kapott Moszkvában József Attila

József Attila mellszobrát avaték fel a moszkvai világirodalmi könyvtár belső udvarában pénteken, a költő születésének centenáriuma és az oroszországi magyar kulturális évad szerencsés egybeesése jegyében.

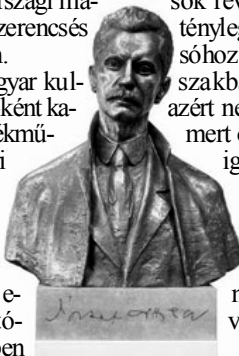
József Attila a magyar kultúra nagyjai közül elsőként kapott orosz köztéri emlékművet. A szobrot Harsányi László, a Nemzeti Kulturális Alap elnöke és Janzer Frigyes, az alkotó leplezték le.

Jekatyerina Genyijeva, a könyvtár igazgatónője ünnepi beszédében megjegyezte: mintha József Attila alakjának kisugárzása tágitaná a belső udvar terét.

József Attilára Szilágyi Ákos

irodalomtörténész emlékezett. A felszólaló az irányú reményének adott hangot, hogy a centenárium alkalmából születtett új fordítások révén József Attila végre tényleg eljuthat az orosz olvasóhoz is, hiszen a szovjet korokban készült fordítások azért nem tükrözték a zsenijét, mert ő lelkiileg, szemléletileg igen közel állt Paszternakhoz, Cvetajevához, akiket "kiradíroztak" a korabeli irodalomból, s így az orosz fordítónak, olvasóknak nem voltak kapaszkodóik.

A szoboravatás utáni felolvasáson vadonatúj fordítások is elhangzottak, például az Oda Jurij Guszev átültetésében.

Krónikás ének a szeretetről

Krónikás ének a szeretetről, arról a szeretetről, amelyet a Jóisten, az emberek, népünk, családunk, a természet, a Földgolyó iránt érzünk. E szavakkal jellemezte beregszászi fellépésüket Dévai Nagy Kamilla. A művésznő és néhány tanítványa április 10-én délután lépett fel a Beregszászi Művészeti Iskola nagytermében. Népdalokat, históriás énekeket, sok-sok megzenésített verset adtak elő. Hallhattuk többek között Kányádi Sándor, József Attila, Füst Milán, Sík Sándor, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc megzenésített műveit. A koncert végén Pirigyi Béla, a Beregszászi Művészeti Iskola igazgatója megköszönte a művésznőnek és tanítványainak a fellépést, amely minden jelenlévő számára felejthetetlen élményt szerzett.

-CS. G-

Magyar Művészeti Akadémia: kitekintés, megújulás

Április 10-én a Magyar Kultúra Alapítvány székházában tartotta ünnepi ülését a Magyar Művészeti Akadémia. Mi fán terem ez a közösség?

1992 januárjában 22 jeles magyar művész alakította meg a MMA-t. A testület azóta 102 tagot számlál, tagjai az irodalom kitűnőségein túl képzőművészek, építészek, iparművészek, filmesek, fotósok, művésztörténészek és zeneszerzők. A ma még társadalmi szervezetként működő, de a köztestületi státus elnyeréséért tevékenykedő Akadémia célja, hogy tagjai személyes megbecsülésén túl a magyar kultúra értékörző, mértéktartó közösségévé váljon.

Április 10-én a MMA tagjai azért gyűltek össze, hogy 46 határon túli magyar művész, alkotó ember tagfelvételénél bábáskodjanak. Makovecz Imre, a Magyar Művészeti Akadémia elnöke ünnepi beszédében hangsúlyozta: a Magyar Művészeti Akadémia mostantól egy fényháló, egy egyenes, elegáns szellem, hiszen ez létezésének lényege.

Felmerül a kérdés: vajon mi hívta életre az ötletet, hogy a Magyar Művészeti Akadémia határon túli magyar művészeket, illetve írókat és költőket is soraiba fogadjon? Nem nehéz kitalálni: a 2004. december 5-én megejtett ügyrendi népszavazás, illetve annak eredménye (?) volt a kovász ahhoz, hogy a Magyar Művészeti Akadémia tagsága úgy döntsön: személyenként osszák meg magyar állampolgárságukat egy-egy

olyan határon túl alkotó személlyel, aki, ha történetesen nem a trianoni határokon kívül látja meg a napvilágot, a maga jussán is tagja lehetett volna az adott közösségnek.

Summa summarum: április 10-én 43 olyan határon túli alkotó lett tagja a Magyar Művészeti Akadémiának, akivel, érdemei elismerése, illetve életműve méltatásaképpen egy-egy tag „megosztotta” magyar állampolgárságát.

De lássuk most a kárpátaljai palettát. **Efrán Ferenc** festő- és iparművész (Ungvár), **Füzesi Magda** költő (Nagybereg), **Horváth Anna** képzőművész (Beregszász), **Magyar László** festőművész (Ungvár), **Nagy Zoltán Mihály** író (Csonkapapi), **Tóth Lajos** festőművész (Szurte, Ungvári járás), **Vári Fábian László** költő (Mezővári), **Vidnyánszky Attila** rendező (Beregszász).

A Magyar Művészeti Akadémia immár tizedik alkalommal adományozott aranyérmes olyan személynek, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a magyarság megmaradása érdekében végzett munkálkodása terén. Az idén Gergely István erdélyi, csiksomlyói plébános kapta ezt a kitüntetést.

A Magyar Művészeti Akadémia Alapszabályában van egy kitétel: fontos „A magyar alkotások rangját megmutatni másoknak, önmagunknak.” Örülünk, hogy mostantól valamilyen módon ehhez a törekvéshez nyolc kárpátaljai alkotó munkássága is hozzájárulhat.

TUDÓSÍTÓNK

Jóteköny célú gálaest a határon túli magyarokért

Április 1-jén Budapesten a XII. kerületi Művelődési Központban került sor arra a jóteköny célú gálaestre, amelyet a „Határon túli magyarságért, ÖSSZETARTOZUNK” Alapítvány rendezett. A rendezvény célja ezúttal a csángó magyarok részére épülő orvosi rendelő és a határon túli magyar iskolák támogatása volt. A gálaest fővédnöki tisztjére a rendezők Mádl Dalma asszonyt, Mádl Ferenc köztársasági elnök feleségét kérték fel. Az estet Petrács Mária csángó népdalénekes, képzőművész nyitotta meg egy Mária énekkel, majd dr. Jelenits István irodalomtörténész, piarista szerzetes, az alapítvány kurátora köszöntötte a jótekönyöségi gálaest telt házat alkotó közönségét.

Mit kell tudnunk a „Határon túli magyarságért, ÖSSZETARTOZUNK” Alapítványról? Dr. Vándor Béla, az alapítvány kuratóriumának elnöke elmondta: évek óta látogatják a székely, a gyimesi és a moldvai csángó falvakat, eljutottak több kárpátaljai településre, így Nagyszőlősrre, Aknaszlatinára, Ruzska-Dolinára, Tiszapéterfalvára is, pénzt, ruhaneműt, könyveket, gyógyászati segédeszközöket tudtak ajándékozni az alapítványtámogatói jóvoltából. Kárpátalján a ferences misszió és a református egyház felügyeli, hogy az adományok eljussanak a legjobban rászorultakhoz, a nehéz helyzetben lévő sokgyermekes családokhoz. Harmadik éve támogatják a Péterfalvai Történelmi Jurtatábor megrendezését, ahol iskolás gyerekek számára pedagógusok felügyeletével tartanak kézműves foglalkozásokat, nemezeztést, korongozást, ahol a diákok megismerhetik az íjászatot, szellemi tornákat és kirándulásokat szerveznek számukra. Már hagyomány, hogy augusztus elején Dévai Nagy Kamilla és tanítványai, a Krónikásének Zeneiskola növendékei tartják a nyitó koncertet. 2004-ben az alapítvány egy 96 négyzetméteres nagy sátor adományozásával járult hozzá, hogy az idén még több gyerek élvezhesse a nyári programot. Kárpátalján ugyancsak az alapítvány jóvoltából került sor tavaly áprilisban három Wass Albert-rendezvényre Ungváron, Dercenben, illetve Beregszászban magyarországi művészek közreműködésével.

Ennek az estnek számunkra, kárpátaljaiak számára is volt meglepetése: az alapítvány ugyanis az idén először adomá-

nyozott három emlékplakettet azon személyeknek, akik az elmúlt esztendőben legtöbbet tettek a közösség megsegítéséért. Nos, az egyik plakettet egy kanadai nemzetársunknak ítelték oda, éppen egy Magyarországon tanuló kárpátaljai joghallgató egyetemista lány tandíjának finanszírozásáért, a másikat az alapítvány társadalmi munkában tevékenykedő könyvelője kapta, a harmadikat a nagyszőlősi dr. Kovács Elemér és lánya, Kovács Katalin, az Ugocsa, illetve a Beregszászi Berg könyvesbolt igazgatóinak nyújtották át az alapítvány munkájához nyújtott segítségük elismeréseképpen. Gratulálunk földijeinknek!

Most pedig néhány szót a jótekönyöségi hangversenyéről. Mint már jeleztük, a műsor telt ház előtt zajlott. Olyan művészek ajánlották fel közreműködésüket, mint Gregor József, Molnár András, Cserna Ildikó, Miller Lajos, illetve a világhírű Kodály Vonósnégyes. A színvonalas rendezvényen számos zenemű hangzott el, többek között Mozart, Puccini, Bizet, Donizetti, Kodály, Rossini szerzeményeiből hallottunk izelítőt. Dallos Erika zongoraművész nagy átéléssel és művészi alázattal kísérte végig az egész előadást. Halász Zsuzsa, az est háziasszonya ugyancsak feladata magaslatán állt: az egybegyűlteket szívében sikerült erősíteni az összetartozás érzését, amelyről, talán nem kell hangsúlyoznunk: 2004. december 5-én, az ügdyöntő népszavazáson a „maradék” hazában élők közül kevesen adtak tanúbizonyságot.

Ezen a jótekönyöségi rendezvényen viszont többen is sajnálkoztak az elszomorító eredménnyel zárult népszavazás okozta lelki sebek miatt. Halász Zsuzsa szavai szerint, bár az igenek voltak többségben, mégis a nemek nyertek, de akik nemmel szavaztak, azok is meg fogják érteni, hogy nemekkel, elutasítással nem juthatunk messze...

A jótekönyöségi hangverseny hangulatát az is jellemezheti, hogy a művelődési házból szép rendben kivonuló emberek között beszélgetések indultak. Egy idősebb úr megjegyezte: jó volt itt lenni, testvérek között éreztem magam. Köszönjük az élményt a rendezőknek!

FÜZESIMAGDA

“Rákócziak dicső kora...”

Március 31-én délután a Rákóczi Szövetség Beregszászi Szervezete emlékezett II. Rákóczi Ferenc, a Nagyságos Fejedelem születésének 329. évfordulójára. A felszólalók méltatták a Rákóczi-szabadságharc eseményeit, a Nagyságos Fejedelem emberi nagyságát. A szatmári békéről szólva az egyik felszólaló kiemelte, hogy valóságos magyar “kiegyezésre” került sor, amely előfutára lett a 19. századi magyar fejlődésnek.

Győry Dezső vers- és prózamondó verseny

A BMKSZ hagyományos Győry Dezső Szavalóversenyére az idén március 18-án került sor a Beregszászi Művészeti Iskola hangversenytermében. A megmérettetésen három korcsoportban — 6–9, 10–13 és 14–18 évesek — összesen 41 bátor tanuló mérte össze versmondó tehetségét, rátermettségét.

Az egybegyűlteket — versenyzőket, felkészítő tanárokat, kísérő szülőket — Kádár Rozália, a beregszászi közoktatási osztály módszertan vezetője köszöntötte. Kiemelte, nagyon örül annak, hogy ilyen szép számban jöttek össze a gyerekek a megmérettetésre. A tanárnő ezt követően elmondta, miért éppen a művészeti iskola ad otthont a versenynek. „Mert ebben az épületben élt és munkálkodott Győry Dezső” — tudták meg a jelenlévők Kádár Rozáliától, aki felkérte az előző évi versenytét helyezettejt, Varga Nórárt és Salánki Ágneszt, hogy helyezték el az emlékezés és a tisztelet koszorúját a művészeti iskola falán található Győry Dezső-emléktáblánál.

A köszöntő szavak után kezdetét vette a verseny, amelynek igen erős mezőny vágott neki. A gyerekek valamennyien arról tettek tanúbizonyságot, hogy mélyen átérzik és megértik az általuk előadott „magyar irodalmi gyöngyszem” mondanivalóját.

I. korcsoport:

1. Varga Julianna (Jánosi Középsiskola); 2. Nagy Flóra Boglárka (Beregszászi Zrínyi Ilona Középsiskola); 3. Simon Dániel (Dédai Általános Iskola).

II. korcsoport:

1. Almási Gabriella (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója); 2. Tüzes Gréta (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója); 3. Csepa Éva (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója).

III. korcsoport:

1. Salánki Ágnes (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója); 2. Varga Nóra (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója); 3. Domareckaja Júlia (az Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház Gyermekstúdiója) és Nagy Szabina (Beregszászi Zrínyi Ilona Középsiskola).

„Elpusztíthatatlan optimizmus és az a bizonyos nyitottság”

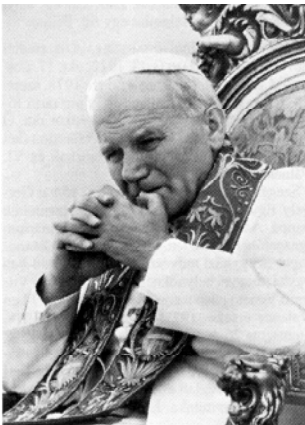
Erdő Péter bíboros, esztergomi érsek így foglalta össze, emberileg milyen örökséget hagyott ránk a 84 évesen elhunyt Karol Wojtyła, azaz II. János Pál pápa.

A halotti bizonyítvány alapján vérmérgezésben, szív- és visszafordíthatatlan keringési elégtelenségben halt meg április 2-án este 21 óra 37 perckor. Utolsó üzenetében, amelyet másnap délelőtt Leonardo Sandri érsek, helyettes vatikáni államtitkár olvasott fel a római Szent Péter téren összegyűlt csaknem 130 ezres tömeg előtt, az emberiségért könyörgött.

II. János Pál pápa modern egyházfőnek bizonyult a tömegkommunikáció kezelésében és az evangelizáció új módszereinek alkalmazásában. Elődei ritkán léptek ki a Vatikán falai közül. A Keletről jött pápa viszont soha nem látott vitalitással járta a világ országait, hogy eljusson a legtávolabb élő híveihez is.

Amire az egyház történetében soha nem volt példa, a zsidóságtól és a protestánsoktól bocsánatot kért egyházának bűneiért. Rendszeresen imádkozott más vallásúakkal, a pápák közül elsőként látogatott el a római zsinagógába, a Szentföldön is zarándokutat tett. II. János Pál pápát a föld minden táján szerették és becsülték: a halála utáni napokban érte szölkék a harangok világszerte.

Pápaságának utolsó évtizedében egyideig úgy tűnt, komoly lépéseket tesz a protestantizmussal való megbékélés irányában. Az évszázad ökumenikus eseményeként jellemezték elemzők, amikor a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség képviselői 1999. október 31-én, a reformáció emléknapián visszavonták a kölcsönös átkokat, és közös nyilatkozatot adtak ki arról, hogy az üdvözülés egyedül kegyelemből, hit által, nem pedig érdemek szerint lehetséges, vagyis – ebben – a katolikus egyház csaknem ötszáz év után gyakorlatilag elfogadta Luther álláspontját. Am egy évvel később, 2000. szeptember 5-én az ökumenikus párbeszéd elkövetetjait hidegzuhanyként érte a Dominus Iesus című enciklika, amelyet már nem a

pápa, hanem Joseph Ratzinger bíboros jegyezt. Az enciklika a korábban testvér-egyházaknak nevezett protestáns felekezeteket nem istekinti igazi egyházaknak, legfeljebb vallási közösségekként. Azóta Ratzinger és a konzervatívok befolyása az egyházban tovább nőtt. Egyébként a 115 pápaválasztó bíboros névsorában csupán három olyan személy van – köztük Joseph Ratzinger is –, akiket 26 év, 6 hónap és 18 nap hosszan tartó uralkodása során nem II. János Pál pápa emelt bíborosi rangra.

Erdő Péter esztergomi bíboros rámutatott: II. János Pál pápa úgy vonul be a történelembe, mint a fiatalok pápája, hiszen a fiatalok érezték igazán szellemi kisugárzását.

“Habemus papam”

A pápaválasztó bíborosi testület rekordgyorsasággal döntött az új pápa személyéről. Már a negyedik szavazást követően, április 19-én felszállt a fehér füst a Sixtus-kápolna kéményéből. Nem sokkal később felzúgtak a harangok is. A Szent Péter téren összegyűlt hatalmas tömeg boldogan köszöntötte a katolikus egyház 265. pápáját.

Joseph Ratzinger német bíboros, a Hittani Kongregáció prefektusa XVI. Benedek néven kezdte meg legfőbb pásztori

szolgálatát. Szent Benedek Európa védőszentje, a Benedek név áldottat jelent.

Az új szentatya megválasztása előtt három nappal, április 16-án töltötte be hetvennyolcadik életévét. A bajorországi Marktlban született 1927-ben. 1951-ben szentelték pappá. Hat évvel később doktorált, és még ugyanebben az évben a müncheni egyetem tanára lett. Tanított a freisingi, a bonni, a münsteri és a regensburgi egyetemen.

1977 tavaszán München és Freising érsekévé nevezték ki, majd júniusban VI. Pál pápa bíborossá kreálta. 1981-ben II. János Pál pápa Rómába hívta, ahol a doktrínákat megfogalmazó hittani kongregáció vezetője lett.

XVI. Benedek pápa első megszólalásakor kijelentette: a nagy II. János Pál pápa után a konklávé őt, az Úr szőlőskertjének egyszerű, alázatos szolgáját választotta meg. Kérte, hogy örömmel folytassa az Egyház azt az utat, amelyet elődje jelölt ki.

Egy kis egyháztörténet

A 2001. decemberében megtartott népszámlálás adatai szerint Kárpátalján 151 500 fő, azaz a lakosság 12,1 százaléka vallotta magát magyar anyanyelvűnek. A hitélet újjászületését jelentősen elősegítette az az 1991. március 23-án hatályba lépett törvény, amely eltörölte az ifjúsággal való egyházi foglalkozás tilalmát és engedélyezte a hitoktatást.

A törvény az egyházakat jogi személynek ismerte el és szabad utat nyitott belső ügyeik rendezéséhez. A sors fintora, hogy Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának akkori elnöke 1991. november 22-én úgy rendelkezett: az Ukrajnai Kommunista Párt tulajdonát képező pénzüsszezből 25 millió rubelt utaljanak ki azoknak a templomoknak és a kulturális építményeknek a javítására, illetve restaurálására, amelyeket a szovjethatalom éveiben jelentős károsodás ért.

Ez a rendelet némileg rehabilitálta az egyházakat. Talán hihetetlen, de az úgynevezett felszabadulás után (1944 ősztől) igen sok kárpátaljai templomot raktárhelyiségnek, malomnak, néhányat ateista múzeumnak rendeztek be. Az utóbbi évtizedben közös összefogással számos templomot építettek újjá és sok új templom épült.

A Kárpátaljai Református Egyház kebelében a 70-es és 80-as években a lelkészek száma 20 és 30 között mozgott. Csak 1974-től engedélyezték az egyháznak — a Magyarországi Református Egyház vezetőinek kitartó közbenjárására —, hogy jelölteket képezzen a lelkészi szolgálatra, amely 6 éves tanulmányi időből állt, majd 1988-tól lehetőség nyílt a lelkészjelöltek magyarországi képzésére is.

A II. világháború után Kárpátalja római katolikus hívei is elszakadtak egyházmegyéjüktől. A Szovjetunióban az ateista harc a hivatalos politika szintjére emelkedett. Egyházi, vallásfelekezeti közösségeket, intézményeket likvidáltak, államosították az egyházi vagyont, tilos lett a hitoktatás, elkobozták az anyakönyveket. 1945 és 1952 között a 48 pap közül 19-et letartóztattak, szovjetellenes tevékenységgel vádolták őket. Többségüket 10-től 25 évre ítélték el. 1956-tól hazaengedték az életben maradt elítélteket, valamennyien amnesztiában részesültek, később rehabilitálták őket. A meghurcolt, egészségileg megrokkant papok szigorú állami megfigyelés alatt végezhettk szolgálatukat.

Istennek hála, azóta megváltozott a helyzet. A missziós munka révén megélenkült a fiatal katolikusok hitélete, a szünidőben hittantatórok működnek.

A szovjet rendszer bevezetése után a kárpátaljai görög katolikus egyházat fokozatosan felszámolták. Püspöküket, Romzsa Tódort 1947. november 1-jén meggyilkolták, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy a

Egy kis egyháztörténet

szovjet ateista pártállam a pásztor nélkül maradt nyáját a saját igája alá hajtsa. 1945-től 1948-ig még 35 görög katolikus pap lett a vallástüdőzés áldozata. 1949-ben a Munkácsi Görög Katolikus Püspökség felszámolásakor Kárpátalján 265 parókiavolt 384 templommal. 17-ben magyarul, 6-ban románul, a többiben egyházi szláv nyelven folyt a szertartás. A 300 ezer hívő között 30 ezer magyart és 16 ezer románt tartottak nyilván. Több ezer görög katolikus magyart már a csehszlovák időkben is éppen vallásuk miatt ukránként vettek nyilvántartásba.

1949-ben 128 görög katolikus papot tartóztattak le csak azért, mert hűek maradtak a hitükhöz, esküjükhöz. Ugyanakkor 20 református és 19 római katolikus papot is börtönbüntetésre ítélték. A görög katolikus egyház mégsem szűnt meg létezni: illegalitásban működött, az el nem hurcolt papok titokban folytatták lelkipásztori tevékenységüket.

A nyugat-ukrajnai ukránok körében 1980-ban mozgalom indult az unitus egyház visszaállítása érdekében. Mozgalmuk eredményeképpen 1989. december 13-án jelent meg a szovjet kormány rendelete, amely visszaállította jogaiba a görög katolikus egyházat. A templomok visszavétele nagyrészt megtörtént, a Beregszászi járásban szinte konfliktusmentesen. Beregszászban 1992 júliusában adták vissza a pravoszlávok a görög katolikus templomot. Mindkét egyházköztség becsületére válik, hogy békésen zajlott le az épület visszaadása.

Amikor 1992-ben elkezdődött a beregszászi pravoszláv templom építése, valamennyi városi egyházköztség pénzadományokkal támogatta az építkezést. A templomot 1995 novemberében szentelték fel.

A fent említettekén kívül Kárpátalján más vallásfelekezetek is működnek, amelyeknek szintén vannak magyar hívei. Adventisták népes gyülekezete található több településen, számos tagja van a baptista és a pünkösdista gyülekezetnek, a Jehova tanúi szektának. Az izraelita vallású magyarok, illetve a magyar ajkú zsidók lélekszáma közel kétszázra tehető. Zsinagóga működik Huszton, Ungváron, Munkácson, Beregszászban és Nagyszőlősen.

„Leborulva, de nyitott szemmel...” A Kárpátaljai Hírmondó szerkesztősége nem véletlenül választotta rovatcímül a fenti idézetet. A magunk hitével éljük meg hétköznapijainkat, de tiszteletben tartjuk valamennyi egyházköztség tagjai vallási meggyőződését is. A kárpátaljai magyarság sok mindenben nem egységes, lapunk szerkesztősége éppen ezért szeretne publikációs lehetőséget nyújtani mindegyik felekezet képviselőinek. A Kárpátaljai Hírmondó első száma szerkesztésekor is ez a cél vezérelt bennünket. Tisztelt olvasóink, kérjük Önöket, éljenek a véleménynyilvánítás lehetőségével!

F.M.

„Leborulva, de nyitott szemmel”

“Kezdj el imádkozni ezért a népért...”

Olvasandó: Ap. Csel. 9, 11-21.

A Bibliának ez a része világos feleletet ad arra a kérdésre, hogy valójában ki is az ember, illetve, hogy mivé lehet. Az Ige Pál apostol életén keresztül ad erre határozott választ.

Pál Saulként indul el Jeruzsálemből Damaszkuszba, hogy az Isten népének veszedelmére legyen. A Damaszkuszi kapunál megállítja Jézus, összetöri az életét és újat készít számára.

A megvakított és tehetetlen Saul megtanítja imádkozni. S közben az élő Isten munkába állít egy hívő tanítványt, Anániást. Nem zökkenőmentes ez a munkába állítás.

Amikor megtudja az Isten parancsát: „Kelj fel és menj el az egyenes utcába és keress fel egy Saulus nevű tarzusi embert, mert imádkozik”, Anániás vonakodik és emlékezteti az Urat Saul életének gyalázatos nyomorúságára: Te tudod, Uram, kicsoda ez az ember, mennyi kárt okozott a te népednek. Most is azért van itt, hogy rabságra és halálra hurcolja a tieidet. És az Isten válaszol: Anániás, igaz, amit mondasz. Tényleg olyan ez a Saul, amilyenek Te látod. De én másnak látom. Igen, mert én más határozottam felőle. Én választott edényemmé fogadtam őt. Én most megtisztítom ezt a bűnöst, megszentelem és nagy munkára küldöm el. „Megmutatom neki, mennyit kell neki az én nevemért szenvedni.”

És az Úr előtt az Úr lelke megtanítja Anániást engedelmeskedni. Elmegy Saulhoz, Atyámfiának szólítja őt és segítségével visszanyeri Saul a látását. Pár napi otlét után bemegy a gyülekezetbe és hatalmas erővel hirdeti a Krisztust, hogy Ő az Isten Fia. Ezzel elkezdődik az az új élet, amelyben a Saulból Pállá lett megszentelt edény elindult és valóban egyedül többet munkálkodott az Úrért, mint a többi tanítvány együttvéve.

Te, aki olvasod ezeket a sorokat, érted-e, miről van szó? Arról, hogy kinek tartanak Téged és kinek tartasz te másokat? Hogy nézel másra és hogy jársz mások között? Először is: tudod-e, ki vagy és mit ér az életed? Nem az a döntő, hogy más mit mond rólad, hogy kinek tart, vagy mennyire értékel. Még az sem minden, hogy önmagadat kinek

hiszed! Az a lényeg, hogy Isten kinek mond téged. Őt meg kell, de meg is lehet kérdezned: Uram, Te kinek tartasz engem? Ő pedig nem hagy kétségben, határozottan tudtadra adja, hogyan döntött felőled – választott edénynek akar és tud tenni. Nem azért, mert olyan tökéletes vagy, hanem azért, mert Ő tökéletes áldozatot hozott érted, amikor elküldte a Fiút, a Szabadítót, aki ott, a Golgotán elvégezte a te életed megváltását, megigazítását, a te edényed kívül-belül való megtisztítását, hogy ezáltal alkalmassá tegyen a szolgálatra. Másokért: családodért, szeretteidért, azért a népért, amelyben téged munkával, szolgálattal bízott meg. Hogy milyen módon tudatja ezt veled? Hát Anániásokon keresztül, akiket melléd állít, hogy közöljék veled az Ő kegyelmes döntését. Az Ige által, ami leíratott a Bibliában, hogy elolvashasd és megérthesd, ki vagy és miért vagy ezen a világon.

És ha egyszer az Isten úgy döntött Saul felől, hogy szolgálattévő Pállá legyen, aki sokat szenved majd az Ő nevéért, vagyis sokat munkálkodik az Ő országáért, akkor Ő elkészíti Sault, hogy kész legyen az Anániás fogadására, a megtisztulásra, az új életre, a nagy szolgálatra.

Hidd el most nekem – de inkább Neki, az élő Istennek –, hogy ez a Saul Te lehetsz, akiből Isten az Anániások szolgálatának segítségével Pált, nagy szolgálatokra elhívott bizonyágtevőt akar és tud formálni.

Itt van előttünk a mi sokat szenvedett népünk. Ugye, nem hiszed, hogy igazak a „Benes-dekrétum” gyalázatait, amelyek totális bűnösnek, kiirtandónak tartják ezt a népet? Ugye, tudod, hogy hazugság a dzsurindák állítása, miszerint a Felvidéken a magyarság „rákos daganat” és kimenteszendő? Ugye, hiszed, hogy Isten ezt a népet szereti és azt akarja, hogy ez a nép, mint az Ő népe, áldás legyen és áldott legyen a népek közösségében?

Ha így hiszed, akkor Saullal együtt kezdj el imádkozni ezért a népért és várjad az Anániásokat, hogy segítsenek ennek a népnek abban, hogy megnyíljon a szeme és lásson! Vagy még jobb, ha te magad tudsz ilyen Anániássá lenni. Segítsen meg bennünket erre a szent Isten kegyelme.

GÉCZY TIHAMÉR lelkipásztor
Debrecen, 2005. április 20.

“Az igazi művészet erősebb mindennél”

Beszélgetés Horváth Annával, Ukrajna érdemes művészeivel

Nehéz írni Horváth Annáról, hiszen oly sokan oly sokat írtak már róla. A művésznőt városunkban és a Beregvidéken mindenki ismeri. Életrajzát olvashatjuk a sajtóban és a vidékünkéről szóló ismertető kiadványokban. Az, hogy nagy műveltségű ember és sokoldalú művész — köztudott. Több nyelven beszél. Élete során sok minden volt már: vasutas, plakátfestő, díszlettervező, kirakatrendező, építész, újságíró, pedagógus. Rajzai, szobrai, érméi, domborművei messze Ukrajna határain túl ismertek. Keze nyomát többek között megtalálhatjuk Beregszász több éttermének és kávézójának belsőépítészeti kialakításában, a művelődési ház homlokzatán, járásunk falvainak emlékművein. Soha egy képét nem adta el, de sokat ajándékozott, adományozott barátainak, ismerőseinek és Beregszász városának.

A közelmúltban otthonában — ami egyben a műterme is — kerestem fel az idős művésznőt, hogy elbeszélgessek vele, hogyan telnek mostanság napjai. Annak ellenére, hogy először járok nála, a beszélgetés könnyen indul. Szinte kérdeznem sem kell, Anna néni mesélt magától, magáról.

“Soha nem készültem művésznék. Gyerekkoromban beteges kislány voltam, és mihez kezd a szobába hosszú időre bezárt gyerek? Elkezd olvasni, rajzolgatni, festeni.”

Anna néni elmondása szerint kíváncsisága genetikai örökség. Azonban nem

“Az igazi művész maga választja meg a témát, amit ábrázol. Az átlagember talán fel sem figyel az élet apróságaira, a művész pedig éppen ezeken keresztül látatja meg velük a szépséget.”

Persze, érték a művésznőt élete során kudarcok is, de a kezdeti elkeseredettség után újult erővel fogott munkához, és keze alól remekművek kerültek ki. Horváth Anna műveiben a szülőföld, az egyszerű emberek szeretete nyilvánul meg, művészetének jellemzője az új formák kutatása, az állandó kísérletezés.

Anna néni érzékenyen reagál az igazságtalanságra, elkeseríti a hazugságnak és a képmutatásnak bármilyen megnyilvánulása. Csak az “igaz” embereket kedveli, és ő is szókimondó. Sok barátja, kedves ismerőse van, s ajtaja mindig nyitva áll a jószándékú emberek előtt.

A művésznő most is aktív, dolgozik. Bár elmondása szerint már mindent elért életében, amit akart, nem tud megenni munka nélkül, sohasem unatkozik. Mindig akad egy új ötlete, amit ki kell próbálni, egy téma, ami megvalósításra vár. Hogy szellemileg friss maradjon, olvas, kereszt-rejtvényt fejt. Ha egészsége engedi, eljár a Beregszászi 6. Sz. Általános Iskolába, ahol a gyerekekkel próbálja megismertetni és megszerettetni a művészeteket. Meg szeretné kínálni őket valamivel, amivel tovább mehetnek az életbe. Az ókori görögök szerint a művészet az érzelmek iskolája. Horváth Anna is ezt vallja.

“Az a baj, hogy nem tanítják az iskolákban a művészeteket. Pedig ahhoz, hogy

valaki szépen élje le az életét, szükséges a művészet. Régen az arisztokrácia volt a művészetek pártfogója. Kastélyokat építettek, ahol felhalmozták a kor művészeti és népművészeti kincseit. Gyermeküket nyelvekre tanították. Mára nagyon megváltoztak az értékrendek. A fiatalok nem tudják, mi a szépség. Ezért kicsi koruktól kezdve meg kell tanítani a gyerekeknek, hogyan használják a szemüket, hogy észre tudják venni a szépet. Amit felismerünk és szépnek találjuk, azt meg is szeretjük. A szeretetnek feltétlenül kell a művészet.”

Anna néni véleménye az, hogy szeretnünk kell a minket körülvevő világot, az embereket, a természetet, és érzéseinket meg kell tanulnunk kifejezni: szép szóval, dallammal, ceruzával vagy ecsettel.

“Tanulni kell kiválogatni a sokból a jót és a szépet. Nagyon fontos, hogy a gyerekeket és a fiatalokat milyen művészeti alkotások veszik körül, milyen képeket akasztanak a falra. Mert a kép elkíséri őket is, gyerekeiket is egész életükön át. Munkáltatja a fantáziát. A rossz kép pedig rosszul munkál.”

Éppen ezért Anna néni szeretne a 6-os iskolában létrehozni egy mozgalmat, ahol a szülők, a nagyszülők, a nevelők összefognának és együtt magyaráznák meg a gyerekeknek, mitől lenne szép a világ.

2005. április 10-én Horváth Annát is soraiba fogadta a Magyar Művészeti Akadémia. Ebből az alkalomból minden szépet és jót kívánunk a szobrászművésznék. Hisszük, hogy szellemiségével még sok-sok évig gazdagítja a Beregvidék szépre éhes lakosságát.

másokra volt kíváncsi, hanem önmagára. Egyvalami érdekelt igazán: meg tudja-e jól csinálni? És gondolatai anyagban realizálódtak.

Mitől lesz egy művész a lényegét meglátó, azt kifejező egyéniséggé? Talán a vele született tehetségtől vagy a szakmai tapasztalattól? Horváth Anna szerint elsősorban a megérettől.

Látogatás a Beregszászi Művészeti Iskolába

A Beregszászi Művészeti Iskola fennállása óta rengeteg fiatalot bocsátott ki, akiknek nagy része mind a mai napig ápolja vidékünk kultúráját, továbbadja azt a fiatalabb nemzedéknek. Jőmagam is ebben a tanintézetben tanultam majd tíz évig, és biztos állíthatom, hogy felejthetetlen, szép emlékek élnek bennem ezekről az évekről. A minap ellátogattam a tanintézetbe, hogy Pirigy Béla jelenlegi igazgatótól érdeklőjsem, mostanság mi a helyzet, mik történnek a művészeti iskolában.

— A Beregszászi Zeneiskola, mostani nevén a Beregszászi Művészeti Iskola 1946 őszén nyitotta meg kapuját. Kezdetben 32 növendéke és három pedagógusa volt. Akkoriban az iskola az Arany Kalász üzlet emeleti részén kapott helyet, majd 1949-ben került jelenlegi helyére, a Munkácsi út 26. szám alá. Felejthetetlen emlékü alapító igazgató asszonyunk, Ladányi Irénke néni felajánlotta még saját házat is, így a 24-es szám is a mi tanintézetünkhez tartozik.

1947-től egy Moldáviából áttelepült ismert hegedűs, Yohinn Flomen vezette az iskolát, majd miután 1951-ben átirányították az Ungvári Filharmoniahoz, Novák Viktor vette át a tanintézet vezetését. Egészen 1985-ig ő állt a zeneiskola élén. Nyugdíjba vonulása után, tehát 1985-től 1993-ig Némethy Kornélia igazgatta a tanintézetet, majd ezt követően 1993-tól napjainkig jőmagam vagyok a művészeti iskola vezetője.

Iskolánk a jelenlegi arculatát a 60-as években nyerte el, amikor is az alapépület mellé elődeim egy kétszintes épületet építettek. Am az még így is szűknek bizonyult, így egy további háromszintes épülettel bővítették a zeneiskolát. 1987-ben aztán úgy láttuk, hogy a tanintézet kinőtte a hagyományos értelemben vett zeneiskola keretét, így még abban az évben bevezettük a tánc tanterv szerinti oktatását. Azóta, sikereinken felbuzdulva a városban gombamód elszaporodtak a különböző táncstúdiók, együttesek. Ez pozitív dolog, azt tükrözi, hogy munkánk nem volt hiábavaló, hiszen azokat volt tanítványaink vezetik.

— **Jelenleg hány növendékük van?**

— 470, akikkel 49 pedagógus foglalkozik. A hangszerek terén is nagy a választék: zongora, különböző billentyűs, vonós hangszerek, majd minden létező fúvós hangszer közül választhatják ki a tanulók, hogy melyiknek a használatát szeretnék el-

sajátítani. Emellett természetesen a táncot is választhatják (néptánc, klasszikus báltánc, modern tánc stb.), amelyet szintén héteves oktatásban tanulhatnak meg a gyerekek.

Itt kell megjegyeznem: az iskolának nem ez a legjobb periódusa, hiszen volt olyan időszak, amikor 550 növendékünk is volt. Egy biztos: két-három éven belül ezt a szintet visszaállítjuk. Valójában az iskola egy 500-

as kontingensre van felkészülve, tehát annak megfelelő az anyagi-műszaki bázisunk, de a plusz ötven gyereket nagyon nagy szerettel és szívesen vállaljuk.

Még itt kell elmondanom, hogy tanintézetünk mindig is arról volt nevezetes, hogy saját nevelésű tantestülettel tevékenykedett. Sajnos az elmúlt 15 év alatt nagyon sok kolléga külföldön vállalt munkát: konkrétan 107 pedagógust vesztettünk el az említett idő alatt, ami két tantestületnek felel meg. Viszont dicsekvés nélkül állíthatom, hogy munkánk eredményeként ezt a veszteséget saját erőből pótolni tudtuk, így jelenleg az iskola tantestülete többségében fiatal, bizonyítani vágyó kollégából áll.

— **Úgy tudom, immár színtársulat is működik a tanintézetben...**

— Igen. Vannak ilyen jellegű próbálkozásaink is. Egyik aktív kollégánknak, Tetjana Vojhina tehetséget és indítást érez a gyermekszínjátás iránt. Van két 15–20 tagú csoportja — alsós és felsős tanulók —, amelyeknek tagjaival, ukrán, orosz illetve magyar nyelvű kis darabcskákat tanít be. Remélem, hogy ez csak a kezdet. Idővel szeretnénk professzionális alapra helyezni a színjátást.

— **Kérem, mondjon néhány szót a fellépésekről is.**

— Előadásaink, hála Istennek szép számban vannak, hiszen elmondhatjuk, hogy a naptári év számunkra valóban január elsején kezdődik, amikor megemlékezünk Petőfi Sándor születésnapjáról. Ezt követi a Magyar Kultúra Napjának rendezvénysorozata, március 15-e és így tovább. Minden lényeges járási, illetve megyei rendezvényen részt veszünk, ezeken kívül vannak nemzetközi kapcsolataink is. A külföldi fellépéseknél maradványos részt veszünk a Régiók találkozóján, többször felléptünk már a Határon Túli Magyarok Fesztiválján. Evzárásként pedig a szeretet ünnepe hányféle módon megemlékezünk a meghitt karácsonyi hangversenyt adunk itt, a művészeti iskolában.

Jelenleg az osztálykoncertek zajlanak, amelyeken minden egyes tanulónk fellép, megmutathatja tudását, tehetségét. Hogy az elmondottakon kívül még hány rendezvényen képviseljük magunkat, azt tényleg hosszú lenne felsorolni.

— **Tanítványaik bizonyára a különböző megmérettéseken is részt vesznek. Milyen sikerrel?**

— Azt mondhatom, hogy nagyon sikeresen. Múlt év decemberében a megyei alsó tagozatosok szemlélén négy dobogós helyezést értek el tanítványaink. Éves átlagban a megyei szemlékről 25–30 érmes helyezést hoznak haza, tehát majdnem minden benevezett együttesünk bekerül az elitek közé, ami nagy-nagy öröm számunkra.

— **Milyen problémákkal küzd tanintézetük?**

— Sajnos nálunk is vannak problémák. Hol nincsenek? Ukrajna függetlensége alatt a volt szovjet típusú hangszergyárak szinte megszűntek. Tehát a hangszerállományunk egyre lepusztultabb állapotban van, s mindenképpen felújításra szorul. Lehetőség természetesen már lenne, hiszen különböző vállalatok hoznak be hangszereket külföldről, de ezek egyelőre számunkra megfizethetetlenek. További gondot jelent kottatárunk állapota: azokat használjuk, amelyek ránk maradtak, újak beszerzésére szinte nincs lehetőség, mert csak magáncégek foglalkoznak kottakészítéssel, nyomtatással. A közeljövőben ezen mindenképpen szeretnénk változtatni.

De hogy jót is mondjak... Hála Istennek, tavalyelőtt sikerült az iskolába bevezetni a földgázt, tehát a fűtési gondjaink többé-kevésbé megoldódtak. Viszont az iskola épülete mind belsejében, mind kívülsőleg felújításra szorul. Azt hiszem, ezeket a problémákat állami segítséggel meg tudjuk oldani.

— **Mik a jövőbeni terveik?**

— Nekem személy szerint — ha a Jóisten erő ad hozzá — az a legfőbb célom, hogy tanintézetünkbe bevezetessük az iparművészetet, a képzőművészetet, valamint a színjátszást oktató szakokat.

— **Köszönöm a beszélgetést és további sikereket kívánok mind Önnek, mind a tanintézet pedagógusainak.**

HEGEDŰS CSILLA

KOVÁSZÓ

A Benei- és a Kelemen-hegy között félúton, a Borzsa folyó jobb partján látszanak a kovászó vár bokrokkal és szederindákkal benőtt romjai. Hadászatiul fontos hely volt, hiszen a Máramarosból az ország belsejébe vezető ún. sótut ellenőrizte. Lehoczky Tivadar szerint a település és a vár a nevét a *“határában elterjedő Kovas-szikkeltől vevé”*.

A vár első írásos említése 1390-ből való, amikor Zsigmond király Nagymihályi György fiának, János mesternek adományozta Várral együtt. A későbbiekben a kusali Jakchy család birtokolta Kovászót. Ezt a nagy múltú, országos jelentőségű családot méltatlanul feledte el a történelem. A kusali Jakchyak Szatmár és Belső-Szolnok (Erdély) vármegyében voltak birtokosok. Egyik tagja, I. György 1400-ban mint királyi főtárnokmester említették, illetve ugyanő látta el Bereg vármegye főispáni tisztét is. A család egyik ágát birtokáról Kászóninak is nevezték. Egyik tagja, kászoni Jakchy László 1505-ben Bereg vármegye követe volt a rákosi országgyűlésen.

A Jakchy családtól egy időre elidegenítették birtokait, azok nagy részét a Hunyadiak, illetve Szilágyi Erzsébet kapták meg. Így 1461-ben Hunyadi János beszercei grófot, Magyarország kormányzóját iktatták be Kovászó birtokába.

A Jakchyak sokat pereskedtek szomszédaikkal, így a Szaniszlóffy Báthoriakkal, akik egy időre még Kovászót is elnyerték tőlük.

Leányági örökségként, illetve vásárlás útján a Mathuznai család szerezte meg a kovászó uradalmat (kászoni Jakchy Katalin hozományaként). 1540-ben Mathuznai György és Pál eladta a várat Kávássy Kristóf huszti várkapitánynak. Az 1543-as beiktatási okmány szerint a várhoz a környező földek mellett az Atak folyón lévő kétkerekű malom, a Borzsa folyón lévő malom, illetve a folyón átvezető várhely tartozott.

1546-ban a Mathuznaiak visszakapták Kovászót. Mathuznai Pál kiharcolta a János Zsigmond erdélyi fejedelemtől és I. Ferdinánd közötti háborúskodást, valóságos rablóvárát alakított ki Kovászón, innen tartotta rettegésben a környéket. Balassa Menyhérttel együtt áttértek a császár hűségére, ezért a fejedelem (aki ekkor Bereg megye egészét birtokolta) Gyulafehérváron kelt rendeletével Kovászót elkobozta és Gáltói Ferenc munkácsi várnagynak adományozta.

Ferdinánd is megelégedte a Mathuznaiak garázdálkodásait, ezért 1563-ban vizsgálóbiztosokat küldött ki a megyébe. Apozsonyi országgyűlésen a rendek határozatot hoztak, hogy meghagyják az ország főkapitányának, vizsgálta ki: szükséges-e az ország védelme szempontjából a kovászó vár. Amennyiben igen, úgy császári hadakat kell benne elhelyezni, s ha nem, akkor le kell rombolni. Mivel ekkor a vidék még János Zsigmond birtokában volt, a határozatnak nem tudtak érvényt szerezni. 1564-ben, amikor Schwendi László császári hadakkal elfoglalta a vidéket, a kovászó várat is megostromolták és bevették. Ekkor rombolták le az erősséget. Végső pusztulását a tatárok okozták, akik 1567-ben söpörtek végig a vidéken. Ezt követően nem épült fel többé.

A vár központi magja és legrégebbi része a délnyugati sarkán elhelyezkedő 12 méter körüli kerek lakótorony volt. Ehhez épült hozzá a háromszögű erődfal. A várat északi oldalról egy 15 méteres meredek sziklafal, a másik három oldalról pedig árokrendszer védte. Építésére korát a kutatók a XII—XIV. századra teszik, a szerednyei mellett a lakótornyos feudális várak egyik legszebb példája.

BORSOVA VÁRA

Borzsova vára Vári község déli határában, a Borzsa folyó jobb partján feküdt, nem messze a Borzsa-Tiszatorkolattól. Valószínűleg tudatosan választották ki a várhelyet, hiszen három oldalról folyók védtek.

Anonymus krónikájában így emlékezik meg a várról:

“Borzsova várát ostrom alá fogta, harmadnapra harccal bevette, falait lerombolta, és Salán vezér katonáit, kiket ott talált, bilincsbe verve Hung várába vezette”. A leírás arról tanúskodik, hogy már a magyar honfoglalás előtt itt megerősített őrhely állt, amely valószínűleg a Tiszán lefelé tartó sószállítmányok biztonságát felügyelte. Az 1960-ban lefolytatott régészeti ásatások eredményei arra mutatnak, hogy az erősség és a környező település valamikor a VIII—IX. században jött létre*.

A vár egy ideig a környék közigazgatási és egyházi központja is volt. Itt volt az ispáni, illetve az esperesi központ, innen irányították az egykori Borzsova megyét, amelynek területe egészen Kisvárdáig húzódott. A várból alagútrendszer vezetett ki, ennek nyomaira a későbbiekben házépítés során bukkantak rá. Lehoczky Tivadar, vidékünk neves polihistora így írt a várról: *“A borzsovai vár hajdan nagy kiterjedésű erősség lehetett; feküdt ez a róla elnevezett Vári város déli részén az azt keletről környező Borzsova és a dél-nyugati oldalát érintő Tisza közötti félszigeten, melyet most északról a város felől hatalmas földtöltés keríti be. Mint a lakosok mondják, a vártér keleti szélén állottak egykor a várórség lakjai, míg a nyugoti szélén, a mostani Szentgyörgy (állítólag Szengor, az egykori legendás várúr emlékét őrzi) nevű temetőhelyen, a fővár emelkedett, a keleti táborhelytől árkokkal és sánczokkal el lévén különítve, melyeket a Borzsova és Tisza vizek s ezek áradmányai megközelíthetetlené tettek.”*

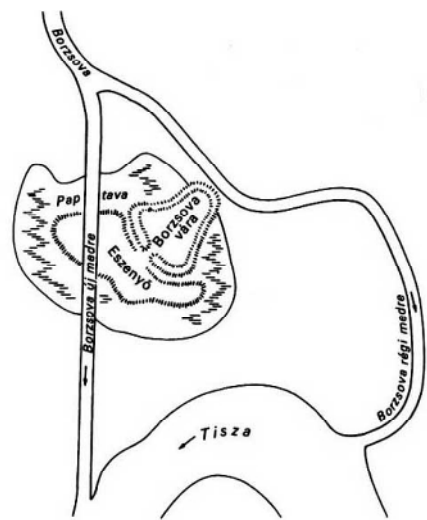
A tatárjárás során Borzsova várát is lerombolták, ezt követően megyeszékhelyi szerepét előbb Nagyberég, majd Lampertszásza veszi át. (Némely feltételezések szerint nem is a tatárjárás, hanem a kiskirályok korában, IV. László és III. Endre uralkodása idején, a beháborúk során pusztult el).

A tatárjárást követően IV. Béla király idegen telepeseket, hospeseket telepített le itt. A helység a továbbiakban a munkácsi királyi váruadalomhoz tartozott. Fontosságát jelzi, hogy mezővárosi rangra emelték, mi több, Erzsébet királyné (Károly Róbert felesége, a vidék földesura) szabad királyi városokat megillető jogokkal (igypallosjoggal) ruházta fel.

A vár utolsó maradványai (kápolna, egy bástya) az 1657. évi lengyel betörés idején pusztultak el. (Lehoczky így ír erről: *“...kik a régi toronyt a benne volt régi harangokkal együtt a vár alatt folyó Borzsova iszapjába döntötték.”*) A vár helyén napjainkban a községi temető található, amelynek a délkeleti részén lévő hasadékok a mai napig Vaskapunak nevezik. A vár köveit, tégláit a helyi lakosság építkezés céljára hordta szét. Ezekből készült az egykori vendégfogadó, a lelkészlak és a templom kerítése is.

A korabeli okmányok szerint a vidék birtokosai többször is ellátogattak a várba, így 1445-ben Hunyadi János kormányzó, illetve 1466-ban felesége, Szilágyi Erzsébet is.

(* Fodor István neves régész, a Magyar Nemzeti Múzeum egykori főigazgatója szerint a vár jóval később, a X. században épült, azaz magyar alapítású.)

Fogyokarácsony Szolyván, 1944

(Kedves barátom, Holozsi Károly emlékére)

Ma is elszorul a szívem, ha Karcsi barátomra gondolok, akinek életét az alattomos és könyörtelen tífusz 21 évesen oltotta ki a 10. számú épület csempepadlóján.

Benében nőttünk fel, parasztcsaládban, együtt tanultunk a helyi elemi népiskolában, majd hét éven át a beregszászi magyar gimnáziumban. Karcsi végig kitűnő tanuló volt, számomra minden tekintetben példakép. Lelkesen vett részt az önképzőkör, a cserkészcsapat munkájában, tagja volt a Borzsa-völgyi vasút mentén fekvő települések szőrványmagyarosságát látogató regőcsoportnak, az iskola labdarúgó-válogatottjának. Az 1943. évi nyári szünetben résztvett a Bereg megye néprajzát kutató, Dr. Koszorús István vezette csoport munkájában, Kisharanglábban. Verseket írt, vallásos énekeket és indulókat szerzett, kora ifjú korától faluja katolikus gyülekezetének kántora volt. 1944 őszén kezdtük volna a gimnázium 8. osztályát, de a sors más-képp rendelkezett — a halál iskolája várt ránk. Karcsi két testvérével, én pedig édesapámmal kerültem Szolyvára. Amíg élt, egymás mellett feküdtünk (az ő beteg öccsét hazaengedték), és a közellét megkönnyítette számunkra a sorscsapások elviselését. Rendkívüli zenei adottsággal rendelkezett. Zeneiskolába sohasem járt, de bármelyik primással felvette volna a versenyt. Hegedűjét a lágerbe is elhozta, amelyre az egész század vigyázott. Esténként, amikor már felengedett kissé a helyiség dermesztő hidege, megdörzsölgette elgémberedett ujjait, kezébe vette a drága hangszert, és a fázós hűrokon elsírta vigasztalan, szomorú sorsunkat. Könnyes szemmel együtt dúdoltunk vele a fájdalommal teli magyar kesergőket, az otthon felidéző mélabús dalokat, nótákat. Közben gyakran elszorult a torkunk, elcsuklott a hangunk, mert bizony számunkra valóban igaz volt a szomorú sor: „Nagymajtényi síkon letört a zászló...”

Karcsi alakjához elválaszthatatlanul kapcsolódik első fogyokarácsonyunk. A közelgő ünnep még fájóbbá tette helyzetünket, elszakadásunkat az otthontól. Szeretteink a kemény télben, sok viszontagság árán is eljuttatták hozzánk az ünnepi csomagot — de voltak fogyok, akiknek a hozzátartozói ezt nem teheték meg. Igaz a csomagban minden csonthát fagyott a cudar időben, de állítom, ez volt életem legízletesebb és legpuhább kalácsa, pedig majdnem beletrőtt a fogam... Szentestére a fahordást kihasználva, fenyőt is hoztunk, hogy legalább az illata idézze fel az ünnepet.

Azon az estén különösen szigorú volt a létszámenőrzés, nagyon sokáig tartott, s amikor végre a szállásunkra mehettünk, igen nehezen tudtunk kissé felmelegedni. Ekkor Karcsi csendet kért és elmondta Fogyokarácsony Szolyván, 1944 című, ez alkalomra írt versét. Nem szavalat volt ez; a feszült csendben, halkán, szívbemerkően elsuttogta az este folyamán többször is. Egyetlen szempár sem maradt szárazon, s még inkább könnyeztünk, amikor hegedű húrjain felhangzottak az otthon melegét idéző kedves dallamok: „Krisztus Urunknak áldott születésén...” Egymást követték az ismerős karácsonyi énekek, a szünetekben pedig többen fennhangon imádkoztak. Aztán felidéztek a régi szentesték emlékeit, s közben szívünk megtelt reménytelenséggel: biztosra vettük, hogy soha többé nem látjuk szeretteinket. Ugyanakkor a karácsony üzenete biztatást is adott elcsüggedt lelkünknek, megerősített hitünkben, hogy az Úr érettünk, a rabságban szenvedőkért is küldte Fiát e világra.

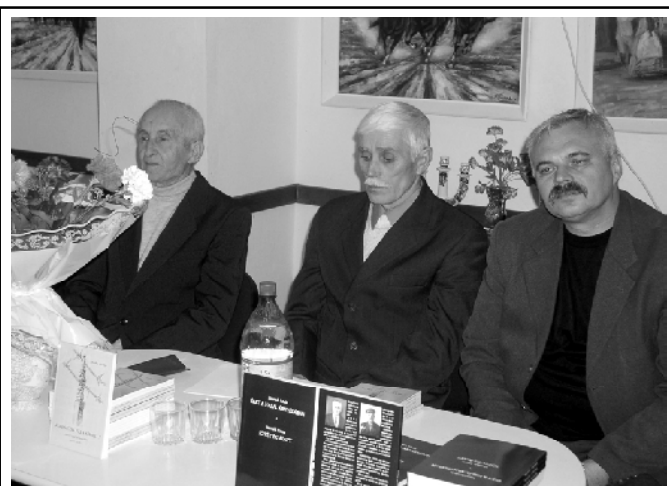
Karcsi barátom nem tudhatta, hogy ez az utolsó karácsonya. De mintha megérezte volna a közelgő véget, újév után »Felajánlom neked« címmel megírta utolsó versét... Mindkét említett verse bekerült az Istenhez fohászokba... Szolyva, 1944 című gyűjteménybe, amely az Intermix Kiadó gondozásában jelent meg, Ezen kívül a falunkban is sok családnál fennmaradt kéziraton.

Karcsi, a kedves jó barát, a pótolhatatlan beszélgetőtárs, hűség biztató búcsú nélkül távozott el tőlünk. A görög katolikus újév (január 12.) reggelére örökre elaludt. Holttestét a szanitécek vitték el hordágyon, déltájban pedig, több társával együtt, a szürke ló vontatta szekér kivitte a jeltelen tömegsírba. Néhány nap múlva egy éjszaka a bátyja is meghalt. Mindkettőjük halálát úgy éltem át, mintha a testvéreimert veszítettem volna el.

Az ő fekhelyükre nekem és édesapámnak kellett beljebb húzódnom, mivel még mindig kevés volt a fekvőhely. Azzal a gondolattal feküdtem le, hogy utánuk mi következzünk édesapámmal — a tífusz ránk ragad. Az Úr azonban megtartott bennünket, másnap önként vonultunk be a rühesekhez...

(Horváth László: *Élet a halál árnyékában*)

Könyvbemutató Benében

Horváth László, a szerző, Nagy Zoltán Mihály, a szerkesztő és Dupka György, a kiadó

A benei faluház adott otthont Horváth László „Élet a halál árnyékában”, illetve Horváth Simon „Sötét ég alatt” című közös könyve bemutatójának. Horváth Lászlónak eddig két kötete látott napvilágot a Hatodik Síp — Új Mandátum Kiadó gondozásában („A benei református gyülekezet története”, illetve „Barangolás a benei szőlőhegy történetében”). Az Intermix Kiadó által gondozott új kiadvány egyedül-álló a maga nemében, hiszen a Horváth László lágerélményei mellett édesapja, Horváth Simon fogságban írott verseit és verses leveleit is tartalmazza.

1944 vészterhes korszakáról Dupka György, az Intermix Kiadó igazgatója beszélt.

Nagy Zoltán Mihály író, a kötet szerkesztője elmondta: Horváth László és Horváth Simon könyve rendkívül értékes. Horváth László közel 6 évtized távlatából szemléli az eseményeket, legyőzi a korábbi, a lágerből hozott érzéseket, ezáltal pártatlanul szemlélve a múltat. Mint mondta, személyesen is foglalkozott a témával „A sátán fattya” című regényé-

nek anyaggyűjtésekor, de akkor sem rendült meg annyira, mint Horváth László visszaemlékezéseit olvasva.

Horváth László könnyekkel küszködve emlékezett a 60 évvel ezelőtti „szolyvai pokoljárásra”. Mint elmondta: a legnagyobb támasza édesapja volt, aki bölcs tanácsaival hozzájárult ahhoz, hogy a beneiek többsége túlélje a tífuszjárványt és az első transzportokat.

Mindketten épségben túléltek a légereket, édesapját már Szolyváról hazaengedték, de itthon várta a szovjetrendszer újabb megpróbáltatása, a kolhozosítás, majd a kuláklista és a börtön. Itt születtek versei, verses levelei, amelyek egy részét sikerült hazamenekítenie. Ezek kerültek be a kötetbe. Akis, kopott füzet a bemutatón is ott feküdt az asztalon.

Bagu Balázs helytörténész hozzászólásában kifejtette: a 24. órában élünk, hiszen egyre kevesebb a túlélők száma, s jó lenne dokumentálni minden olyan ember visszaemlékezéseit, akik a sztálini légerekben, a donecki szénbányákban jártak, mert történelmünk csak így lesz teljes.

T. K.

Holozsi Károly

Felajánlom neked

Felajánlom neked, Jézusom, a szívem,
Gyámolítsd, őrizd meg reményem és hitem!
Tárd ki a szívedet, áraszd ránk malasztodat,
Oszlasd szét felettünk, Istenünk, haragodat.

Pusztul a kincs, pusztul az élet,
Örökké él a tiszta lélek.
Legyen ezért lelkünk hófehér,
A lélek a legdrágább, mely minden kincessel felér.

1945 január

Letették a tiszapéterfalvai görög katolikus templom alapkövét

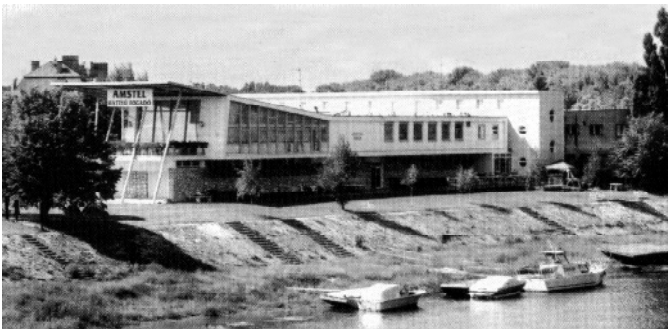

Örömteli esemény hívta össze a Tiszahát görög katolikus híveit április 23-án Tiszapéterfalván. Milan Sasik, Kárpátalja görög katolikus püspöke felszentelte a falu remélhetőleg mihamarabb felépülő görög katolikus templomának alapkövét. A templom elkészültével Tiszapéterfalva és a környező települések görög katolikusainak több évtizedes vágya teljesül majd: saját templomban dicsérik az Urat. Eddig a helyi művészeti iskola adott otthont a liturgiáknak, ám most már kézzel fogható közelségbe kerül az olyannyira áhított Isten háza.

A szertartást, amelyet a püspök úr Harangozó Miklós, Csirpák József, Trescsula László és Szücs Viktor görög katolikus papok közreműködésével celebrált, megtisztelte jelenlétével Seres János, a Máramaros-Ugozsai Református Egyházmegye esperese is.

M. I.

Győrben vendégeskedtek a beregvidéki nyugdíjasok

A Beregvidéki Nyugdíjasok Petőfi Sándor Egyesülete a Magyar Nyugdíjasok Egyesületeinek Országos Szövetsége révén meghívást kapott a Kárpát-medencei Nyugdíjas Találkozóra, amelyen a beregvidéki nyugdíjasokat Imre Margit elnök és Zubko Iblolya titkár képviselte.

A találkozóra a Rába folyó festői partján található győri Amstel Hattytű fogadóban került sor. A rendezvény résztvevői megismerkedhettek a magyarországi nyugdíjasok helyzetével, életkörülményeivel, lehetőségeikkel. Itt kell szót ejtenünk arról, hogy sajnos a kárpátaljai nyugdíjasoknak az anyaországi egyesületekhez viszonyítva igen kevés pályázati lehetőségük van. Azonban, mint az eseményen kiderült, a magyarországi szervezetekkel történő testvéregyesületi kapcsolatok kialakítása révén a határon túliak közös pályázati lehetőségekhez juthatnak, közös projekteket valósíthatnak meg.

A magyar kultúra lovagja

A Honvéd Kulturális Egyesület — más civil szervezetekkel együttműködve — január 22-én a Stefánia-palotában rendezte meg a IX. Magyar Kultúra Napja ünnepségét. A gálaműsor keretében immár hetedik alkalommal került sor a Falvak Kultúrájáért Alapítvány által létrehozott kultúra lovagja kitüntető címek átadására. **A magyar, illetve egyetemes kultúra lovagja** cím adományozását az egyesület a határon belüli és túli közművelődési, irodalmi, zenei, művészeti teljesítmények elismerésére kezdeményezték.

Ebben az esztendőben egyik földink, **Weinrauch Katalin** gyermekíró, könyvtáros vehette át a kitüntető oklevelet és emléklapkett a Lovagrend képviselőitől. A lovaggá ütési ceremóniát Nick Ferenc, a Falvak Kultúrájáért Alapítvány elnöke, a Rend vezetője folytatta le, majd a frissen felavatott lovagok bejegyzést írtak a lovagrend krónikájába.

A kitüntetés fontosságát mutatja az a tény is, hogy a 185 jelöltből 35 személyt választottak ki **A magyar kultúra lovagja** címre.

Magyarország EU-s csatlakozását követően első alkalommal került sor erre az ünnepségre. A

kitüntetettek között volt többek között Jókai Anna író, Ráday Mihály, dr. Habsburg György, a Magyar Köztársaság jószo lgalati nagykövete (az utóbbi kitüntetett a Habsburg-Lotharingiai család képviselőjeként vette át a díjat, amelyet posztumusz Erzsébet királynénak (Sissinek) ítéltek oda).

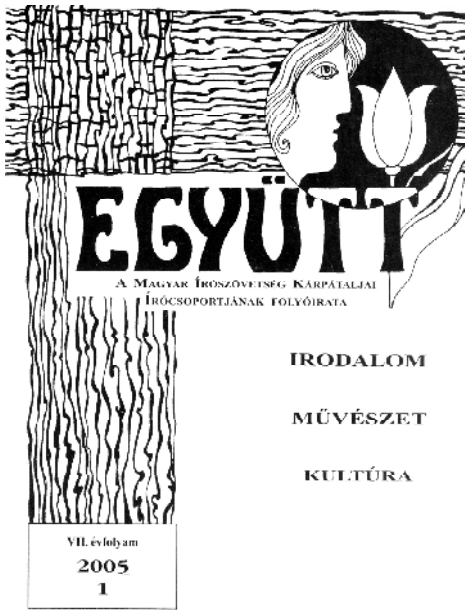
Az ünnepelteket Koncz Erika, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma helyettes államtitkára és Iváncsik Imre, a Honvédelmi Minisztériumának politikai államtitkára köszöntötte.

(Részlet a NKÖM oklevéléből: „*Biztosan állítható, hogy a szűkebb és tágabb közösségért végzett áldozatos és erdeményes tevékenysége — az emberek százainak, ezreinek, a társadalom legkülönbözőbb csoportjainak átadott tudás, a cselekvés és az alkotásra való készítetés, a felkészített, megőrzött szellemi, tárgyi örökség, a hagyomány ápolása és bemutatása — nemzetünk és az ország kultúráját hivatott gyarapítani, megismertetni, olyan nemes cselekedet, amely a társadalomtól és közösségeitől elismerést és köszönetet érdemel*”).

TUDÓSÍTÓNK

Megjelent az Együtt legújabb száma

A Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata idei első számában is sok érdekes olvasnivalót kínál az irodalombarátoknak. Érdekes, hogy ezúttal a költészet dominál alapban: Vári Fábrián László, Czébel Lajos, Fodor Géza, S. Benedek András, Füzesi Magda, Penckófer János, Tarczy Andor, Lengyel János, Faludi Ádám, Beeske József Lajos, Ferenczi Tihamér, Weinrauch Katalin költeményei mellett olvashatjuk az Együttben most debütáló beregújfalui Bakos Kiss Károly verseit is.

„Magyarság az új évezred küszöbén” címmel közöl a lap tanulmányt Pomogáts Béla

irodalomtörténész tollából.

Elgondolkodtató Mester Magdolna „A tévelygőhöz” című versprózája, illetve Nagy Zoltán Mihály „Vers és szentbeszéd” című jegyzete. Ez utóbbiból idézünk egy bekezdést: „... jogos a remény: eljönnek, el kell hogy jöjjenek az újabb idők új szelei, s elsöprik az irdatlan magasságig felhalmozódott talmságokat, és felszítják az igényt az értelmes emberi létezés iránt, amelyben létjoga és „keletje” van versnek, szentbeszédnek egyformán.”

A könyvismertetéseket is jó szívvel ajánljuk olvasóink figyelmébe. S. Benedek András Medve Zoltán: „Az Alföld poétája a zordon Kárpátokban. Petőfi Sándor kárpátaljai és galíciai recepciója” című könyvét elemzi, Barzsó Tibor „Háromnyelvű” gyermekirodalmi antológia” címmel a „Kárpátalja szépirodalma: XX. század” című kiadványról közöl recenziót, Penckófer János Faludi Ádám Visszajátszás című kötetét mutatja be az irodalombarátoknak. Varga Sándor egy nagydobronyi ház építészeti érdekességeiről közöl tanulmányt. Afolyóirat e számának talán legizgalmasabb publikációja Dupka György „Kulturális stratégia a kárpátaljai magyar intézményrendszer tükrében” című tanulmánya, amelyet a szerző Munkanyag alcímmel jegyez. Valóban munkaanyag, hiszen minden fejezet után ott a feladat: „Problémák, tennivalók”. Talán ez az a terület, ahol a leginkább szükség lenne az együttgondolkodásra, az ötletekre és itt lenne a lehetőség arra, hogy az olvasó az Együtt szerkesztőségének címére (90221, Csonkapapi, Mező u. 168.) postázza a maga elképzeléseit.

**Magyarországon terjeszti a Kárpátaljai Szövetség
(Magyarok Háza, 1052 Budapest, Semmelweis u. 1/3.)**

Mester Magdolna

A tévelygőhöz

Feladatrémek közt meglapulva pislogsz:
lepréselődsz, akár egy szárított virág.

Nyüszít a kell: mutatók ütese úzi dobhártyád
nyugodt lüktetését.

Az Ő képmása elcsúfíttatik.

Mákonnyal hímzett álpercek görögnek.
Tükörsimává oldódik a görcs

Lágy kezekből hajló göbös karomrémek
kapkodnak utánad, futóhomok, mocsármedv ölelne,
fojtogatna. Ökölbe sorvadtt förtelmes kincséd kell-e
még?

Vagy nyújtanád kezéd?

Metronómmá redukál a rontás.

Kirántanálak – újra visszacsusszansz.

Csak föl kellene nézned: nemcsak nézni, látni!

Köszönni, hogy voltál és lehetnél.

Már nem pihegnél újra, lélegzetvisszafojtva,
nem várnád kínba fülva a zsibbadt álvilágot...

Nehéz a könnyebbet választanod.

Bakos Kiss Károly

Bárkaszonett

A madarak visszatérnek

Szájuk tele ághiánnyal

Mind egy szálíg visszaszárnyal

Ide ahol még remélnek

Víztörésben hogy az árnak

Hártyái majd kettéválnak

S nem merül a teli bárka

Éhe szomja a halálba

Fehér árnyai a vágynak

Holnap újra nekivágnak

Szemük szögén új eséllyel

Hiszik egyszer visszazállnak

Rajzával az Ararátnak

Olajjával és kenyérrrel

LATOR LÁSZLÓ

(Tiszasásvár,
1927. november 19.)
költő, műfordító.

Lator László

Fa a sziklafalon

Vajon a lét hány millió magot
tékozolt el, míg megfogyanhatott
a függőleges szikla-szahara
kő-szörnyei közt ez a satnya fa?
Micsoda szeszély börtönözte be
mostoha sorsa kényszereibe,
parancsaival és cseleivel
hogy nyomta, gyúrta, kanyargatta fel
a csökönyös, fortélyos akarat
a puhacsontú vékony sudarat?
Fekete kérgén a mindennapi
küzdelem csontigtható nyomai:
nagy hegek, tarjagos daganatok,
megcsökött, kifecamodott tagok,
de a rémület görcs-bogaival
felesel a szökőkút-ívű gally,
szövevényes hasadékokon át
csavarodnak, furakodnak tovább
drótkeménnyé vadult gyökerei,
mohó kinnal-gyönyörrel szívni ki
a nedvet, a sovány sókat a kő
elmeszesült hajsza-csőveiből,
s rostjaiban hangtalan ekrazit
halmozódik, szétvetni rügeit,
és ága-lombja a forrástalan
ragyogás habzó áramaiban
fürdik, a vad, susterdő sugarak
a pórusain átáramlanak:
nyomoréku is tudja még a lét
tagolatlan tűz-homály örömét,
s a kőmarkú pokol s a könnyű ür
közt remegő vezetékül feszül,
melyben pillanatonként összecsap
az üdvözült gyönyör s az iszonyat,
s magával folyvást vitatkozva, a
kettőt egyszerre kell mondania.
Micsoda jel a bibliai szikla
vörhenyes sivatagába hasítva,
zsugori biztatásul belevetve
az özönvíz-utáni döbbenetbe!
Kiált minden győtrött gyökere-ága,
mondhatatlan szépsége-árvasága!

Lator László: „... Sokszor próbáltam megidézni szülőföldemet”

– *Kérlek, beszélj röviden kárpátaljai éveidről.*

– Tiszasásváron, a hajdani Ugocsában születtem 1927-ben. Anyám felmenői, az Ujhelyiek ugocsai őshonosok, apám családja Viskről került át a megyébe. Sásvár Árpád-kori település, valaha gyepűörség, talán székelek öríztek ott a határt. Az én gyermekkoromban a faluban több volt a ruszin, mint a magyar. A ruszinság értett, beszélt magyarul, a magyarok többnyire tudtak ruszinul. A cseh világban Sásváron nem volt magyar iskola, magántanuló voltam, Szőlőre jártam vizsgázni. Apámnak elég nagy, igaz, szeszélyesen, esetlegesen gyarapodó könyvtára volt, ehhez-ahhoz hozzájutottam. Kedvenc olvasmányom Arany János Zichy illusztrálta balladaalbuma volt. Anyám sokat olvasott, az ő kezében láttam először Dosztojevskijt, Tolsztojt, tőle kaptam Ady és Babits verseit. Kamasz koromban már élő költőket is ismerek, Mécs Lászlót, aki családódomra, vadászni jött hozzánk. Akkor még rajongtam érte, de nemsokára már másfelé fordult a figyelmem. Járt aztán nálunk Nadányi Zoltán. Erdély visszacsatolásakor Nagyváradon lett levéltáros, régi írásokért jött apámhoz. Pepita zakóban, csokornyakkendősen. Így, ilyen korszerűtlen öltözékben láttam aztán később, az ötvenes években is. A versei akkor (az 1941-ben megjelent „Bocsáss meg!” című könyvét hozta el apámnak) egy csep-pet sem tetszettek, olcsónak, slágerizúnak éreztem könnyen bomló dalait, sok időnek kellett eltelnie, hogy megszeressem édes-fájdalmas remekeit. De kamasz koromban másokért rajongtam, nem is akárkikért. Ritka szerencsém volt: tizenégy-tizenöt éves lehettem, amikor a kezembe akadt Vajthó László nagyszerű antológiája, a „Mai magyar költők”, benne minden valamire való kortárs költő legjava munkái. József Attila, Dsida Jenő és Weöres Sándor versei úgy hatottak rám, mint a túlerős alkohol a tapasztalatlan ivóra. Egy ismeretlen tartomány nyílt meg előttem. És mellettük a többiek: Szabó Lőrinc, és Illyés, Jékely Zoltán és Vas István. De ez már a magyar időkben volt. Az 1938-as bécsi döntés után Sásvár Csehszlovákiában, Volosin Ágoston ukrán államocskájában rekedt. A határ kettévágta a temetőt. Ott találkoztunk,

a cseh csendőrök engedélyével, harmincnégy Karácsonyán a magyar oldalon, Beregszászban rekedt bátyámmal. Ő a drótkerítés egyik oldalán, mi a másikon. De harminckilencben már én is beregszászi diák lehettem. Eleven szellemű gimnázium volt, javára vált, hogy tanári karában együtt voltak a még nemrég egyetemista fiatalok és a hagyományt őrző öregek, nem egy

szétválogatás. Külön a németek, külön a magyarok, a magyarok közül is külön a felvidékiek, a kárpátaljaiak. Azt hittük, megint Csehszlovákiához fogunk fogunk tartozni. De egy nap szovjet teherautók jöttek, átvittek a szovjet zónába, az NKVD kurtán kikérdezett bennünket, kaptunk egy hitvány kis papírt, majd Lengyelországon keresztül kivittek Breszt-Litovszkba, egy nagy lágerbe,

Rovatunkban azon Kárpátaljáról elszármazott személyiségekről szeretnénk hírt adni, akik dicsőséget szereztek szűkebb pátriájuknak, azaz olyanokról, akikről Ady Endre így írt: „Valaki az Értől indul el/ S befut a szent, nagy Oceanba”. Büszkén vallhatjuk: bár Kárpátalja magyar lakossága jelenleg alig több mint 150 ezer főt számlál, országhatáron belül és kívül sokan vannak olyanok, akik a tudomány, a zeneművészet, az irodalom, a képzőművészet terén igen messzire jutottak. Közülük egy a Kossuth-díjas **LATOR LÁSZLÓ** költő, akivel munkatársunk, **SZÖLLÖSY TIBOR** beszélgetett.

lett később közülük neves tudós, egyetemi tanár, akadémikus. Akkoriban fedeztem fel (talán különönsnek tetszhetik, tornatanárom, Deák György jóvoltából, igaz, a későbbi nyelvészprofesszor, Bartha Katalin volt a felesége) a népi írókat. De negyvenégyben, a front közeledtekor, bezárt az iskola, utolsó Beregszászban kapott bizonyítványom tanúsága szerint április 6-án. Egy fél évvel később a család, igazából apám, sokáig élve, úgy határozott, hogy elhagyjuk szülőföldünket, elmenekülünk.

– *Ismert és elismert személyiség vagy, hiszen számtalan kötetel láított napvilágot, számtalan elismerésben részesültél, köztük Kossuth-díjban is, százezrek ismernek a TV képernyőjéről. Mi, kárpátaljaiak „sajátunknak” tudunk. Szűk körben az is ismeretes, hogy nem mindennapi volt „áttelepülésed”. Kérlek, mesélj erről!*

– Tizenhét éves voltam, de a háborúból azért kaptam egy darabot. Nem voltam még katonaköteles, mint a bátyám, de az utolsó hónapokban behívták a levéteket is. Németországba vittek, úgy-ahogy kiképeztek bennünket. Egy légitámadáskor, harmadmagammal, szándékosan lemaradtam az egységünket ki tudja, hová szállító szerelvényről. Egy bajor tanyán befogadtak (fel is jelenthettek volna!), ott vártuk ki a harcok végét. Indultunk gyalog, haza, de persze amerikai fogságba estünk. Az irdatlan táborban aztán elkezdődött a

szovjet foglyok közé. Ott volt a szemem előtt az, amit majd az „Ivan Gyenyiszovics egy napja”-ban láthattam viszont. Német fogságból szabadult szovjet katonák, a Vlaszov-hadsereg tagjai, német gyárak, hadiüzemek kényszer-munkásai, nők is, szoptató anyák, aki tudjam még, mifélek, várták, hogy vigyék őket bányába dolgozni, erdőt irtani, Szibériába, ahogy mondták, javító-nevelő munkára. Előbb a szabad pinceföldön, utóbb földbe ásott pinceforma hodályokban hálunk. Ott láttam az első, Sztalint eltető transzparenseket, a vörösre arannyal festett harsány jelszavakat, ott „ünnepelem”, dideregve az első november hetedikét. Hihetetlen csoda (egy véletlen táborparancsnok-váltás is kellett hozzá), hogy bennünket, hetvenünket, a háború előtt magyar állampolgárokat, váratlanul elengedtek. Mehettünk haza, de csak ütközőn, kocsitétőn, a decemberi fagyban be a vagonba csak Verecke után engedett be a – gondolom, magyar – kalauz. Ott találkoztam egy volt osztálytársammal, rongyos volt, mocskos, alighanem tetves is – ki nem volt az akkor! –, de túlélte az egyéves fogságot. Tőle hallottam először a kárpátaljai magyar férfilakosság azóta közismert pokoljárásáról. Bátyúban megaludtam fogolytársaméknál, őt hamarabb elengedték, mert rokkant volt, gondolom, otthagytam a tetveimet, s másnap mentem tovább Sásvárra. Ott persze senkim nem volt, egy ismerős család adott szállást, a házukat szinte nem is láttam, talán

be sem engedtek volna. Fancsikán a tanácsban bejelentkeztem, ahogy kellett, meghallgattam Lajos Sándor tiszteletes prédikációját, s mentem be Szőlőre, egyetlen fellelhető rokonomhoz, unokanénémhez (az ő férje is munkatáborban pusztult el, pedig cseh volt), tőle kaptam civil ruhát meg tanácsot, hogy szökhetem át Magyarországra. Egy zsidó róffős segített, népes családjából egyedül ő marad meg, beajánlott egy csempészhez, éjszaka, a hegy, a kertek alatt vezetett a Tiszára, ladikon vitt át Nagytarnára. Másnap reggel megfogtak a grancsárok, becsuktak a községi tömlőbe, de az ablakon kibóbtam cédulám eljutott az ismerős, félig román jegyzőhöz, ő aztán kisegített a börtönből, s az ő meg a grancsárparancsnok tanácsaival ellátva elgalyagoltam Halmiba, merthogy, mint mondták, ott az orosz igazolvánnyal könnyen átjutok a magyar oldalra. De ott már más grancsárok voltak. Nem a magyar, hanem a szovjet határra kísérték ki reggel, próbálhattam a gyarlónál is gyarlóbb ruszin tudással megmagyarázni az orosz századosnak, hogy honnan kerülök oda. Végül csak legyintett, menjek csak haza, ott majd ügyis kivizsgálják az ügyemet. De én nem Sásvárra mentem, hanem Feketeardóba, beregszászi padtársam, S. K. szüleire, ők irányítottak aztán Zsurky tiszteleteshez Nagypaládra, hogy majd ő segít az átszökésben. Szegény tiszteletes csak apámat ismerte, engem nem, megijedt, hátha provokátor vagyok, egyszer talán már le is tartóztatták, kikérdezett hát alaposan. Neki köszönhetem, hogy szekéren, kóroval letakarva eljuttattam a határra. Egy parasztagazda vitt ki, bujtatott el a szalmakazalban, mert akkormár az oroszok lóháton, kutyával öríztek a határt. Mikor a járőr elment, szőlítottak, megmutatták, merre induljak.

Intettek, hogy csak a töltésre fel ne menjek, mert ha meglátnak, felszólítás nélkül lőnek.

Atugráltam hát a Túron, alig volt ott víza medrére. De egyszer csak ott volt előttem a töltés, nem volt mit tenni, felmentem rá, át egy kishídon, egyenest nekivitt egy kis házhoz. Bementem. A kementecpadkán anyóka, feketében, ölében macska. Igazán mesebeli fordulat. Megkérdeztem, hol vagyok. Amikor megtudtam, hogy magyar földön, hirtelen kiszállt belőlem a nyilván védekezésül, hónapok óta belém rögződött

Lator László: „... Sokszor próbáltam megidézni szülőföldemet”

■közöny, színpadiasan leborultam, mecsókoltam a földet, az ottani szokás szerint lóganéval kevert agyaggal mázolt padlót. Verseim ritkán kötődnek egyetlen alkalomhoz, de ezt a szép és messziről már egy kicsit nevétséges helyzetet kétféle is beleírtam, a Határon és a „Szabad vers” címűekbe. Onnan, Kishódostól nem messze, Tisztabereken rokonaim laktak. Jó időben, kivált Rozsályból, jól látszott a Feketehegy, de akkor már másfelé figyeltem. Megtudtam, hogy a szüleim Makón vannak, apámnak két nővére is lakott ott. A vonatok akkor még kiszámíthatatlanul jártak. Volt, hogy két-három napot is várni kellett egy jó felé induló szerelvényre. De ez már könnyű út volt. Vannak kurta történelmi pillanatok, mikor az emberek közül, átmenetileg, kiköltözik a gonosz. Mindenütt befogadtak, mindenütt megetettek, meglehet, azért is, mert mindenki hazavárta valakijét. De leginkább azért, mert vége lett a háborúnak, mert megmaradtunk, most már csak valami jobb jöhet. December hatodikán szöktem át a határon, és karácsony este értem Makóra, Tótkomlóstól gyalog, ott már semmi nem járt.

– **Emberről próbáló volt „áttelepüléskor” korszakod. Hogyan sikerült a beilleszkedés, milyen volt a fogadtatás?**

– Először sohasem jártam Makón, mégis rögtön úgy éreztem, hogy magam mögött hagyva életem egy veszedelmes, zaklatott szakaszát, hazaérkeztem. 1946 januárjában külföldi vizsgát tettem a Csanád Vezér Gimnáziumában, felvettek a második félévre, hetedikbe. Az iskola egyszerre kinyílt előttem, befogadtak, ahogy a többi „gyüttet” (így hívták Makón a jövevényt, az idegent). Volt, aki Székelyföldről jött, volt – nem is egy – kitelepített felvidéki, volt, akin még rajta volt az egyenruha. Mikor Makóra értem, tele voltam szorongással, riadalommal. Itt feloldódott bennem a görcs, zord világom kitágult, megszűnésedett. Jó volt, hogy életemben először egy osztályba járhattam a lányokkal. Felkaroltak, pártomat fogták, szerettek, segítettek. De kinyílt a világom máshogy is. A nagy hagyományú iskolának eleven szellemi közeg volt a fészke, még ott éreztem benne Juhász Gyulát (itt volt tanár 1913-tól négy éven át, eljártam a ház előtt, ahol a harminc éves költő szállása volt), egy kicsit távolabb Móra Ferencet, Tö-

mörkényt. És persze a gimnázium egykori diákját, József Attilát, aki itt írta „A szépség koldusa” kötet verseit, amelyhez Juhász Gyula írt előszót. Éltek még a pártfogói, segítői, gyámolítóink nekünk is. A város szelleme ott volt az iskola falai közt is, belélegezhető levegő és emberek alakjában. Mi, koráért, mindenféle lázban égő, mindenre fogékony diákok, mi magunk is alakítottuk az iskolát. Vitakoztunk, lázongtunk, irodalmi társaságot alapítottunk, olvastunk, írtunk, azt hiszem, hetedikes voltam, mikor a vármegyeháza gyönyörű dísztermében, későbbiek sikeres nyitányaként, megrendeztük első irodalmi estünket, felnőttekkel, muzsikusokkal közösen. S folytattuk, míg lehetett, míg csak nem kezdett körénk zárulni az erőszakos politika készülő „egy-akla”. A városnak háromnapilapja volt, már nem tudom, melyikben kezdtek megjelenni a mai vállalt, köteteimbe is felvett verseim. Erről a nekem olyan fontos, szellemi nagykorúságra nevelő korszakról, makói éveimről szól „A kezdet” című versem. Denemcsak Makóval volt szerencsém. Negyvenhétben felvettek az Eötvös Collegiumba, nevezetes elitiskola volt, Eötvös Lóránd alapította, francia mintára, apja, Eötvös József emlékezetére 1895-ben. Száz-százötven pályázó közül talán tizenötöt vettek fel. Keresztury Dezso (akkor még kultuszminiszter) volt az igazgatónk, a magyar tudomány nagyjai jártak be a kollégiumba, tanítani bennünket, ingyen lakást, ellátást kaptunk, cserébe csak dolgoznunk kellett, ülni naphosszat a nyolevanezer kötetes csodálatos könyvtárban. Még kollégista voltam, mikor már megismerhettem a magyar irodalom színé-javát, életre szóló barátságot köthettem Domokos Mátyással, Fodor Andrásal. De ennek a szabad szellemű intézménynek nem lehetett helye a diktatúrában. Ezt a történetet idézi meg, még élő szereplőivel egy remek dokumentumfilm, „A kollégium végnapjai”.

– **Nem származott hátrányod abból, hogy határon túlról érkezél?**

– Csak annyi, hogy Kárpát-aljával, Ugocsával, akárhogy is, megszakadt a kapcsolat. Kis híján egy fél évszázadnak kellett elteltie, hogy újra lássam.

– **Botorság lenne kérni, hogy egy riportban vázold fel eddigi szépirodalmi tevékeny-**

ségedet, ám kérlek, beszélj a jelentősebb állomásokról.

– Többnyire gyerekkorunkban kezdünk verseket dűnynyögni, írni. Gyerekkori próbálkozásaimra nem érdemes szót vesztegetni. Meg-megjelentek a református diáklapban, a Mi Utunkban. Ott kezdte Nemes Nagy Ágnes, rémlik, Szabó Magda is, mások, sokan, az érdekesség kedvéért: Király István szintén. 1947-ben a Magyarok, a Válasz kezdte közölni verseimet. 1948-ban kiszedve, megjelenés előtt volt az Óserdő című verskötetem, de a cenzúra (akkor kezdett működni könyvhiatal néven) betiltotta. Maradt belőle egy tucat levonat. „A magyar irodalom története 1945–1975” megjelent könyveim közt említi, alighanem a nagyszerű irodalomtörténész-professzor, a mindig indulatosan vitázó kritikus, barátom és hajdanvolt beregszászi iskolatársam, a péterfalvi születésű Kiss Ferenc keze van a dologban: így kárpótolta a betiltásért. Világom pesszimista, szemléletem irracionális, valami ilyesmit mondott a hivatal. Irópályám máris félbemaradt. A hallgatás éveit követhetkez. Afolyóiratokat betiltották, újak, pártos szelleműek jöttek. Akinek nem volt kedve beállni – ahogy Kormos István barátom mondta – az „egyszólamú zenekarba”, annak az írásait nem közölték. Hogy ki mindenkinek nem volt helye a hivatalos, engedélyezett irodalomban, ma már köztudomású, aki kíváncsi rá, megtudhatja, mondjuk, Domokos Mátyás Leltárhány című nagy tanulmányából. Szabó Lőrinc vagy Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Aprily Lajos, Vas István, Nemes Nagy Ágnes – de jobb lesz, ha abba hagyom a névsorolvasást – műfordításaimból élt. Azt hittem, az egyetemet sem fejezhetem be. Végül mégis megúsztam. Állást is kaptam, Vas megyében a körmendi gimnáziumban tanítottam. Fordítanivalót én is kaptam eleget. 1955-ben, barátaim közbenjárására visszahívtak Pestre, az Európa Könyvkiadóhoz. A hatvanas években, a forradalom után a tiltott irodalom újra szóhoz juthatott. Könyv alakban először válogatott műfordításaim kötetét, a „Kalandok, szenvedélyek” jelenhetett meg 1968-ban. Egy évre rá, ha nem is könnyen, első verseskötetemet, a Sárangyal. A rendszerváltozás után 1992-ben „Az elhagyott színtér” címmel napvilágot láttak

válogatott, majd összegyűjtött verseim. 1997-ben összes verseim, majd 1999-ben verseim és versfordításaim is megjelentek (ez utóbbi kötet „A magyar költészet kincsestára” sorozatban került kiadásra). Esszéimet Szigettenger címmel az Európa Könyvkiadó jelentette meg 1993-ban, illetve „Kakasfej vagy filozófia” címmel 2000-ben.

Sokáig tanítottam a költői mesterséget az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen. Jól esik, hogy egykori hallgatóim ma már elismert költők. Alapító tagja, 1998-tól ügyvezető elnöke vagyok a Magyar Tudományos Akadémia társszervezetének, a Kosáry Domokos kezdeményezésére létrejött Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának.

– **Tevékenyen és gyümölcsözően veszel részt a Kárpátaljai Szövetség céljainak realizálásában – ez köztudott, de van-e közvetlen kapcsolatod Kárpát-aljával, a kárpátaljaiakkal? Milyennek látod az ottani irodalmi életet, a mindennapokat?**

– A Kárpátaljai Szövetség elődje, az 1989-ben alakult Kárpátaljai Kör volt. Annak a szervezésében csakugyan részt vettem. Ha tehettem, hazalátogattam, felavattam például a beregszászi Petőfi-szobrot, ott voltam a szőlősi Perényi-szobor avatásán. De mára kiöregedtem, csakritkán tudok részt venni egy-egy irodalmi találkozón, rendezvényen. Ami az irodalmi életet illeti: régen volt erdélyi, volt délvidéki, még felvidéki irodalom is. Kárpátaljai nem volt, legfeljebb egy-egy ott született, oda kötődő író. Most van, s ezt én nagyon nagy dolognak tartom, az egészséges életosztón megnyilatkozásának. Ungváron van könyvkiadás, voltak, vannak sokféle gondolat küszködő, mégis élő folyóiratok. Nagyon jó, hogy elméleti, szociográfiai, történelmi, művelődéstörténelmi munkák is születnek, mert az eleven, közös emlékezet a kárpátaljai magyarság megmaradásának nélkülözhetetlen feltétele. Igazi tehetségek vannak a prózában, a költészetben egyaránt. De látom, sejttem az ottani irodalom világnézeti, politikai, esztétikai fogantatású belvillongásait is. Nem tagadom, nem esik jól ezt a megosztottságot látni. De az sem olyan nagy baj, csak szülessenek, akár ebből is, jó művek.

– **Köszönöm a beszélgetést!**

SZÖLLÖSY TIBOR

SZEPESI ATTILA
1942. április 21-én született. Gyermekkorát Beregszászban töltötte. Számos karcolatában köszönök vissza beregszászi élményei, mindig derűvel emlékszik vissza az itt töltött évekre.

Szepesi Attila

Mandulafa

Beregszász határában, a Sárokhegy tövében kora tavasszal mindig kigyulladt a viráglámpa: a cserjék és iszalagok közt egy mandulafa. Apró volt, göcsörtös, amilyen egy köves meredélyen egy fa csak lehet. A Kántor-forrás felett virágzott, ahol a meredek kaptató elindul a Csigazug irányába. Az indák átszötték ágait, a borzas szulák meg a cserszömörce, ám a rügyeket is megelőző rózsaszín fénypontok ott lebegtek a szélben, a forrás felett.

Több mint negyven éve láttam utoljára. Azóta a város is alámerült az időben. A görög katolikus templom, ami útba esett a hegy felé igyekeztemben, ahová a szőlőbe jártunk, s ahová a ruszinok menete vonult Ardó felől a Mária-ikon alatt, később a pravoszlávoké lett. Ma, mint hallom, újra a görög katolikusoké.

Odafenn a szőlőhegyek kopárak. Egykori iskolatársaim, akikkel sárkányt eregettünk a Báboktán, ma nagypapák. A hajdani szép-asszonyok pedig, akik szoknyájuk alját megemelve billegtek a sáros utcán, és így köszöntek, pá, édesem, ma görbült nénikék.

A ház ablakából, ahol gyerekkoromban kikukkantottam, most egy idegen fiúcska pillantása kísér. Odébb, Buzinkaiék háza előtt, ahol dédszüleim korában a festő Gulácsy Lajos vendégeskedett a rokonainál, egy vízözön korabeli katonai dzsip áll. Vízözönt mondok, amiért kálvinista nagypapám, Benda Kálmán biztos vetne rám egy kaján pillantást, mert ilyet csak egy pápista mondhat özőnvíz helyett.

Keremem a Sárokhegy tövében a mandulafát. Akora tavaszi latyak a régi. Itt jártak a hegy alatt az ökrösszekerek, most teherautók rázkódnak a bakhátakon. És a mandulafa nincs a helyén. Nem találom. A körül-betonozott és vizét veszített Kántor-forrás felett néhány ismeretlen cserje csimpaszkodik a hegyoldalon. Aztán, ahogy rézsút kapom a pillantásom, megpillantom a mandulafát. Olyan, mint valaha. Ugyanaz a göcsörtös törzs, iszalaggal átszótt ágog. Ugyanazok a rózsaszín viráglámpák. Valami mégsem stimmel. Figyelem, ahogy gubancos ágait a Csigazug irányába emeli. Rosszul emlékeznek? Ennyit nem tévedhetek. A mandulafa legalább húsz méterrel odébb vándorolt.

Az elmúlt esztendőben örömteli dolgok történtek. A kórház felé vezető utcát, ahol a nagybátyámtól, Linner Bertalantól kapott kerékpáron biciklizni tanultam, ma Linner Bertalan utcának hívják. Hajdani házunkon, ahonnan egy Tuljakov nevű főtiszt jövöltárból elűztek bennünket, ma tábla hirdeti elhurcolt és kivégzett nagypapám, Benda Kálmán emlékét. A temetőben, ahová lopva vittünk egy-egy virágcsokrot Ekkel György sírjára, ma minden esztendőben március tizenötödikén megkoszorúzzák ugyanazt a sírt. Pedig én, gyerekkoromban nem azért vittem oda a virágcsokrot, mert Ekkel György Kossuth Lajos honvédszázadosaként szol-

gált a szabadságharcban, hanem mert ő volt az úkapám.

Ahogy figyelem a mandulafát, tudomásul kell vennem, ez a fa már nem ugyanaz a régi. Ahogy a város sem ugyanaz. Negyven esztendeig nem kondulhattak meg a templomok harangjai. Most újra megkondulnak délben, de akikhez szólnak, már mások.

Emlékszem Pásztor Feri bácsira. Szutor Jenő bácsira. Ők voltak a katolikus és a kálvinista egyház vezetői. Elhurcolták és kivégezték őket. Ma emléktábla hirdeti, hogy emberséges emberek voltak. Magyarok a hitben, a keserűségben.

Féltem hazajönni. Nem valakitől vagy valamitől. A magam emlékeitől. Attól, hogy egymásra vetítem egy távoli, idillivé tisztult város képét a valósággal. Hogy az a hajdani sem volt idilli, mindegy. Olyan volt, amilyen. Gyermekkorom városa, egy háborúból eszmélő, nyomorúságosan is szép település, mely emlékezett még történelme nyolc évszázadára. Keserves volt itt az élet, embert próbáló a nappal és az éjszaka, ám a hajdani arcok fényudvara, a tomyok és az útpadkák lila akácai kivilágosodtak bennem az idő múlásával.

Féltem a mandulafától. A virágai habos-rózsaszínűek voltak, ám a termései keserűek. Most mégis megnyugtat, hogy látom. Az eredeti, az a nekem kedves kipusztult ugyan, de egy hasonmása tovább él. Benne gyerekkori álmom asztrálteste.

Semmi sem ugyanaz, ami volt. Elmozdult velünk az idő is, ahogy a mandulafa. A helyszínek díszletei és árnyékfigurái kicserélődtek. Az emlékek összekeverednek az egymásra torló évtizedek és évszázadok metszeteiben. Szegények és nagyon gazdagok vagyunk. Mert aki emlékszik, pénzé tehető kincsei nélkül is gazdagabb, mint az emléktelen. Emlékszem a sárokhgyi szüreti multságokra, a hajnali disznópörzsölésekre. A szilvalekvárfőzésekre, a sárkányeregetésre, az alkonyi utca felett tovaszálló gyöngyház szappanbuborékokra. Az Aranylyukra és a Kiserdőre. És emlékszem olyan szavakra — lingár, cserekóko, paszuly, csiszlik, susinka —, melyeket itt tanultam, s melyeket Budapesten nem ért meg senki.

És emlékszem a történelemre. Esze Tamásra, aki hajdani toborzóútján e város főterén bontotta ki a fejedelem zászlaját. Emlékszem a számolatlan tűzvészre, és a legutolsó kolerajárványra a múlt századból, melynek orvos-dédapám is áldozatául esett. Emlékszem Petőfire, aki itt szállt meg barangolása során. Dsida Jenőre, aki ide járt nyaralni.

Korszakok és hadak jöttek, mentek. Minden elveszett, mégis megmaradt. Semmi sem tűnt el egészen, csak épp mást jelent, és másképp jelent mást. Ahogy az a két mandulafa egymás visszfényében a hegyoldalon.

Árpád-kori templom

(Hernádon, útépités közben ismeretlen Árpád-kori templomromot találtak) (Részlet)

Átmetezett falak katakombák
omló boltívek roppanása
szemüregekben föld
csontokat felzabáló föld
fogak ujjpercek szétszórt pénzei
guggolj le ülj le nézz szét válogass
feküdj le iszap földje arcod
válassz külön asszonyt férfit ebet
tuskóbálványt gyökéruijat sárkoponyát
nevezd meg halottaidat

Hol vannak álmodóid énekeid
föld fogsora köztálló avar alatt
megüszkösödtek megkövesedtek
szavak könnyek dallamok ölelések
álmok
megszólít a kő
beszél hozzád
Apokalipszis kőlovasa
kő-szalagfonat kőbárány kőmadár
kő-sáslevélben bujdosó prófétafő
Szólít kő-sáslevélben bujdosó arc
ismer megnevez faggat téged
itt él arcod gödreiben a fákbán
városok falából néz vissza rád
vergődik utak keresztje alatt
kinéz azelkomorult énekekből
kopogtasd meg a földet tépd fel
szívéig
hallgasd:
a mélyből pentaton dallam szivárog

Koporsód ez az Árpád-kori templom
kihajolsz kő-sáslevelek közül
nevemen szólítasz
földarcú kőmosolyú

(Az illusztráció a muzsalyi romtemplomban készült)

Elmeséletlen

A Macquarie Galleries-ben, Sidney-ben 1953-ban megrendezett, első önálló kiállítása óta Judy Cassab — Kaszab Judit — több mint ötvenszer állított ki Ausztráliában, és szerte a világon: rendszeres vendég Párizsban éppen úgy, mint Londonban. Ma Ausztrália legismertebb portréfestőjének számít. A hatvanas évek óta számos rangos művészeti és állami kitüntetéssel díjazták munkásságát — köztük olyannal is, amelyet először adtak női művészeknek. A tavalyi Őszi Művészeti Fesztivál keretében egy hónapig Budapesten, az óbudai Vasarely Múzeumban találkozhattunk képeivel.

Első látásra megbűvöl kedves mosolyával, vitalitásával és derűs lényével. Hát még, amikor mesélni kezd! Kedvvel idézi fel indulása éveit, s noha nem mondható, hogy könnyű élete lett volna, minden történetéből életszeretet árad. Úgy fogalmaz magyarul, hogy mondatai egyből nyomdakészek. Kiderül hamarosan, hogy tett szert erre a mesélő képességre a hosszú emigráció ellenére: elárulja, 12 éves kora óta nemcsak fest, hanem naponta naplót is ír. Magyarul persze. („Amikor nem volt más, például az ostrom alatt, akkor W.C.-papírra írtam. Lakásom egyetlen zárható szekrényében tartottam évtizedekig a kéziratot, még a férjem se olvashatott bele!”)

Arról faggatom Kaszab Juditot, hogyan élte át a vészkorszakot. A történet azzal kezdődik, hogyan ismerkedett meg élete nagy szerelmével, későbbi „gáláns férjével” és 64 éven át társával. Kaempfer Jancsi azzal is bizonyította szerelmét, hogy biztatta asszonyát: járja csak a maga útját, és tanuljon meg mindent, amire festőként szüksége lesz. Így, amíg a fiatal férj bevonul a lengyelországi munkaszolgálatra, Judit Beregszászról Budapestre jön a festőakadémiára, és Bernáth Aurél tanítványa lesz.

(„Tudtuk, hogy sokáig nem látjuk egymást. Ezért mielőtt Jancsi elment, kiválasztottunk egy csillagot, amelyen találkozhatunk. Mindketten hűségesen megtartottuk az estéknéki randevűnkat. Jancsi azt mondja, hogy ez tartotta életben. Egyszer üzenetet kaptam, hogy Jancsi marhavagonja Lengyelországból Oroszországba tartva, keresztül fog menni Beregszászon. Fagyos hideg volt, és a vonatra kilenc órát kellett várakoznunk. Amikor végre megérkezett, és Jancsi meglátott a peronon, kinyújtotta értem a kezét, megragadott, és felemelt magához a vagonba. A vonat megindult, és én velem utaztam körülbelül négy óra hosszat. Mielőtt az orosz határhoz értünk, leugrottam a lassító vonatról a hóba, és visszagyalogoltam az előbbi állomáshoz. Nem láttam őt viszont két teljes évig.”)

Aztán 1944-ben a férj azon szerencsések közé tartozik, akik épségben megérkeznek. Sárga csillagot kell viselnie, Judit viszont hamis papírral, álneven új életet kezd. Keresztény lány lesz, a család régi cselédjének, Koperdák Máriának a papírjaival egy gyógyszergyárban dol-

gozik. A fiatal nő maga keresi fel Juditot Pesten, és ajánlja fel a családja hivatalos iratait. (Judit körül csupa ilyen jó ember tüsténkedett — derül ki a történeteiből). Jancsi mellett is feltűnik a jó angyal: Bán Fri gy es, a filmrendező és felesége személyében. Menedéket kínáltak neki, és kilenc hónapig bújtatják lakásuk egyik szekrényében — noha ezzel az életüket tették kockára. „Mire való a barátság?” — kérdezte Frigyes. Jancsi előbb szabadtul fel Zuglóban, így a szovjet hadsereggel együtt érkezett Judit Madách téri, zsidó házába. A lakók csak néztek, hogy miért ugrik a „keresztény munkáslány” a szovjet katonaköpenyt viselő, zsidó férfi nyakába.

Hamarosan visszamentek Beregszászra, ahol a várost ugyan épségben találták, de zsidók nélkül.

„Anagymamám és anyám háza üresen állt, az ajtók kitépve, a fürdőkád és a zongora eltűnt, a csillár egy fán függött a kertben.” Megölték mindkettőjük egész családját. („Férjem, aki korábban a Munkács melletti sörgyár igazgatója volt, azonnal nekiállt, hogy pénzt szerezzen, és megszervezze a zsidó népkonyhát a táborból visszatérteknek.”)

A felszabadulás után hamar megszületett a két gyerek, Judit pedig újra nekivágott a festői pályájának is. Vett egy új vázlatfüzetet és elkezdte tanulmányozni Picasso-t, Matisse-t, Roualt-ot, Derain-t...Egy bejegyzés a naplójában ezekről az időkről így emlékezik:

„Nem merem ezt senkinek mondani, de úgy érzem, egy nap jobban fogok portrékat festeni mint bárki más!”

1949-ben hagyják el Magyarországot, és 1951-től él a család Ausztráliában. Jó pár évet kellett várni az első sikerre: az első díjakból férje biztatására a festőnő Európába utazik, hogy végre saját szemével láthassa a világ híres múzeumait. Aztán eljön az idő, amikor a portréfestőnőt már kiállítani hívják e híres múzeumokba és galériákba.

„Milyen Sidney-ben nőnek lenni?” — tudakolnám még Judittól, ám nevetve csak ennyit mond: unalmas! Az ő élete persze ott is kész regény. Hetvenöt évesen még íróként is debütált: meglepettette angolul a naplójából összeállított, ötszáz oldalas önéletrajzát.

Szeretné magyarul is kiadni. Mondja: jó érzés ennyi év után újraélni az életét.

PÉCSI KATALIN (Internet)

Kaszab Judit festőművész

Csendélet

Kislány babával

Móra Ferenc*

Gergulics inasa

Hogy, hogyse, kisleány koromban egyszer azt vettem a fejembe, hogy én beállok könyvkereskedő inasnak.

– Az is szép mesterség – bólintott rá a tervemre édesanyám –, de én jobban szerettem volna, ha generális lett volna belőled

– Az nem leszek, mert azt megrúgja a ló – vetettem ellen. – De azt még sose hallottam, hogy könyvkereskedő inast rúgott volna meg a ló.

Édesanyám belátta, hogy igazam van és megfogta a kezemet:

– No hát akkor gyere el fiam Gergulics bácsihoz.

A mi kis városunkban Gergulics bácsi volt az egyetlen könyvkereskedő. Akkor boltja volt, mint egy kalitka, két asztal betöltötte az egészét. Az egyik asztal be volt terítve mindenféle történelmi könyvekkel: az volt a könyvesbolt. A másik asztalon szép rendben sorakoztak a mézesbábok, a tükrös szívek, a kivont kardú mézeskalács-huszárok, a mandulás pogácsák: az volt a mézeskalácsos-bolt.

– Itt a kellemes, emitt a hasznos – járt-kelt Gergulics bácsi a két asztal közt.

– A könyvkereskedőség kedves tudomány, a mézeskalácsosság hasznos tudomány.

Szegény édesanyám nagyon meg volt illetődve ennyi tudomány láttára és alázatosan megkérdezte Gergulics bácsit, hogy mit néz ki belőlem? Alkalmas leszek-e valamelyik tudományra?

Gergulics bácsi megforgatott előre-hátra, hátba ütögetett, megköhögtetett és akkorát szorított a karomra, hogy belejajdultam.

– Nagyon gyenge kis legény, se a kalapácsot, se a gyalut el nem bírná – mondta megelégedetten –, az Isten is könyvkereskedőnek teremtette. De ha jól igyekszik, beletanulhat a mézeskalácsosságba is.

Gergulics bácsi csakugyan nem fősvénykedett a tudományával. Ahogy az édesanyám elment, mindjárt befogott a mesterségbe. Elmondta, hogy melyik a krajcáros, melyik a kétkrajcáros, melyik a háromkrajcáros mézeskalács.

– Hát a könyvek, Gergulics bácsi? – húzódtam közelebb a könyves asztalhoz.

– Az első sorbelieknek egy hatos az ára, a második sor két hatos, a harmadik sor három hatos. Erted-e, öcsém?

No, ezt nem volt nehéz megérteni. Gergulics bácsi büszkén nézett körül, hogy ilyen hamar bevezetett a tudományba és annyira kegyelmibe fogadott, hogy mindjárt rám is bízta a boltot. Ő maga kiment a szőlőbe cseresznyét szedni.

– Neked is hozok belőle – szólott vissza a boltajtóból. – Ahány könyvet eladsz, annyi marék cseresznye lesz a fizetésed!

De hiszen beszélhetett nekem, hallottam is már én azt, meg nem is. Szinte káprázott a

szemem az örömtől, ahogy magamra maradtam a sok szép történelmi könyvvel. Ott volt a „Ludas Matyi”, meg a „Fehér ló fia”, meg az „Ezeregy éjszaka”, meg a „Kopáló Mátyás”. Azt se tudtam, melyikhez kapjak. Utoljára az egyikre ráültem, a másodikra rákönyököltem, a harmadikra ráteyereltem, a legvastagabbat elkezdtem olvasni. Annak a címe volt „Csalóka Péter”.

Hát alig keveredek barátságba Csalóka Péterrel, nyílik az ajtó és bekocog rajta egy magamformájú fiúcska.

– Megvan-e itt a Csalóka Péter? – azt mondja. Úgy megijedtem, hogy egyszerre elállt a szívem dobogása.

– Nincsen az – csúsztattam le a könyvet az ölembe.

A fiúcska körülnézett és megakadt a szeme azon a hétfejű sárkányon, amelyik az „Ezeregy éjszaka” tábláján ágaskodott.

– Ez is jó lesz – nyújtotta ki érte a kezét.

A hétfejű sárkány nem nézett csúnyábban, mint ahogy én néztem. Ohó – gondoltam magamban –, hát mért lettem én könyvkereskedő inas, ha minden könyvet elhordanak előlem!

– Hallod-e, te fiú – támadt hirtelen egy jó gondolatom –, többet ér ám a mézeskalács, mint a meséskönyv. Inkább a másik asztalon választanál magadnak valamit.

A kis cimborára nagyon értetlenül néztem rám. Utoljára is nekem kellett rajta segíteni. A markába nyomtam a legnagyobb mézeskalácsshusárt és kitéssékeltem vele az ajtón.

De, úgy látszik, mégis volt az én kis cimborámnak magához való esze. Mert alig kezdtem el tovább kalandozni Csalóka Péterrel, már megint ott lábatlankodott egy fiúcska.

– Csalóka Pétert szeretném megvenni – mondta furfangos mosollyal.

Erre már nem sok szót vesztegettem, hanem mindjárt kifizettem egy marék mézeskalács mogyoróval.

Nem ért az semmit, mert úgy jött a sok gyerek, mint a raj s az mind a Csalóka Pétert akarta megvenni. Utoljára már nem is kérdezősködtek, csak mentek egyenesen a mézeskalácsos asztalhoz.

Bevettem, mire keresztül olvastam Csalóka Pétert s akkorra egy morzsa mézeskalács sem maradt a másik asztalon. Hanem ahány gyerek volt a városban, az mind ott nyüzsgött a boltunk előtt, mire a gazdám hazaért. Sietett az istenadta, mert már az utca végén hallotta a nagy újságot, hogy a Gergulics boltjában ingyen mézeskalácsot kap, aki könyvet akar venni.

Ahogy betoppant, úgy félrehúzta a száját, mintha a tulajdon fülét akarná megharapni. De aztán mégis inkább csak az én fülemlen töltötte ki a mérgét és nem éppen barátságosan adta ki az úti cédulát.

– Föl is út, le is út – búcsúzott el tőlem –, hanem ide be ne tedd többet a lábad!

Azóta csakugyan nem is voltam könyvkereskedő inas.

Füzési Magda

Tavasz libben...

Tavasz libben, felragyog,
eliszkolnak a fagyok,
zuhog a nap a tájra,
a fekete határra,
a nyújtózó folyóra,
meg a tóra, a hóra.

Leng ibolyák kék ruháján,
tulipánok bóbítáján,
elsuhan a barackfág,
rózsaszín tündérré válik.

Tavasz libben a tájra,
az éledő határra,
rigó füttyén felnevet,
kékre festi az eget.

Tavasz libben. Elszalad.
Marasztalnád – nem marad.
Fűzfa ágán megpihen,
s eltűnik a semmiben.

Római számok

Ma már a római számokat a hétköznapi életben ritkán használjuk, ám a keresztretjvényekben, illetve a tudományos művekben előfordul, hogy e számok ismerete nélkül bajban vagyunk. Éppen ezért arra gondoltunk, nem árt, ha a kicsik megtanulják, a nagyok felfrissítik, mi rejlik a betűszámok mögött.

I-1
II-2
III-3
IV-4
V-5
VI-6
VII-7
VIII-8
IX-9
X-10
XL-40
L-50
LX-60
LXX-70
LXXX-80
XC-90
IC-99
C-100
CI-101
CC-200
CD-400
D-500
CM-900
M-1000
MM-2000

(Az Irka című gyermeklap nyomán)

* Móra Ferenc három alkalommal tartott író-olvasó találkozót a Berégmegyei Kaszinóban. Ennek kapcsán a kiskunfélegyházi Móra Ferenc Közművelődési Egyesület a helyi civil szervezetekkel közösen az idei esztendő folyamán emléktáblát kíván felavatni az épület falán.

Amit a magas vérnyomásról tudni kell

A magas vérnyomás az egyik legelterjedtebb civilizációs betegség, a felnőtt lakosság majd' egynegyedét érinti. A hipertóniára hajlamosító tényezők között megtaláljuk a genetikai meghatározottságot — azaz mindenki veszélyeztetettnak számít, akinek családjában a betegség előfordult —, de a magas koleszterinszint, a cukorbetegség, az előrehaladott életkor, a helytelen életmódszokások (a dohányzástól a mozgásszegény életmódig, a testsúlyfeleslegtől a stresszig és a depresszióig) számtalan tényező játszhat szerepet vérnyomásbetegség kialakulásában.

A magas vérnyomás — amit néma gyilkosnak is neveznek a doktorok — a kezdeti időszakban vagy semmilyen panaszt nem okoz, vagy az időnként jelentkező fejfájást, szédülést, gyengeségérzetet, látászavarokat, fülzúgást, a hőérzet megváltozását a betegek nem veszik komolyan. Ezért gyakran csak akkor fordulnak orvoshoz, amikor a tüneteik napi életvitelükben okoznak zavart. Azaz már valamilyen szövődmény (az erek elmeszesedése, a szemfenéki erek, illetve a vese károsodása, elsősorban férfiaknál a nemi teljesítőképességgel összefüggő zavarok, agyvérzés, szívelégtelenség, szívinfarktus) meglétére lehet gyanakodni.

A betegség elhanyagolásához a kezdeti időszakban — a tünetmentességen kívül — az is hozzájárul, hogy legtöbbször nem is tudja: mi is valójában a vérnyomás, milyen vérnyomásérték számít normálisnak, alacsonynak, illetve károsan magasnak. Míg néhány évvel ezelőtt a belgyógyászok, keringési rendellenességgel foglalkozó szakorvosok a vérnyomási célértéket például egy hatvanéves ember esetében 150/90 Higanymilliméterben határozták meg, addig manapság — az idősebb korosztályba tartozók esetében is — igyekeznek a normális vérnyomás felső határértékét vérnyomáscsökkentő készítményekkel 130–140 Hgmm között tartani.

A vérnyomás a vér áramlásának nyomáserősségét jelzi. A magasabb, úgynevezett szisztolés nyomásérték a szívízom összehúzódásának és kilökésének erejére, a diasztolés pedig az ernyedés nyomásere-

jére utal. A verőerek elmeszesedésekor — amelynek során az artériák már elveszítetik rugalmasságukat — a szervek zavartalan vérellátásához sokkal nagyobb erőt kell kifejtenie a szívünknek, de megváltozik az agy vérellátása is. A rögzült magas szisztolés vérnyomásérték — vagyis a hosszabb időn keresztül fennálló hipertónia — a vese, a szív, az agy, a szem károsodásához vezet, de negatívan befolyásolhatja a szexuális teljesítőképességet is. A keringési rendszer folyamatos túlterheltsége következtében agyi katasztrófa (agyvérzés), illetve koszorúérbetegség, szívelégtelenség vagy vesefunkció-károsodás alakulhat ki.

A szakemberek az optimális vérnyomás-célértéket számos, nagyméretű populációs felmérés alapján határozzák meg. E felmérések révén adnak irányelveket az európai és az amerikai szakmai kollégiumok és tudományos társaságok, illetve az Egészségügyi Világszervezet (WHO) az orvosok számára. Ezen ajánlásokat tekintik a szak- és házi orvosok kiindulási pontnak a magas vérnyomásbetegség kezelésénél.

Ma már megkülönböztetik az optimális (120/80 Hgmm), anormális (130/85 Hgmm), a magas-normális (130–139/85–89 Hgmm), az enyhe (140–159/90–99 Hgmm), a közepes (160–179/100–109 Hgmm) és a súlyos hipertónia (180/110 Hgmm) fogalmát, sőt idős embereknél bevezették az izolált szisztolés hipertónia kifejezést, amely azt jelenti, hogy ebben az esetben csak a szisztolés érték emelkedik 140 Hgmm fölé. Tudományos vizsgálatok sokasága igazolja, hogy a magas vérnyomás kezelésével (amely magába foglalja a vérnyomás optimális szinten tartását, a szervi szövődmények kialakulásának megelőzését), a megfelelő gyógyszerek alkalmazásával, életmódváltoztatással, vagyis a vérnyomás célértékének optimális beállításával elébe lehet menni az agyvérzésnek, a szívinfarktusnak, vagyis az agyi verőerek, a szívizom károsodásának, a koszorúér-betegségnek.

Az idős hipertóniások vérnyomásának beállításánál nagyon fontos a fokozatosság, lassan kell a vérnyomást csökkenteni a megfelelő szintre. Azon betegek esetében,

akik valamilyen más krónikus betegségben is szenvednek — például diabéteszesek vagy vesebetegek —, feltétlen indokolt a nyomásértékeket a lehető legoptimálisabb szintre (120/70—130/80 Hgmm) beállítani. Azt is tudományos kutatások igazolják ugyanis, hogy az ilyen célértékre beállított gyógyszeres kezeléssel — még a kiemelten veszélyeztetett pácienseknél is — ki lehet védeni az agyi katasztrófákat, illetve a hirtelen szívhalált.

Ennek ismeretében különösen elgondolkodtató az a tény, hogy a vérnyomásbetegeknek csak mintegy harmada részesül megfelelő kezelésben, kap a vérnyomását jól szabályozó vérnyomáscsökkentő gyógyszer(ek)e)t. Ezek között a legkorszerűbbek az elhúzó hatású készítmények, amelyeket elég naponta egyszer bevenni, mivel hosszan tartó hatásuknak köszönhetően 24 órán át szabályozzák megbízhatóan a vérnyomásértékeket. E gyógyszerek további előnye, hogy egy pirulában többféle vérnyomáscsökkentő hatóanyag található ún. fix kombinációban, így a beteg mentesül a napi többszöri bevétel terheitől és a különféle — egyidejűleg szedett — gyógyszerek esetleges mellékhatásaitól.

A vérnyomásértéket számos tényező befolyásolhatja, a napszaktól (a kora reggeli órákban, kb. reggel 6 óra tájban a vérnyomás mindenkinél megemelkedik) az időjárásig, az egyéni bioritmustól a lelki alkattig, a stresszes élethelyzetektől a mozgáson át az étkezésig.

Mivel a magas vérnyomás tüneteinek a betegség kezdeti stádiumában még nem jelentkeznek vagy nem vesszük észre, illetve nem különíthetők jól el a rossz közérzet, a fáradtság tüneteitől, igen fontos a betegek szűrése, vagyis az, hogy minden egyes háziorvos-beteg találkozásnál történjen meg a beteg vérnyomásának a mérése, illetve, hogy évente egyszer mindenki (ideértve a gyerekeket, tizenéveseket is) mérse meg vérnyomását. Amennyiben felmerül a hipertónia gyanúja, szükségessé válhat a betegek monitorozása (24 órán át a karra rögzített vérnyomásmérővel követik a vérnyomásértékeket), illetve kivizsgálása.

Tippjeink a stressz leküzdésére!

Az orvos által felírt gyógyszerek mellett legkülönbözőbb betegségeinkben, levert állapotunkban sokat segíthetnek a természetgyógyászati szerek is. De még pontos diagnosztikánk ismeretében sem könnyű eldönteni, melyiket válasszuk. Ebben próbálunk segíteni, a pénztárcánkat is megkímélve. Ezúttal a stressz okozta különféle panaszokon enyhítő szerek közül válogatunk.

AROMATERÁPIA

Illóolajokat párologtathatunk idegesség ellen: citrom, kamilla, mandarin, narancsvirág, szantál. Mentális fáradtság esetén: bazsalikom, bergamott, borsmenta. Szorongás lekü-

désére: mézfü, narancsvirág, rózsafa, zsálya.

CITROMFŰ

A gyomortájéki szorító érzést és a görcsös fájdalmakat egyaránt jól csillapítja a citromfűből készített tea. Olaját fürdőbe is keverhetjük.

FÜSTÖLŐK

A keleti kultúrák évezredek óta használt füstölőit mi is kipróbálhatjuk. Tiszta virágolajból, gyógyfűvekből és fűszerekből készülnek, természetes illatuk légfrissítő. Már attól is nyugodtabbak leszünk, ha pár percig semmit sem csinálunk, csak nézzük a kanyarogva fel szálló füstcsíkot. A füstölők segítenek össz-

pontosítani, megnyugtatják hajsolt idegeinket.

Levendula

Ruhásszékélyünk illatos zacskói mellett a levendula hajsolt életmódunkban is nagy segítséget jelenthet. Fürdővizünkbe kevert virága jótékonyan oldja a feszültséget. Ha a habfürdőt kedveljük, válasszuk a levendulás változatot!

Kamilla

Tévedés azt hinni, hogy a kamilla csak gőzölésre jó! Álmatlanság ellen is hatásos szer. Ha nehezen alszunk el, lefekvés előtt igyunk egy csésze mézes kamillateát! Fáradtság ellen olaját fürdővízbe csöpögtethetjük. Oldja a szorongást, az idegességet.

Kényszerfogyókúra

Feleséggel a hosszú kocsisorban araszolunk az ukrán-magyar határátkelőhely kárpátaljai szakaszán. Nem háborgunk, nem elégedetlenkedünk: rég hozzászoktunk a több órás várakozáshoz. Egykedvűen bámészkodunk az ablakon keresztül. Kint nyirkos, hűvös idő van, a kocsiiban kellemes meleg.

Amikor néhány métert ismét gurulunk, nejem az útszélen kabátban várakozó hölgyben ismerőst vél felfedezni. Csupán azon töpreng, hogy a nemrég még csinos, karcsú lány hogyan hizhatott el ennyire. Pedig tényleg Viola az, lányunk barátnője. Huszonöt éves lehet, de így, a felismerhetetlenségig eltérélyesedve jóval többnek látszik.

Feleségem kitárja a kocsi ajtaját. Örömmel üdvözlük egymást. Alány Magyarországra tart, alkalmi ismerőst vár, aki befogadná autójába. Éppen kapóra jövünk.

Viola széles testét nehezen tuszkolja be a hátsó ülésre. Az autóban meleg van, de utasunk feleségem többszöri unszolására sem hajlandó megválni vastag kabátjától. Makacsul ragaszkodik hozzá, mondván, a magyar oldalon az első faluban úgyszólván kiszáll, addig a meleg ruhadarabban is kibírja.

Jó sok idő telik el, míg végre a határörökhöz érünk. Útlevelünk rendben van, a vámosságok sem kötekednek és vidáman robognak a határszéli első magyar falu felé. Viola homlokán is megszárad a verejték. Az ablaküveget azért feltekerem, nehogy megfújja a hideg szél.

Mielőtt a falu közepén kiszállna, meg-egyezzünk abban, hogy visszafelé jövet ismét szívesen felvesszük és hazavisszük. Viola hálásan köszöni, miközben nagy nehezen kivergődik a kocsi szűk ajtaján.

Továbbhajtunk. Feleségem hangosan méltatlankodik: hogy hízhattott el egy fiatal nő ilyen förtelmesen?

Doljunk sikeres rendezése után utunk hazafelé vezet. Ahatárszéli falu központjában várakozó csinos hölgyben csak az utolsó pillanatban fedeztük fel Violát. A lány lepkekönyveséggel ugrik be az autónkba, karcsú teste majdnem elvész a hátsó ülésen.

Elindulunk. Óvatosan, lassan vezetek, ámulatomból alig tudok felocsúdni. Látom, a feleségemet is hasonló gondolatok foglalkoztatják. Viola érzékeli néma csodálkozásunkat és tréfára fogja a szót.

– Az a helyzet, hogy fogyókúrázni járok ebbe a faluba. Amit otthon néhány nap alatt felszedek, azt itt pár óra alatt leadom.

Nejem nem érti:

– Nem is tudtam, hogy fitness-szalonn van ezen a kis településen – mondja naivan.

– Az nincs – nevet Viola –, de dohányos ember akad bőven, azoknak hordom át a cigit. Még szerencse, hogy mielőtt munkanélküli lettem, egy varrodában dolgoztam. Nem okozott gondot a rejtekezésekkel is ellátott bő kabát megvarrása, hogy eldugjam a csípőmre meg a derekamra rögzített 15–20 kárton cigarettát. Hát ezért nem akartam odafelé levetni a kabátot, bármennyire is izzadtam benne.

S hogy teljesen érthető legyen a történet, még hozzáfűzi:

– A leadott „súlyfeleslegért” kapott csekély nyereségből tengetem-lengetem napjaimat.

Visszafelé a határátkelőn nem kell sokáig várakoznunk, hamar hazaérünk. Viola, látva sajnálkozó tekintetünket, keserű humorral próbál mosolyt csalni arcunkra:

– Íme, a fogyókúra eredménye! – szól és keccesen ellibeg.

Még jó, hogy legalább a humora megmaradt...

SCHOBER OTTÓ

A sárga kocka

A kocka eredetileg zöld volt. Emlékszem rá, mert megrögzött gyalogosként sokszor elmentem az épület mellett, amely annak idején, amikor még úgymond, gyárak is működtek Beregszászban, kedvelt kávézóhelye volt a város munkaképes lakosságának. Ám amikor csökkent a munka (nem a képes)-lehetőség, úgy szorult háttérbe ez a kellemes kis üzlet látogatottsága is.

A minap örömmel tapasztaltam, hogy két fiatalember ügyködik az épület felújításán — talán azért, hogy jobban mutasson a “leányzó fekvése” — mert úgy hírlik, ezt a városrészt újra “átadják a közhasználatnak”.

... Szombat délután volt, amikor arra jártam. Lassacskán alkonyodott. Az egyik fiatalember a létra tetején állt és úgy meszelte a sárga kockát, mintha az élete függött volna a munka befejezésétől. Szemerkélt az eső. Csak később vettem észre, hogy odalenn, a létra alatt ott áll a tulajdonos és árgus szemmel lesi a fiú minden mozdulatát. Merthogy a világ alfelét jól meg kell nézni, azt a részét, ahol a sápadtarcú rabszolgák egymást váltják, a tulajdonosok viszont itt maradnak közöttünk. Limusinnal, Audival, Mercedessel, amíg csak vissza nem fejlődik alsó végtagjuk. Akkor aztán csakugyan gyönyörködhetnek a világ alfelében...

F. M.

Májusfák...

Szívesen elábrándozom arégi szép emlékek felett, különösen nagy kedvveléssel hasonlítgatom össze a régi és mostani mókákat. Fiatal kollégáim segítenek ebben, akik pihenők idején vagy ebédszünetekben ifjúságom élményeiről faggatnak, s közben elmondják, ők mivel mulatják az időt.

A minap a májusfa állítása került szóba. Nem tagadom, én is lángra gyúltam május közeledtével, én is csak szerelmes lettem hajdanán. Igaz, az én korosztályom sokkal visszafogottabb volt e téren, mint amai fiatalok. Most viszont a mi kis falunkban is reneszánszát éli e kedves hagyomány. A fiatalság felújította és gyakorolja a májusfa-állítást. Hála az égnek, nem vész a feledés homályába ez a szép szokás.

A nagyszüleim elbeszéléséből ismertem meg a májusfa állításának csinját-bínját. A legények már jóval május éjszakája előtt bejárták az erdőt, fehértörzsű nyírfa keresve. Mert az igazi májusfa csakis nyírfa lehetett. Aztán amikor eljött az ideje, ki-ki a barátjával ment az erdőre, jól megelesített kisbaltával kivágta a kiszemelt fát, a vállára vette, hazavitte, majd odakötözte a kapufélfához. Ajánlatos volt erősen megrótozni, mert ha netalán másfiú is csapta a szelet a kedvesének, könnyen megeshetett, hogy a májusfát ellopták és másikat állítottak a helyébe. Hogy mindenki megismerje a maga fáját, feldíszítették mindenféle színű pántlikákkal, orgona- meg tulipáncsokkal. A virágért nem adtak pénzt, termett abból bőven a falusi kiskertekben. E csokrokat minden megkérdezés nélkül, csak úgy, ügyeskedve gyomlálgatták össze. Volt aztán szaladj, ha közben megcsípték valamelyiküket, de megérte, mondják a fiatalabbak.

— Emlékszik, Berti bácsi, hogy is volt az, amikor a kisajtót délig kereste? — incselkedtek velem a legények.

Mert, ugye, van minden nagykapu mellett egy kiskapu is. Nagyapám mesélte, hogy régen is, ha megörölt valaki a faluban a gazdára, szétszedték a szekerét, s az istállója vagy a csűrje tetején rakták össze. Leszedték a nagykaput, kisajtót, elvitték jó messze a falutól mezei árkokba, bozótokba, néha még a legelői csordakútba is leengedték áztatni. Nem volt ez olyan nagy sértés, inkább csak tavaszi móka, bocsánatos bűn. Mindez a múlté, hisz ma már nagyon kevés a szekeres gazda.

Mostani formájában eképpen néz ki e szokás. A legények május éjszakáján leakasszák a kiskaput, felszakítják a kispadot és igyekeznek jó messzire elrejtetni, hadd keresse másnap a gazda. Nem szabad gúnyolódásnak venni, csupán ártatlan hecc ez, figyelmeztetés: Kedves papa, vedd már észre, a lányod felnőtt! S a fiúk számon tartják ezt. Nemcsak húsvéti locsolkodásra illik elmenni, de eljött az ideje az udvarlásnak is.

Magam is lányos apa voltam egynehány évvel ezelőtt. Nálunk is megesett, hogy május első reggelén hiányzott a kiskapu. Felkelve azonnal észrevettem a hiányosságot. Korán volt, nem járt senki az utcán, nosza, ugrás,

Májusfák...

gyorsan megtalálni a kisajtót, ne mosolyogjanak rajtunk a szomszédok.

Végignézem az előttünk folyó nagy árkot. Az előző napi záportól félig volt zavaros vízzel. Még a templom hátánál lévő vályogvető gödör girbegurbára nőtt fűzfabokrait is széthajtogattam, de a kiskapunak semmi nyoma nem volt.

Ahogy telt-múlt az idő, egyre több lányos apával találkoztam. Nem kérdezősködtünk, tudtuk egymás baját, hogy lóca vagy kiskapu ment el a háztól. Az idő dél felé járhatott, nagy bosszúsán mentem hazafelé, még egyszer belenézek az árokba, s mit látok, ott a kiskapu a hidunk alatt. Amíg odajártam a bolondok útján, leapadt a víz, láthatóvá vált a keresett tárgy. A szomszédnál jól neveltük rajta, a helyére tettük. Eszembe sem jutott volna, hogy éppen ott keressem. Bár megeshetett, hogy a szomszéd tudott felőle, mert neki is volt két nagy fia. Na de nem rontotta a boltot, csak nem fog árulkodni! Tudomásul kellett vennünk, hogy felnőtt a lányunk...

Egy másik alkalommal a kiskapunk a szomszédék veteményes kertjébe egy vereshagymaágtyás kellős közepébe került. Onnan kellett hazaszállítani. Akkor talán haragudtam, de most már csak mosolygok rajta.

Fiatalkollégáimnak is megvan a maguk története. Egyikőjük meséli, hogy barátja a szomszéd faluba udvarolt, tán már jegyesek is voltak, illetmájfát tűzni az arának. Ő felajánlotta a segítségét, elmentek májuszfat vágni az erdőbe. Hazafelé tartva, vállukon a kiválasztott fával, utoléri, majd elhagyja őket egy oldalkocsis motorkerékpár. Az oldalkocsis tetején egy kiskapu van. Na, ezek is jó messzire akarják vinni, szólal meg egyikőjük. A másik odanéz, s karikára nyílik a szeme: a motor mellett ugyancsak iszik egy korcs puli. Szalad, mert muszáj neki, a láncát hozzákötötték a kiskapuhoz, hogy megvigyázza azt. A legények nyilván adtak neki egy kis harapnivalót, amíg evett, nem ugatott, aztán lekapták szaporán a kiskaput, fel az oldalkocsira, s igyekeztek minél hamarabb továbbballni, míg észre nem veszik őket. Akis négy lábú meg szedje a lábát, ha akarja. Szegény pára

ugyancsak megadta az árát annak a kis potyázásnak.

Társaságunk legfiatalabb tagja is előrukkolt a maga történetével. Nemrég szerelt le a hadseregből, fiatal, május van, tele a szíve szerelemmel. Hetek óta az a gondja, hol szerez nyírfát májuszfának. Körülöttünk van ugyan erdő bőven, csak roppant kevés benne a nyírfá. Ha van is, nincs kilevelezve, mert nagyon hideg az április. De a szerelmes ember nemigen megy át a szomszédba egy jó ötletért, megtalálja egyedül a megoldást. Kivágták a fákat a barátjával, kerítették kilevelesedett gallyakat, rákötötték a még csupasza ágakra, a többi ment a megszokott módon: az egyik májfa odakerült az Andrea kapufélfájához, jól megerősítve, nehogy a szél kiborítsa. A másikat vitték Mónikának. Kötöznék a helyére, amikor megnyílik a szoba ablaka, s kihajol rajta a nagymama, nem éppen a legszebb szavakkal illetve a buzgólkodó legényeket. Neszt hallott az idős asszony, s látva a lopakodó fiúkat, azt hitte, a lóca lesz az áldozat, ezért avatkozott közbe. A legények megriadtak, elszaladtak, a májfa, mert nem volt rendesen kikötve, beborult a kiskertbe, neki az ablaknak. Üveg nem törött, de a nagy eliszkol az örhelyéről.

Éjfél után három órára összeverődtek a májfat állító legények, s már egymást tüzelve közösen csinálták a turpisságokat. Ifjú kollégám szíve szerint kiszállt volna a buliból, csakhogy nem lehetett. A két legerősebb legény a kiszemelt háznál nekilát a kispadot felszakítani. Am az jó erősen oda van szegezve, a lábai pedig, négy tölgyfakör, mélyen beásva a földbe, ami nem akar mozdulni. A zajra kilopakodik a házigazda, rájuk kiabál. Az egyik legény elővesz egy startpisztolyt, hirtelen durrant egy hatalmasat a levegőbe. A gazda toporzékol, de nem mer közelebb menni. Am akkor önti el igazán a mérge, amikor az egyik akasztófavirágban a saját unokáját fedezi fel...

Az én korosztályom szerényebb volt, május éjszakáján megelégedtünk az éjjeli zenével. De jó hallgatni ezeket a történeteket, s közösen derülni rajtuk. Mert a májusfaállítás néphagyomány és szép hagyomány.

CSOK BERTALAN

“Hej, Bálintom, Bálintom...”

Nagy a készülődés, sürgés-forgás a ház körül. Nősül a nagyfiú, a Józsi. Katonaviselt, szép szál legény, tán még nincs is ideje a nősülésnek, de szerel-mes, mint anagyagyú. Mindkét szülőpár kénytelen beleegyezni, mert félt, hogy ha megtagadná, később majd muszáj lesz... Jobb így békével, mint kötni az ebet a karóhoz. A menyasszony sem bánja már, ha véget ér az advent, a várakozás. Különben ősz van, a bor is kifort, a nóta is azt mondja: “Születés után lesz az esküvőnk”.

Jobb is igyekezni, nehogy a keresztelő találjon előbb meg-esni. Mert milyen a fiatal: mindig érdekli az új, az izgalmas, s pont az a jó benne, hogy tiltott.

A lakodalom napját disznóvisítás, tyúkkotkodásolás, hal-fogás előzi meg, mert kell az alapanyag az aranyárga csigaleveshez, amibe csigabetéjt jár, a tejfőlös nagycsigához, a töltött káposztához, hogy csak a nagyját említsem, mert mennyivel több fogás készül még! Ott vannak mondjuk a hidegtalok, a jó ég tudja, honnan ragadt ránk! Azé a nagyobb dicsőség, aki minél többféle hidegfelvágottat tud reája rakni. Ilyen göngyölt húсок, amolyan pirosra sült remekei a szakácmesterségnek, hogy ha rájuk tekint, kicsordul az ember nyála. No és a franciasaláta, amire mozdonyvezető ismerősöm, Árpi olyan jó nevet talált, mondván: “Eszkészszar.” Megbocsásson neki, aki nem így gondolja.

Nincs szándékomban leírni a lakodalmat, azt megélni jó. Csak majd a nagy ünnepségnek nehogy szánom-bánom legyen a vége, mint az egyszeri vőfélynek, aki katolikus hiten volt és esküvő után elment meggyónni. Mikor rákerült a sor, a gyóntató atya megkérdezte:

— *Mi a bűnöd, gyermekem?*

— *Paráználkodtam.*

— *Hol, gyermekem?*

— *Hát a lakodalomban. Verselő vőfély voltam, s feladván a levelet, elmondtam a hozzá való verset. A leves foró volt, sokáig ettek, addig én az egyik koszorúslányt magam évá tettem.*

— *Nagy bűn, gyermekem, vétettél a nyolcadik parancsolat ellen, tiz miatyánk és tiz üdvöz-légy les a kiszabott penitencia.*

A gyónás folyik tovább, s mit lát az atya, ott áll a sorban megint a vőfély. Mikor odaér lelki vezetőjéhez, elmondja, hogy a töltött káposzta után megint került egy kis ideje, s akkor elvitte félre a másik koszorúslányt, s vele is azt

cselekedte, mint azelőtt. Visszaeső bűnös, dupla penitencia a rövid megrovás: 20 miatyánk, 20 üdvözleget. Majdnem elfogy a gyónók serege, s a sor végén megint ott áll a vőfély. Az atya szörnyen felháborodva fordul hozzá:

— *Mit műveltél megint, te romlott lélek?!*

A vőfélylesütött szemmel vallja:

— *Elmondtam minden verset, az alkalom kínálkozott, hát magamévá tettem a menyasszonytis.*

Az atya ég felé emelt tekintettel felsőhajtott:

— *Hogy lehet valakinek ek-kora szerencséje!*

Ugye, hogy jobb megélni, mint elmondani?

No de még a lakodalom előtt hívogatni jártak a fiatalok: előbb a távolabbi rokonokat, később a közelebbieket invitálták a mulatságba. Így került sorra a szomszéd Pirka néni is. Köszönte nagyon a meghívást, örült, hogy nem feledkeztek meg róla, de öreg ő már, szabadkozott, nem való a fiatalok közé, meg egyedül is él, megözvegyülvén. Bálintom, szegény, a lágerben pusztult, de hogy sérti ő meg az emléké mulatozással, mondta. A két fiatal addig könyörgött, addig rimázkodott, hogy csak egy kis forró levesre és paprikásra jöjjön át, hogy végre Pirka nénénk beadta a derekát.

A lakodalmas asztal végén foglalt helyett fekete, egyszerű kis ruhájában, kendőjében, üldögélt csendben magának. Ámde a szemfüles vőfély, akinek különben is az a dolga, hogy kínálgassa a vendégeket, Pirka nénénkhez lépett és töltött a poharába egy kis szíverősítőt. Szabadkozott, hogy nem szokott ő soha, de az ügybuzgó vőfélykoccintott vele, s bizonygatta, hogy jobban fog esni a vacsora, már csak meg ne sértse a szíves kínálásért. Addig-addig biztatgatta a mamát, hogy csak lecsúszott az étvágygerjesztő. Sopánkodott is utána egy kicsit: “Hej, Bálintom, Bálintom...” —, de már nem olyan bánatosan. A vőfély vigyázott, hogy egy alkalmat se hagyjon ki a töltögetéskor, mivel látta, hogy a mama körüli fáradozása nem hiábavaló. Mire véget ért a vacsora, rázendített a zenekar is egy csárdásra talp alá valónak, s hopp, a mama is ott ropta taktépen, s énekelte a csárdás taktusára: “Hej, Bálintom, Bálintom! Hej, Bálintom, Bálintom!”

-k.-n.

Milton Friedman Nobel-díjas tudós beregszászi gyökerei

Milton Friedmant, a közgazdasági Nobel-díjjal kitüntetett személyiséget nem szokás a magyar származású Nobel-díjasok közé sorolni, pedig szülei a történelmi Magyarország területén születtek, egymás között magyar anyanyelvükön beszéltek, tehát magyarok voltak. Édesapja Greenstein Jenő Saul 1878-ban született Beregszászban. A Nobel-díjas közgazdász apai nagyszüleitől csak annyi ismert, hogy a nagymama első, Friedman nevű férje halála után egy Greenstein családnevű férfihoz ment feleségül. Mindkét házasságából két gyermeke ismert. Greenstein Jenő Saul a második házasságából született, tizenéves korában azonban követte féltestvér bátyját Budapestre, ahol tanult és munkát keresett. Mivel mindenki csak a Friedman öccseként emlegette, később ezt a családi nevet használta. 1894-ben, 16 évesen távozott az USA-ba és Brooklynban telepedett le. Kiskereskedőként dolgozott, egész életében önálló vállalkozó maradt.

A Nobel-díjas tudós édesanyja 1881-ben született ugyancsak Beregszászban. Családi neve Landau volt, születésekor a Sára Etelka nevet kapta. Három nővére már korábban az USA-ba emigrált, biztatásukra 1895-ben, tehát 14 évesen követte őket. Ők is Brooklynban laktak. Varrónőként dolgozott, közben a bevándorlók számára létrehozott esti iskolában tanulta meg új hazája nyelvét.

A két fiatal Brooklynban találkozott. Korábban nem ismerték egymást, noha mindketten Beregszászban születtek. Egymásra találásukban magyar-zsidó származásuk és közös szülőhelyük játszhatott szerepet. Négy gyerekük született, három lány és fiuk, Milton.

Milton Friedman egy alkalommal így nyilatkozott: "Ha a szüleim Beregszászban maradtak volna, ott ismerkedtek volna össze, én is Beregszászban maradtam volna. Nem amerikai, hanem szovjet állampolgár lennék". S akkor igen nagy valószínűséggel Nobel-díjat sem kapott volna...

(Czeizel Endre Fizikai Szemlében megjelent, "Nobel-díjas Milton Friedman" című cikke nyomán)

Magyar Nobel-díjasok

Manapság divatos azt számlálni, hogy hány magyar Nobel-díjas van. Számuk kettő és tizenkettő között bármennyi lehet. Ezért a válasz részletezést kíván.

Szent-Györgyi Albert (orvosi díj, 1937) Budapesten született, magyar állampolgárként vette át a díjat, érdemét hazahozta, azt Magyarországon őrzik. Később svéd, majd amerikai állampolgár. Az USA-ban van eltemetve.

Hevesy György (kémiai díj, 1943) Budapesten született, a díjat magyar állampolgárként vette át. Később svéd állampolgár

lett. Halála után hamvait és érdemét Magyarországra hozták. Egyedüli Magyarországon eltemetett Nobel-díjas.

Békésy György (orvosi díj, 1961) Budapesten született, itt doktorált, itt dolgozott 47 éves koráig. A díjat amerikai állampolgárként vette át.

Gábor Dénes (fizikai díj, 1971) Budapesten született és doktorált. Végleg 34 évesen hagyta el az országot, a díjat angol állampolgárként vette át.

Harsányi János (közgazdaságtani díj, 1994) Budapesten született és doktorált. 30 évesen hagyta el Magyarországot, a díjat amerikai állampolgárként vette át.

Oláh György (kémiai díj, 1994) Budapesten született és doktorált. 29 évesen hagyta el az országot. A díjat amerikai állampolgárként vette át.

Wigner Jenő (fizikai díj, 1963) Budapesten született és érettségizett. 19 évesen hagyta el az országot, a díjat az USA állampolgárként vette át.

Milton Friedman (közgazdasági díj, 1976) az USA-ban született, anyanyelve angol, a díjat az USA állampolgárként vette át. Szülei Beregszászban (akkor Magyarország) születtek, apja Budapesten tanult. A szülők Amerikában ismerték meg egymást. Friedman született magyarnak tartja, kicsit ő is ért magyarul.

Bárany Róbert (orvosi díj, 1914) Bécsben született, de egyéves koráig magyar állampolgár volt. Apja magyar, anyja cseh volt. A díjat mint osztrák kapta meg, majd Svédországba ment. Nincs információ, hogy tudott volna magyarul.

John Polanyi (kémiai díj, 1986) Berlinben született, szülei magyarok. A díjat az USA állampolgárként vette át. Nem beszéli a magyar nyelvet.

Richard Zsigmondy (kémiai díj, 1925) Bécsben született, a díjat osztrák állampolgárként vette át. De tudott magyarul, mert mindkét szülője magyarországi születésű volt, akik később telepedtek meg Bécsben.

Daniel Carleton Gajdusek (orvosi díj, 1978) Amerikában született, a díjat az USA állampolgárként vette át. Apja (akkor magyarországi születésű) szlovák, anyja (amerikai születésű) magyar volt. Gajdusek kicsit ért magyarul, kicsit magyarnak érzi magát.

Phillip von Lenard (fizikai díj, 1905) pozsonyi (akkor Magyarország) német szülők gyermeke. Magyar iskolába járt, jól tudott magyarul. A díjat német állampolgárként vette át.

Elie Wiesel (béke-díj, 1986) Máramarosszigeten (akkor már Románia) született, Debrecenben járt középiskolába. Jiddis anyanyelvű, jól beszél magyarul, de nem vallja magyarnak magát. A díjat az USA állampolgárként vette át.

Emlékhely vagy menedék?

A SZÉPASSZONY

A szépséges hercegkisasszonyt végtelen baleset érte. Mélyen megvágta ujját és elvérzett. Nyughelye fölé a vitézek sisakjukban nagy halmot hordtak össze. Az elfolyt vérből fakadt a Vérke, a tetemet befogadó földhányást pedig a mai napig Szépasszony dombjának hívják.

Röviden így szól a lassan feledésbe merülő monda. De mi lehet a valóság? A Vérke mesészerű keletkezése nyilvánvalóan nem igaz, hiszen tudjuk, hogy a Beregszászt is átszelő vízfolyás a Borzsából ágazik ki, a Máramarosban eredő folyó szabályozása óta egy duzzasztó segítségével. Viszont hogyan és milyen céllal került a partjára a szemközti oldalon húzódó, szőlőhegyekkel össze nem függő, bizonyára mesterségesen rakott domb?

Kézénfekvő magyarázat lenne a temetkezés, hiszen a környék a honfoglalás idejében jelentős szerepet töltött be vidéken. Erre utal a Mezővári és Macsola határában állt, Borsova néven ismert hajdani földvár, továbbá a Tiszacsománál feltárt egykori temető. Ne feledkezzünk el a beregszászi süvegsúcshoz néven a régészeti irodalomban bevonult Árpád-kori sírleletről sem! Emellett tudatunkat erősen befolyásolja az a körülmény, hogy ugyancsak temetkezési helynek tekintik a nagy kiterjedésű síkságokból kiemelkedő – Arany János szavaival élve: "...*mintha olykor a föld buborékot vetne*" – hantokat, amelyeket Belső-Ázsiában *kurgánnak*, a mi Nagyalföldünkön *kunhalomnak* hívnak.

A régészek a megmondhatóinak, hogy milyen sírleleteket tudtak ezeknek a dombocskáknak a mélyéből a felszínre hozni. A Szépasszony dombját 1870 táján Lehoczky Tivadar faggattal, azt egy három méter széles árokkal az aljáig átvágva, de benne csekély cseréptöredéken, valamint mellette a Vérke partján néhány római ezüstpénzen kívül semmit sem talált. Következtetése szerint a Római Birodalom katonái itt létük emlékéül hagyták ránk ezt az "építményt". De csak az lett volna a szándékuk, hogy az utókort emlékeztessék a birodalom hatalmas kiterjedtségére?

Lehoczkyhoz kapcsolódva kialakult az a vélekedés, hogy megfigyelő és jelzőhely szerepét tölthette be. De hiszen akkor hasonló magaslatok sorát kellett volna emelniük... viszont minek, amikor karnyújtásnyira húzódik egy erre a célra sokkal alkalmasabb hegylánc Ardótól Benéig. Egyébként nehezen képzelhető el a Vérke határfolyóként, a limes részeként, amikor néhány kilométerre hömpölyög a tekintélyes Tisza.

Térjünk azonban vissza Arany Jánosnak már idézett költeményéhez! Igaz, hogy a költő tudatában a vers tárgyát képező kis dombot is

DOMBJA

**“... emberi kéz ásta-véste, látszik,
Hogy alá temesse egyikét a másik.”**

Néhány sorral azután, hogy az őseink életéhez tartozó építmények maradványait keresi, megállapítja:

**“Csak temetőjének maradt reánk nyoma.
Csak sírhalma látszik, mely őrzi tetemét.”**

Vizont a következő strófa így szól:

**“Szántogat a gazda, síró fűttye hallik,
Barádzája a domb oldalán felhajlik,
Csak, hová tinói már nehezen másznak,
Tetejét hagyá meg a botos juhásznak.”**

Ugyan, mi dolga van a juhásznak a “dombtetőn”, azon kívül, hogy onnan a bojtár szemmel tartja az ugaron legelező nyáját, közben furulyáján játszik?

Kialakult egy újabb vélemény. Nem tagadja mindenáron a temetés lehetőségét, de egy egészen más jellegű rendeltetést is ráruház a kunhalmokra. Abból indul ki, hogy ezek a mesterséges dombocskák rendszerint valamilyen vízfolyás mentén készültek. Gondoljunk csak a Vérke partján emelkedő Szépasszony dombjára! Arany János pedig így határozza meg a Testhalomnak nevezett sírdomb helyét:

**“Én pedig kijártam, és én ültem sokszor
A kis domb süvegjén, ott az ér-oldalon,”**

Ha hirtelen jött árvíz önti el a síkságot, a pástor az állatait a közelben található mesterséges magaslatra terelheti, átmeneti menedéket szerezve nyájának, csordájának. Ha jól szemügyre vesszük egy részletes térképen a Körösök vidékét, azt láthatjuk, hogy az erek és csatornák sűrűn behálózzák. Valószínű, hogy az alföldi folyók szabályozásáig, a védgátak megépítéséig ugyancsak vízjárta terület lehetett. A vers kezdő sorai is ezt tanúsítják:

**“Füzes Tiszaparttól Biharig egy róna,
Mintha sebes árvíz meggyalulta volna;”**

Ezek szerint a Szépasszony dombja is menedéket nyújthatott a Tisza, a Borzsa és a Vérke között elterülő síkságon rekedt jószágoknak, ha valamelyik folyó váratlanul kiöntött, túltöltve a Vérke medrét is.

Ma már megvan a lehetősége az áradat előrejelzésének, de volt részünk meglepetésben a közelmúltban is. Tehet még mentő szolgálatot az ismeretlen céllal ideplántált kis halom, és szép volna, ha legendáját megőriznénk.

Benda István

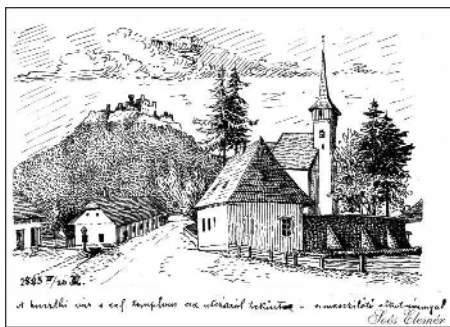
JEGYZETEK

László Gyula: Árpád népe, 64-65. o., Helikon Kiadó, Budapest, 1988.

Arany János: Tájépk.

Lehoczy Tivadar: Bereg vármegye monographiája, 101-102. o. Ungvár, 1881.

Szülőföldünk mondái

Előrebocsátom: az alább leírtakat évtizedekkel ezelőtt jegyeztem le. Akkor ismertem meg ugyanis a muzsalyi (sajnos már csak néhai) Mihajlovics Fedor nyugdíjas pedagógust, akit, bár más tájról került a Beregvidékre, rendkívül érdekelték a beregi táj mondái. A tanár úr kölcsönadta jegyzetfüzetét, hogy csemegezzek belőle. Innen való az alábbi monda.

A gyógyító Csipás

Egy időben, az 50-es 60-as években a hosszú téli estéken gyakran érkeztek a falu öregjei, hogy a fiatalok jelenlétében elfogyasszanak egy-két pohár bort Lidi néninél vagy Sári néninél (ők árulták akkoriban a kolhoz borát). A beszélgetés egyszerű falusi ügyekkel kezdődött és észrevétlenül fordult át a régmúlt idők mondáira. Úgy belemelegetek a mesélésbe, hogy észre sem vették: személyemben egy írórdeák is ül közöttünk és itt-ott jegyzeteli mondókájukat. Ez az este is meghozta a maga gyümölcsét: új, eddig sohasem hallott monda került elő Pataki Pali bácsi emlékezetéből egy különleges forrásról, amelyet Csipás néven emlegetnek a muzsalyiak.

A pusztatemplom (lapunk 20. oldalán közlünk róla felvételeket) környékén már volt egy település (amely a lengyel invázió idején elpusztult), kőtemplommal, a vidék első kőtemplomával. Ide került egy jó termetű koldus, akinek csúnya, gennyes volt a szeme. A település asszonyai megsajnálták: rendszeresen hordták neki a konyhai maradékot. A házba féltek beengedni, nehogy gyermekeikre ráragadjon a szembaj. Azt is megtudták tőle, hogy betegsége előtt neves építész volt.

A koldus összegyűjtötte és megköszönte az alamizsnát, majd letelepedett a völgy bejáratánál a forrás mellett. Ott éldegélt és minden reggel megmosakodott a forrás vizében. Telt-múlt az idő, a muzsalyiak megszokták a koldust, aki nem hagyta el a helyét, mindig ott volt a forrás közelében.

Az idő múlásával a koldus észrevette, hogy visszajött a szeme világa, letisztult róla a genny. A változást felfedezték a falusiak is. Váltig faggatták, milyen gyógyír segített rajta. A koldus sokáig hallgatott, lehet, hogy maga sem tudta megmondani, miképpen történhetett a csoda. De egy szép napon, amikor teljesen meggyógyult, elmondta az asszonyoknak, hogy látását valószínűleg a forrásnak köszönheti.

Bárhová került, mindenütt dicsérte a muzsalyi forrás gyógyító erejét. Jöttek is messze földről, hogy kipróbálják, de nemcsak a szembetegek, hanem más nyavalyában szenvedők is. Am egyszer csak eltűnt a forrás.

Itt amonda vége. És mi az igazság? Geológusok kimutatták, hogy a falu kútjaiban nemesfémek oldatával kevert víz van, amelynek gyógyhatása kétségtelen. Nem vagyunk olyan gazdagok, hogy veszni hagyjuk azt a forrást, amelyről a monda beszél. Jó lenne mielőbb sort keríteni feltárására.

Mihajlovics Fedortöbb évtizeddel ezelőtt jegyezte le, illetve kommentálta a fentieket. Azóta aranybányát létesítettek Muzsalyban. Hogy mennyire jó ez a településnek, elvállik.

Jegyzeteim között még egy érdekes mondat találtam a Csipás forrásról. A beregszászi Palágyi Mária osztotta meg velem a történetet.

A Csipás forrás

Városunk és környékének hegyei-vizei köré sok monda fűződik. A hegyi utakat a múltban bokrok és cserjék öveztek, az utak szélén sok-sok forrás húzódott meg finom hideg vizével. A leghíresebb a Csipásforrás volt a Beregszászból Kígyósrá vezető út jobb oldalán. Aztán jött a mindent kiirtó-rendező gazdálkodás: eltűntek az utakat szegélyező, levegőt tisztító bokrok és fák, eltűntek a források is. Eltűnt a Csipás forrás is, annak dacára, hogy szépen kikövezett oldalán a zöld moha közt vízipókok cikáztak és iható, hideg vize gyógyhatású volt.

Ez a víz a csipás szemeket gyógyította, ezért is volt a neve Csipás forrás. A gyógyító vizekhez, így a Csipás forráshoz is sok babona fűződik. A beteg szemet egy rongydarabbal kellett megmosni és a rongyot a forrás melletti bokrok egyikére kellett akasztani, mert a gyógyvíz csak így volt hatásos. A bokrok már messziről tarkállottak, mivel minden ember más-más színű rongydarabbal mosta meg a szemét. Így alakult ki a népi mondás: tarka, mint a Csipás forrás, amely mondással az elüöt színű ruhákba, izléstelenül öltözött embereket, elsősorban nőket jellemzik.

Lehet, hogy a Csipás forrás gyógyhatása csak mendemonda, de lehet, hogy nem. Mindenesetre jó lenne kitisztítani. Amennyiben bebizonyosodna, hogy mégsem gyógyvíz, nyernénk egy tiszta vízü forrást, hiszen manapság az ásványvizek amúgy is nagyon közkedveltek.

Ide kívánczik egy gondolat. A fentiekből tudjuk, hogy a Csipás forrás egykor olyan híres volt, hogy bár eltűnt a föld színéről, hírénevet napjainkig megőrizte. Talán tényleg érdemes lenne újra felszínre hozni, már csak a turisztikai érdekesség kedvéért is.

FÜZESI MAGDA

(Illusztráció: a huszti vár és a református templom egykor, ahogy Soós Elemér látta)

Hétköznapiak és ünnepek

Vajon mit láthatott az idegen a 30-as években Beregszászban? Egybékés, nyugodt, csendes, tiszta kisvárost. A város központi részén az állami intézmények előtt minden hajnalban utcaseprő brigádok tették a dolgukat, nemcsak sepregettek, hanem a szemetet is elszállították. Tőlük függetlenül a központban az öreg Károly bácsi tartott rendet: bár ott voltak a kukák, ha elhullott egy cigarettacsikk vagy papírgalacsni, a Károly bácsi kétkerekű szemeteskoszijában kötött ki. Iratlan törvény szabályozta az utcák, a járdák, az udvarok tisztán tartását. A Beregszászba látogatókat virágos ablakok, szépen gondozott kiskertek köszöntötték. A Vérkében fürdőzők sem kaptak fertőző betegséget a véletlenül lenyelt folyóvíztől. A strandon a pihenni vágyók a kölcsönzőben elfogadható áron teljes komfortot kaptak: volt itt teniszasztal az összes kellékekkel, fürdődressz, strandlabda, férfi és női fodrász, pedikűrös, manikűrös működött, a csomagmegőrzőt is igénybe lehetett venni. Este cigányzene szórakoztatta a táncolni és sörözni óhajtó fiatalokat.

Aki huzamosabb időt töltött Beregszászban, észrevétlenül megszerette a várost. Ha a történelem vihara el is sodorta e tájról, még két emberöltő távlatából is visszavágyott ide, mert élt benne a lojalpatrióta identitás.

Jellemző volt a város nyugodt csendjére, hogy alkonytáját a katolikus templomerkélyéről messze hangzott a tárogató muzsikája. Az öreg Almási Menyus bácsi tárogatózott: messze szálltak a Rákóczi, a Nagyságos Fejedelemre emlékeztető, szívbe markoló kuruc dalok.

A vasárnap délutáni futballmeccsen a közönség morajából lehetett következtetni az eredmény alakulására. Ekkoriban ezer-kétezer lelkes sportbarát is buzdította a hazai csapatot. Akkor is volt

szurkolói részrehajlás, de ha a focisták kikaptak, vigasztalást ott volt a sör, a bor, no meg a sósperec.

A város nyugalma az is garantálta, hogy személygépkocsija

csak néhány orvosnak és borkezeskedőnek volt, no meg vagy féltucat magántaxis várta a klienseket. Ezeket is csak ritka alkalmakkor vették igénybe.

A csendet időnként megtörte a "hangos hirdető", Bagi Lajos bácsi, a város kisbírója, aki a polgárok tudomására hozta a város rendtartását és az azzal kapcsolatos rendeleteket. Lajos bácsi a város frekvenciált utcasarkain 3-4 percig nagy rutinnal pergette a dobverőket a kisdobon, s mikor a nép apraja-nagyja összesereglett, akkor vette elő a felolvasandó paksamétát. Harcsabajszát megpödrötte, érces hangját kieresztette, a mostani tévé- és rádióbemondókat megszégyenítő retorikával elkezdte: "Közhirre téteik, hogy a városi tanács rendelete értelmében először... Aki a kutyaadót még nem fizette be..."

A külváros három különböző pontján a csordás ökörszarv tülökjének hívó hangjára a teheneket kieresztették a kiskapukon. Az utcabeliek már várták a jószá-

got és bottal terelgették le őket a járdáról. Ha valamelyik mégis otthagya a "névjegyt", pillanatok alatt feltakarították, mivel az ott éktelenkedő marhatrágya nem a tehén, hanem a háztulajdonos szégyene lett volna.

Aratás idején a cséplőgép zaja verte fel a csendet. A gép körül dolgozók emberpróbáló, nehéz fizikai munkája révén volt becsülete a mindennapi kenyérnek. Amezőgazdasági megmunkálásra alkalmas kevéske beregszászi föld biztosította a városban élők önellátását. A gazdálkodó ember traktorra a ló, illetve a megbízható ökrös szekér volt. A vulkanikus eredetű és talajú szőlőhegy — amelyet Ardó, Beregszász, Muzsaly, Bene, Kovászó, majd Beregtől visszakanyarodva, Kígyóst és Tasnádot érintve számos település ölelt kö-

együtt falatozók is voltak, ahol a sült kolbással, sonkaszeletekkel, szalonnapörcre ütött tojással ágyazták meg a jó bor helyét. Bár azt tartották: "Ajó bormak nem kell céger!", a szél minden kiskocsmá és üzlet bejárata fölött ott zörgötte a cégtáblát. Ezek a kiskocsmák adtak megélhetést sok-sok cigányzenésznek, akik megteremtették a borozókhoz illő jó hangulatot, ugyanakkor a népdalok és a magyar nóták népszerűsítésének letéteményesei is voltak. Acigányzenében a hegedű az emberi érzések sokaságának kifejezője volt, az öröm és a bánat feldolgozásában segítette a jó bori vót, hiszen a magyar ember csak örömben és bánatában iszik, no meg amúgy!

A legtöbb kisvendéglőben falra függesztett tábla tájékoztatta a kvaterkázni óhajtókat a választás lehetőségeiről: kisfröccs — 1 dl bor + 1 dl szóda; nagyfröccs — 2 dl bor + 1 dl szóda; hosszúlépés — 1 dl bor + 2 dl szóda; házmester — 3 dl bor + 2 dl szóda.

Tessék mondani, hol van ma már olyan csendes kiskocsmá, ahol a halk cigányzene becsalogatja a fáradt vendéget egy kis társalgásra, eszmecsere-re?

A tél közeledtével, disznóölésekkel kezdődött a névnapok sorozata. Az Erzsébet, Jolán, Katalin, András, Elza, Ferenc, Miklós, Éva, Karácsony, István, János, Szilveszter méltatása mind-mind a jól megérdemelt pihenés és kikapcsolódás ideje volt. Acigányzenészek mindentudó noteszében megvolt az ünnepetek laccime: halk előszobai muzsikálással tették tiszteletüket; ismerték a ház ura, gazdasszonya, no meg a mulató vendégek nótáját. Ezek a téli esték aranyozták be az életet, no meg a disznótorral egybekötött mulatozások, a májas és véres hurkából, kolbászból, tepertőből, jó darab karajból álló gazdag kóstoló, amely ma már csak szép emlék.

HAVAS FRIGYES

Fedák Sári

(Beregszász, 1879. okt. 26. - Budapest, 1955. máj. 25.)

1897-ben született Beregszászban, és mindig is a színpadra vágyott. Amikor elvégezte Rákosi Szidi színészkoláját, 1900-ban megkezdte pályáját a Magyar Színházban. Játszott többek között a Népszínházban, a Vígszínházban, a Király Színházban, külföldön Bécsben, Berlinben, Párizsban, Londonban, az Egyesült Államokban is fellépett. Önmagának szigorúbb bírója volt, mint a hivatalos színikritikusok. Idegentől ugyanis nem tudta elfogadni a negatív megjegyzést. (A dicséreteket viszont összegyűjtötte és elrakta.) Humorát mindenki élvezte. Nagyon jó előadó volt, szeretett viccelődni, anekdotázni, és jól is állt neki, ahogyan ezt előadta. Tudta magáról, hogy a neve fogalom, és mindenkit meg akart hódítani. Kevésnek tartotta, hogy a prózai színpadon ő a legjobb. Neki a primadonnaság kellett. Olykor-olykor kiharcolta ugyan, hogy ő kapja meg valamelyik zenés darab főszerepét, de aztán elégedetlen volt önmagával. Akkor is, ha a közönség ünnepelte.

Kínosan ügyelt arra, hogy a középpontban legyen, egy pillanattal se takarja senki a színpadon. 1904-ben Tótszerdahelyen 350 holdas birtokot vásárolt, egy-egy színházi évad után szívesen pihent a földekhez tartozó kastélyban; gazdálkodással is próbálkozott, innen ered "agrárius primadonna" elnevezése. 1944-ben a bécsi Donausender rádió munkatársa volt, ezért a népbírószám egy év börtönrre ítélte. Ezután Nyáregyházán élt teljes visszavonultságban. A 20. század első felének legnépszerűbb operett primadonnája volt, játékát újszerű felfogás, kivételes táncudás, temperamentum jellemezte.

Az utókorra maradt feljegyzések azt bizonyítják, hogy boldogtalanul élte az életét. Két véglet között ingadozott. Egyszerre volt odaadó, melegszívű és kegyetlenül szigorú, rideg. Csak a színpadon érezte magát biztonságban. Ha egyedül volt, sokat sírt, és tele volt a szíve önsajnálattal. Társaságban azonban igyekezett keménynek mutatkozni. Örök nyüzsgésben, izzásban volt, forrt körülötte a levegő. Valahogymindig "hazavágyott", de sehol nem érezte magát igazán otthon. Volt

lakása, de az nem volt azonos azzal a nyugalmas, békés otthonnal, amire vágyott. A lelke ugyanis nem nyugodott meg soha.

A mostani szóhasználatlaltól élve sztár volt. Ünnepelte a közönség, ő mégis azt érezte: "Senki nem lehet próféta a saját hazájában."

Főbb szerepei:

Bob herceg (Huszka J.);
János vitéz (Kacsóh P.);
Sybill (Jacobi V.);

Ilona grófnő (Lehár F.: Cigányszerelem);
Kamilla (Molnár F.: Farsang);
Fehér Anna (Gárdonyi G.);
Koltay Babu (Eisemann M.: Ezüst menyasszony);
Tarcali Darázs Katalin (Eisemann M.: Tokaji aszú).

A korabeli tudósítások szerint Fedák Sári meghatározó alakja lett a divatnak is:

"A század elején a színészek közül Fenyvesi Emil, Király Ernő megjelenése fogalom volt, Góth

Fedák Sári és Király Ernő a színpadon

Sándort "hódító világfiként", Tanay Frigyeszt finom eleganciájáért dicsérték. A színésznők közül az elsők: Pálmay Ilka, Kürty Klára és Márkus Emília voltak. Új, merész stílussal jelentkezett Fedák Sári, aki eleinte szinte sokkolta a közönséget." A lélegzetem is elállt arémülettől — írta Nagy Endre az Egy város regényében, amikor a kezdő Fedák nagyváradi vendégjátékát megszervezte az állomáson még elég szürkének tűnő művésznőt meglátam fellépő öltözékében. — "Mélyen kivágtott serpentinruha volt rajta, a csillogó pikkelyekkel behintett szövet úgy tapadt

idomaihoz, mint akigyo bőre. Se fűző, se halsont, se a szoknya alá rejtett furfangos műdudorok, amelyek a női testet a konvencionálisan elfogadott egyetemleges formákba domborították minden mozdulatánál szabadon vonaglottak egy pompás ifjú test vonalai. És a pódium családias intimitásához a színpad erőteljes effektusaival füstötte ki arcát, a száját égőpirosra, a szemek alját ultramarinkékkel."

Az író nem ad pontos időpontot, de valószínűleg 1900 táján történt az eset, amikor a fűző nélkül viselt bő szabású reformruha is csak kevesek különcködésének számított, nem is beszélve az arcfestés tilalmáról. De mindez még nem volt elég, hanem a nyakig zárt, fekete selyemruhát viselő előkelő nagyváradi hölgyeket még tovább is sokkolni tudta mert: "A tánc hevében felkapta hosszú ruhája alját és egy furfangos szerkezettel térdig fölkapcsolta!" Akkor még a színpadon nagy eset volt, ha a primadonna bokája kivillagott a szoknya alól, itt pedig volt látnivaló elég." Az

isteni Zsazsa mindig, mindenütt, mindenkit megbotránkoztatott, mégis imádták, s társaságbeli darabban viselt ruháit 40-50 példányban leutánozták."

Fedák Sári sikereinek nagy része a Király Színházhoz kapcsolódik, amely 1903 novemberében nyitotta meg kapuit. A Király Színházról tudni kell, hogy a vállalkozáshoz atókéta Rákosi-színészfamília biztosította, amelynek egyik tagjánál, Rákosi Szidinnél sajtótította el a színművészet fortélyait Fedák Sári is. Az igazgatóság azonban nem zavartatta magát, megszervezte társulatát, s megnyerte színpadának Rákosi Szidi zsiniszkolájának egykori növendékét, a sztárt, Fedák Sarit. Fedák nem volt szabályos szépség – sőt egyesek szerint szabálytalan sem –, de dekoratív megjelenése, erotikus kisugárzása erősen hatott a nézőkre. Dénes Zsófia meséli róla: „Leszállt a homokfutóról a Bécsi utcában és bejött a tavaszra új selymeket kínáló divatboltba... Bejött – és érezni lehetett, ahogy elállt a pesti nők lélegzete. A magasra emelt selymek hirtelen leereszkedtek a pultra, vagy a kézzel együtt megálltak a levegőben. Az arcok mind feléje fordultak, hangot sem lehetett hallani.” Ady Endre sem tartózkodó, amikor Fedák felbukkanásáról ír: „A Bereg megyei bakfis egyszerre csak fölszalad a színpadra. Mint a gyötrelmes, erős, száz vihar, végigsöpört ott mindent. Trónjaikról lerángatott autokrata színpadi királynokot, félelmetes bálványokat, szent és sérthetetlen formákat, tradíciókat, konvenciókat. A kis bálványdöntőgető úgy tett a züllött budapesti színházi világgal, mint Napóleon az egyesült seregekkel. Fedák Sári is fölforgatta s megcsúfolta a színpadi hadakozásnak minden becses régi elvét.”

A beregszászi Fedák-kastély (ma a Kárpátaljai Református Egyházzsinati irodája működik itt) falán tábla, illetve Tóth Emőke zsenyei szobrasművész reliefje őrzi a színésznő emlékét. Sepa János, a Beregvidéki Múzeum igazgatója száznál is több olyan képeslapot gyűjtött össze, amelyek megörökítették a nagy divát parádés szerepeiben. Mindkét helyet érdemes felkeresni: büszkék lehetünk rá, hogy Beregszász neve Fedák Sári révén bekerült a színháztörténetbe.

-BÁN-

Magyar irodalom Kárpátalján: a megmaradás esélyei

A statisztikai adatok szerint az Ukrajnában lakó népek számát tekintve a magyarok jelenleg az előkelő hetedik helyen állnak. Alább arról szeretnénk képet adni, hogy íróemberként kik és hányan képviselik szűkebb pátriánkban a kisebbségbe szakadt magyarságot.

Ha nincs is Sütő Andrásunk, Lászlóffy Aladárunk vagy Kányádi Sándorunk, alkotóink többsége az irodalmat szolgáltatóként éli meg. Kárpátaljai magyar irodalomról csak az 50-es évek elejétől beszélhetünk, amikor Balla László és Kovács Vilmos első könyvei megjelentek. Balla László (1927) regényíróként vált ismertté Ukrajnában, művei orosz, ukrán, német, azerbajdzsán, csuvas, komi és oszét nyelven is megjelentek. Kovács Vilmos (1927—

1977) verseit, regényeit, novelláit erő, szenvedély, igazságkereső bátorság, a népiesség és az egyetemesség-igény jellemzi.

Az Ukrán Nemzeti Írószövetségnek Balla László, Szalai Borbála (1926), Füzesi Magda (1952) és Balla D. Károly (1957) személyében 4 magyar tagja van. Balla László, Balla D. Károly, Dupka György (1952), Horváth Sándor (1957), Kőszeghy Elemér (1960), Füzesi Magda, Vári Fábán László (1951), Nagy Zoltán Mihály (1949), Fodor Géza (1950) a Magyar Írószövetség tagjai. Tagja volt a Magyar Írószövetségnek Sütő Kálmán (1910—1996), Kecskés Béla (1941—1996) és Skrobinec Junij (1927—2001) is. Balla D. Károly és Vári Fábán László József Attila-díjas, Füzesi Magda Táncsics-díjas alkotó, Nagy Zoltán Mihály regény

kategóriában a “A sátán fattya” című regényével 2000-ben Magyarországon elnyerte “Az év könyve”-díjat, 2005 márciusában pedig ő is József Attila-díjas lett.

Az említettekén kívül szólnunk kell Penckófer János (1959) író, lapszerkesztő, Tártsy Andor (1954) író, lapszerkesztő, Zselicki József (1949) költő, Gortvay Erzsébet (1935) és Keresztyén Balázs (1949) irodalomtörténész, Fedinec Csilla (1968) pedagógiai és Zubánics László (1971) helytörténeti szakíró munkásságáról, akik könyvekkel sikeresen képviselik szülőföldünket a világ magyarsága körében.

A felsoroltakon kívül számos, különböző műfajban alkotó íróembert tartunk számon, ami azt bizonyítja, hogy a kárpátaljai magyar irodalom állan-

dóan fejlődik, tehát van esély a megmaradásra.

Alább a Kárpátalján élő alkotók írásaiból állítottunk össze egy csokorralalót. Itt szeretnénk felkérni a Magyarországon letelepedett szerzőket, küldjék be lapunk szerkesztőségébe munkáikat. Szívesen biztosítunk helyet publikációknak.

A Kárpátaljai Szövetség a hagyományos szeptemberi balatonföldvári találkozóon “Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne” címmel irodalmi-kulturális fórumot szervez. Az érdeklődők a Kárpátaljai Szövetség címén – 1052, Budapest, Semmelweis u. 1–3.) – kaphatnak bővebb felvilágosítást.

Kőszeghy Elemér

/ minden halottal /

minden halottal
horpad a hátunk:
s így nővünk az égig,
csillagról az úrbe hágunk,
temetéstől temetésig;

a jeltelenség
sosem kegyelmez,
mint hitvány virágot,
szíved töri, ha nincs nyelved,
ruhád, dalod, saját átkod;

hazudik az, ki
vallja — szegényülsz,
csak az Isten tudja:
az a szegény, kinek végül
már még gyászra sem futja.

Füzesi Magda

Quo vadis?

Megsebezted a lelkemet,
amivel együtt kéne élnem.
Mit vársz, mit várok? Nem lehet
sem ég, sem föld a menedékem.

Nézünk egymásra, hallgatag,
felforr körülöttünk a világ.
Fellobog még a kötőszó is,
amikor szerelmedért kiált.

Megsebezted a lelkemet,
s tán sebet kaptál a csatában.
De nem ez a harc, mi ékesít,
s nem győzelem, mit kívártam...

Weinrauch Katalin

Hazanéző

Tiszán innen **Badaló:**
hírlik, gyors-vad ott a ló.

Egyet ugrik — **Halábor:**
benne bőven hal és bor.

Ha megszalad — **Csetfalva:**
csettint a zabot falva.

Tisza, Borzsa öleli
Mezővárít: jaj neki!

Borzsován a híd alatt
tündérrózsát aratnak.

Gecse, Csoma, Macsola:
“cs” betűknek nincs híja.

Hegyek alján
Nagymuzsaly:

ott készül a jó guzsaly,
közelében lásd, **Bene:**

sok jó embert lelsz benne.
Sáros falu Oroszi:

ezért **Sárosoroszi,**
Nagyhegy mögé bújt

Kigyós:
itt járván légy óvatos.

Dombok olén

Nagybereg:
körben erdő és berek.

Beregújfalú odébb,
fursán ejtik ott a “t”-t.

Nyújtózkodik **Jánosi:**

nem mindenki városi!

Töszomszédja

Balazsér:

minden ajtón nagy zsanér.

Gáttól balra, ott van **Gut:**
német szerint jó, sőt “gut”.

Közel lenne **Rafajna,**
ha a lábam nem fájna.

Déda földje homokos,
egy ugrásra **Homokhoz.**

Nagybégány és **Kisbégány:**
Ahmed bégnek jutna lány!

Odébb esik **Beregsom,**
ott is fanyar ám a som.

Zápszony mellett fürdő van:
záptojást főznek ottan.

Mezőváros volt

Kaszony,
emlékszik rá lány, asszony.

Egy kisliba **Bótrágyon**
vízbe esett a nyáron.

Sínek közt leled **Bátyút:**
csak kerüld ki a kátyút.

Hol van **Papi,** tudod-e?

Hetyen mellett, nem messze.

Asztély itt, ott

Harangláb:
országhatár, nincs tovább.

Horváth Sándor

Mindenütt kereszt

Kibélelték már szóval
a kalodákat.

Tűrj — mondták,
s a nyelvedet kitepték.

A csend igazi érték.

Levelek görnyednek imára
Ágak lapulnak
akasztófára,

minden halmon kereszt.
Rájuk imádják a megváltót,

hogy ne beszéljen,
nyelvéről tépik ki a szót.

Az igazságot.

Látod:
az embert sírjában

keresik.

Pedig
véredekkel égett el,

s megjelenik
nyelvedhez szegezett
szavakon.

Vári Fábián László

1951. március 16-án született Tiszaújlakon. Költő, műfordító, folklorista.

Az általános iskolát szülőfalujában, a középiskolát Nagyszőlősen végezte 1968-ban. Még ebben az évben sikeres felvételt tett az Ungvári Állami Egyetemre. Kovács Vilmos szellemi irányítása alatt itt működik az írógató magyar fiatalok Forrás Stúdiója, amelynek felosztásáig (1971) tagja. Elkerülhetetlenül bekapcsolódik a kárpátaljai magyarság Fodó Sándor, Kovács Vilmos, S. Benedek András által elindított polgárjogi mozgalmába. Ezért a 7. félév után kicsapják az egyetemről (1971), s besorozzák a szovjet hadsereg kelet-német hadcsoportjába. Hazatérése után (1974) levelező tagozaton fejezi be tanulmányait, 1978-ban kap magyar nyelv- és irodalomtanári oklevelet. 1976–2001 között a mezővári II. Rákóczi

Ferenc Középiskolában magyar nyelvet és irodalmat tanít.

Versei 7 esztendei elteltés után Kárpátalján 1978 óta jelenhetnek meg újra, de első kötete — Széphistóriák — csak 1991-ben jöhet az ungvári Kárpáti Kiadónál. Következő versgyűjteménye — “Kivont kardok között” — 1992-ben lát napvilágot a Magvető Könyvkiadó és a Mandátum Kiadó közös gondozásában. Ugyanakkor jelenik meg szerkesztésében, előszavával és jegyzeteivel “Vannak ringó bölcsők” címmel a kárpátaljai magyar népballadák gyűjteménye, amelyeknek egy részét a Forrás tagjaival gyűjtötte 1970–1971 nyarán. Újabb, verseit és ruszin népballada-fordításait tartalmazó kötete — “Világtalan csillag” — 2002-ben jelent meg a KMKSZ kiadásában, s még ebben az évben megjelent verseinek válogatása — “Harminchárom év” — a Felsőmagyarország Kiadó és a Szépirás Kiadó közös munkájaként.

2003-ban József Attila-díjjal, 2004-ben pedig Balassi-émlékkarddal tüntették ki.

Az utolsó előtti napon

A föld ismét nagy víztükör:
egy szárazulata sincsen.
Föléje hajlik komoran,
bámulja művét az Isten.

Szemében vérző csillag ül
és gond a homloka mögött.
Híres szívárvány-mosolya
a naprendszerből elsőközt.

Az idő szapora lábai
már visszafelé haladnak,
örökre elszürkül a hold,
visszaadja fényét a napnak.

S számlál az Úr: a tengeren
lebeg egymilliárd halott.
Aki a vízzel megbékéltek,
azoknak kopoltyút adott.

KISASSZONY-NAPRA

Hol a tél, hogy e romlott földre
patyolat-tiszta havat hintsen?
Elrejtí vizeinek fészket
és napját eloltja az Isten.

Megteheti, mert mindenható.
Nincs arca, teste, csak az árnya.
Teremtő karjai ívével
a pólusokat összezárja.

Majd a világfa felé fordul,
vezéragait megragadja,
s amint pereg alá a csillag,
hatalmasodik haragja.

Már a tengerek medrét rázza,
s a földbe rognak a hegyek.
Ellepik vastagon az arcunk,
elvégzik dolgukat a legyek.

Világos immár: nincs menekvés.
Az égtájak kapuin lakat van.
Szétdúlva minden fecskéfészek,
minden anyaméh lakatlan.

S ha megszületnék mégis a gyermek,
rejtse, Uram, kagylók bölcséjébe,
nyíló egedben tündöklőjék
a napba öltözött asszony képe.

ADVENTI NAPSÜTÉS

Hamis aranyát még ontja a nap,
de kell a kabát és kén a kalap.
Lehullt a dió, le a levél is,
epezőld méreg érik az ágon,

panasz és szitok az emberi szájon:

Micsoda ország és miféle nép,
meddig túri még ezt a zenét?
Koldusok jaidítják tele a várost,

Krisztust keresik délelőtt, délben.

Szökik az ember a dögszagú szélben,

s orrát befogva hátra se nézne,
hogya mögötte a járda nem égne,
hol rút mocsokeső hull a tömegre,
s Isten büntető angyala táncol.

Ott rohad a szalma és vérben a jászol.

ORGORNATŰZBEN

Lila lánggal
égnek a barokk
orgonabokrok.

Nem jajongnak,
csöndesen sírnak,
búgnak a sípok.

Virágfüst illata
illeti arcom, —
színezi éjfeketére.

Tollam tán leteszem,
s lehajtom fejem
egy szívalakú,
kesernyész levélre.

Szívalakú
levél ha lehull,
ó, jaj, hova téved,
milyen avarba?

Ragadozó
idegen vizekről
ez az én gályám
jut-e majd partra,

vagy hideg, sírbéli
szelektől üzve
vissza a dübörgő
orgonatózbe?!

VIRÁGROMÁNC

A gladiólusz hálátlan töre
kezet emelt a Teremtőre:

egy koranyári vasárnap este
az alkonyt halálra sebezte.

Lányokat ríkatott, olyan szép volt,
ahogyan elvérzett az égbolt,

lelkét kiadta a napóra
s lebukott a fekete tóba.

A kardvirág csak erre várva
szirmai szemérmét kitarta,

hiába villogott fentről rája
a hold mennykőkének koronája.

Akik már lesték, nem voltak restek —
kóbor kis fények nekiestek,

örömet, bánatot okoztak,
a bibék tövére harmatoztak...

Akihez szeretni visszajárnak,
azt nevezik legényvirágnak.

S habár jóhírért fegyverrel óvja,
nem lesz övé az angyalok csókja.

Nagy Zoltán Mihály*

Az 1120-as ügy

Körömmel, óvatosan leválasztani az elszívott cigaretta égő fejét. A centiméteres darabkát gondosan elrakni a megüresedett gyufásdobozba. Így ni. Húsz degeszre tömött skatulya. Nélkülözhetetlen nikotinbázis a szűkebb napokra. Csikkekből sodortatik új szál szívni való. Na igen: hitvány újságpapírba.

Idejutottál, Spéci Béci.

Ok a fogak között sziszegéssé szűrt istenkáromlásra: lesz ennél rosszabb is. Ha majd amarádék maradékát kell újra sodorni. Ez az is elfogy. Pénelopé szánakozó öröme.

— Akarsz, nem akarsz: muszáj. Leszoknod.

A drága, bűdös bagórol.

Te pedig? Elejét veszed a semmire sem jó perpatvarnak. Gondolatban védekezel.

Igaz. Drága is. A legolcsóbb fajta is harminc pénz havonta. Dobozával számolva naponként. De ez csak óhaj. Kölcsönpenzzen tengünk-lengünk.

Ez a helyzet. Helyzetünk, Pénelopé.

Bárcsak lehetne. Menekülni. Vissza az időben. Amikor overalloszaki, Spéci Béci voltál valóban. Állandó munkával, biztos keresettel. A mostani alkalmi bütykölés helyett. Mit lehet elvárni egy megjavított vasalóért? Tészta-metélő szerkentyűért? Pár garast. Azt is hozomra ígérik: ha megjön a nyugdíj, esetleg máshonnan csurran pénzecske. De nemigen csurran.

Neked könnyebb, Pénelopé. Valamivel. Szövögetsz naphosszat. Tekeredik a rongypokróc. Viszed, árulod. Ugyancsak garasokért. Ha szerencséd van, akad vevő. Átváltod rögvest a vételárat. Margarinra, cukorra, tejsre, kenyérre. Hogy a két fiú jóllakasson. De itt vagyok én a harmincöt évemmel, dologtalan kezemmel.

— Csináltass papírt. Szegődj a többihez. Próbálj szerencsét. Odaát.

Hm. Milyen egyszerű. Helyén az eszed, Pénelopé.

Csakhogy!

A papír száznál több pénz. Plusz az útiköltség. Enni is kell valamit az első fizetésig. Miből? Tetézzük meg az adósságot?

— Adjuk el a hízót! Az árából telik. Itthon is marad. A legszükségesebbekre.

Mi jut eszedbe! A hízót? De hisz akkor se hús, se zsírozó.

— Hazajössz, hozol pénzt. Veszünk, boldogulunk.

Ki garantálja? Hogy sikerül. És ha befuccsol ez is? Azt hiszed, Odaát a Kánaán? Hát mennyit keresnek ott?

— Attól függ. Kismatyai segédmunkás. Ötvenzreket hoz. Havatna.

Az igen. Szép pénz. Ha igaz. Vegyük úgy, hogy bevágodom közéjük. Mi lesz itthon a földdel? Bírod vele-rajta a munkát? Egyvedül?

— Ne gondold ezzel. Ha muszáj, bírom. Csinálom. Segít anyósod, a húgom. Na. Mész, maradsz?

Bogár a fülemben, asszony. Hosszú az éjszaka, meggondolom.

Isten áldjon, Pénelopé. Nem szívesen, de megyek. Vigyázz a fiúkra. Igen, vigyázok én is magamra.

Szervusz, Kék Folyó. Üdvözöllek, fényfüzérékkel ékes Ország, édes anyáö!

Sokszögű épület a parton. Sűrűnek rajta hangya-emberkék, hát magasodnak szemlátomást a falak. Nyitogatják szemüket a beépített ablakok. Teremtődik a kezünk alatt pompás palota. Még egy szint, és rákerül a kimódoltan tetszetős sapka. Újkori hódfarkú cserépből. A következő turnusban.

Mert lejár a kimért idő. Még kettőt alszunk itt. Utána minékünk coki. Haza!

Végre. Sajnos.

Nem lehet jó néven venni, Anyuci, hogy harmincnaponként elzavarsz bennünket. Szigorú törvényt hoztál véreid ellen. Pedig láthatod: nem rontásodra, de épülésre sereglünk hozzád. Bocsásd meg a szemrehányó szót. Így, időszakosan megtúrve is köszönet neked. A fogadtatásért, munkáért, fizetségért. Aminek azelőlege is tízezer súlyos pénz. Istenem: otthon egy jó hízó ára.

Jó itt. Kedvemre való a munka, még fűtőrések is hozzá. Szállás, kaja nem gond. Mégis átrepül a Kék Folyón messzire a sóhaj sokszor: mi lehet otthon? Nem tudhatom, hát vágyódom haza, de nagyon. Hála oktalan szigorúságodnak, már nemsokáig. Holnapután elindulunk.

Nincs nagyobb öröm: táskára való ajándékkal, puafók bukszával érkezni haza.

Így lesz.

Ha Isten is úgy akarja.

Itt a fizetség, Béci.

Lássuk! Mennyi az annyi?

Cirógatja tenyered kérge a szakállas legnagyobbat. Kisimul a megsokszorozott arc, hever szép halom fekhelyed takaróján.

Rendelkezz velem!

Istenem: ötvenöt ezer pénz.

Vétek lenne. Felváltani, elaprózni.

Muszáj. Nem táskányit, csak egy összemarékkel. Édességet a fiúknak. Mikor majszoltak utoljára csokoládét? Alighanem elfelejtették az ízét.

Gyerünk hát. A legközelebbi éjjel-nappali boltoskába. Válogatni a pazar kínálatból. Okosan, takarékosan. Ezerbe férjen bele. Pénelopé csemegéje is. Magadnak? Megteszi egy csomag finom füstszűrős. Mióta vágysz rá! Ajjaj, majdnem kétszáz pénz. Sok. Inkább a megszokott olcsó.

Vigaszul egy felest visszaúton? Itt a kocsmá. Nagy fényjókedvű zsongás. Bemész? Megengedheted. Korszó sört is hozzá!

Felhajtani a picike pohár virgonc tartalmát, megbontani a vadonatúj dobozt, felhőt fűjni a beosztott kortyokkal lassanüresedő krigli fölé: jólesik. Ennyi kijár neked, Spéci Béci. A többi szent, sérthetetlen. Az otthoniaké. Hogy Pénelopé kiszállhasson végre. A naphosszat

nyirkorgó szövöszékből. Arányosan tündöklő örömmel törleszteni az adósságokat, bevásárolni a piacon. Mert van miből. Most már van. Hála Istennek.

— Mindenki marad a helyén. Személyi igazolványokat felmutatni!

Egyenruhások. Egyikük elállja a kijáratot. Sasszemmel figyel, gumibottal a bal tenyerét ütögeti. Amásik sorra járja az asztalokat.

Hm

Kellett neked féldeci. Sörrel! Ejnye, Béci!

Maradtál volna a szálláson, vettél volna vásárfiát az úton hazafelé. Akkor most nem ülnél nyakig a pácban.

Ugyan. Mitől félsz? Emberéletben, más értékben kárt nem tettél. És nálad az érvényes útleve. Kihalászni a belső zsebből, emelni magasra szolgálatkészen ácsorgó kézzel. Kivámi, állni az árgus tekintet. Megy ez. Nagy baj nem lehet.

— Maga külföldi.

Igen.

— Egy hónappal ezelőtt lépett be.

Így igaz. Huszonkilenc napja.

— Milyen céllal?

Nem mindegy? Holnap utazom haza.

— Azt kérdezem, mit csinált nálunk harminc napig. Rokonlátogatáshoz kicsit sok! Ez nem tágit. Máris gyanakszik. Szint kell vallani.

Dolgoztam. Azt csak szabad?

— Ha van hozzá engedélye. Mutassa!

Az a helyzet, hogy a jövő hónapban...

— Nincs munkavállalásija.

Így igaz. Nincs. De lesz. Elintézi a munkaadó. Megígérte.

— Szóval: maga illegális munkavállaló.

Dehogy. Nagyon is legálisan létezem. Itt ülök, sört iszom, cigarettázom. Akeresetemből. Nem látja?

— Elég. Húzza le a sörét gyorsan. Velünk jön.

Lehúzni? Parancsra? Nem esne jól. És hová mennék? Miért? Mit vettettem?

— Megsértette az idegenrendészeti törvény paragrafusát.

En?

Idegen?

Mit beszél, ember! Azt mondja meg, kinek ártottam!

— Most mondtam. Odabent maga is elmondhatja a magáét. Indulás.

Nem. Azt már nem. Majd hajnalban. Haza, a kishazába. Hagyjon békén.

Szökdecsl magasana kéz, gesztikulációval nyomatékositani a tiltakozást. Hiába. Páros karikavas csörren, vonszol ellenállhatatlan erő. Ajtó nyílik, oldalvást zuhanva elheversz. Ereszkedik fejed felől az ülésre terebélyes egyenruhás fenék. Kattan a zár. Meglódul, nekiiramodik a kocsi, vijjogva csörtet a soksávos út sűrű forgatagában.

Hivatali szoba. Szekrényaktákkal. Pár szék. Az asztalnál, számítógép előtt unottan mosolygó újabb egyenruhás. Nő.

— Mízújs, fiúk? Megint egy bűdös?

— Az. Más égtáj felől. Itt az útlevele.

— Aha. Intézkedem. Jó ég: ez már az

■ ezeregyszázhuszadik ilyen ügy idén. Ezek ellepnek bennünket, mint negyvennyolcban a muszkák.

Ezeregyszázhuszas ügy? Nem vagy hát egyedül. Működik a gépezet.

— Mi a neve, jóember?

Ott áll az útlevelemben! Nem tudja elolvasni?

A kísérők egyikének arca. Egészen közel. Érezni a leheletét.

— Válaszolj szépen, kisapám! Vagy kiverjem belőled?

Atyaisten. Komolyan gondolja? Képes lenne? Elvezetettel?

Béla. Vezetéknévvel, persze. Születtem, igen. Év, hónap, nap. Lakcím a kishazában. Anyámnak ehhez mi köze? Csikós Gézáné, született Sójhaj Mária. Utolsót sóhajtott kilenc évvel ezelőtt...

— Kommentárnem kell. Várjon!

Kopognak a billentyűk. Kutakodik a gép. Kiírja az eredményt. Anó meglepetten hátradől.

— Nincs priusza.

A gumibotos odahajlik, rámereszi a szemét az emyőre.

— Tényleg. Na és? Most már lesz! Üsd be a tényállást.

Kopogás. Kérdések.

— A munkaadó nevé? Hány magafélét alkalmaz feketén? Nevezze meg őket!

Avállalkozót? Aki munkát, kenyeret adott? Kismatyit és a többi falubelit? Akikkel együtt jóban-rosszban négy héten át? Soha!

— Neveket, kisapám.

Fenyegetően közeledik a bot. Ki bánja! Hallgatni kell. Bármilyen áron.

— Hagyd a fenébe, Józsi! Ez a fajta nem köp. Motozzátok meg.

Vasfogta kézzel nem lehet ellenkezni. Vagy mégis? A pénzt ne! Az a keresetem, hát nem értik? Megdolgoztam érte!

Az egyetlen védekezési mód: tébolyultan forogni körbe-körbe. Mint a bűgöcsiga. Amíg a bot meg nem bénít. Kimért, vesére célzott ütással.

Nagyon fáj.

Reggel.

Meg sem állt vagy újra beindult a gépezet? Teljesen mindegy. Működik. Lezárja az ezeregyszázhuszas ügyet.

Kulcs fordul, ajtó tárul. Két egyenruhás közt lefelé a lépcsőkön. Akapunál fehér kocsi. Be a hátsó ülésre. Mordul a motor. Iránya napot ébresztő égtáj.

Hosszú volt az éjszaka, hosszú az út is. Nincs szavad. Az egyenruhásoknak sincs. Hozzád. Egymáshoz igen. Nőkről, fociról. Csak a határátkelőnél vetik oda undorral az útlevelet és a szót.

— Sohabeli viszontlátásra!

Állsz. Bámulod a könyvecskébe akkurátusan beütött pecsétet.

Legalább egy szál cigarettád lenne.

(* Nagy Zoltán Mihály /Nagybakta, 1949. április 8./ költő, író. 2000-ben "A sátán fattya" című regénye Magyarországon elnyerte "Az év könyve" díjat. 2005 tavaszán József Attila-díjjal tüntették ki az alkotót.)

Csanádi György:

Sorsfordító évek sodrásában

Kevés olyan vidék van a világon, amely az évszázadok során annyi viszontagságon, rendszerváltozáson esett át, mint a Beregvidék — írja a könyv szerzője a bevezetőben. Nos, erről a régióról szóla "Fejezetek a Beregvidék történelmi múltjából" alcímet viselő, hézagpótló kiadvány, amely hiteles mű. Csanádi György több mint 50 éves újságírói és lapszerkesztői munkája mellett gyűjtötte Beregszász 900 éves történetének adatait, elsősorban a Megyei Állami Levéltár anyagai alapján állítva össze könyvét.

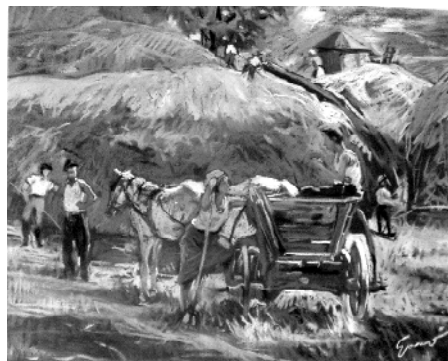
Jó szívvel ajánljuk a kiadványt mind-

azoknak, akik behatóbban szeretnék megismerni a vidék mellett Beregszászt, amely Lampert herceg, Erzsébet királynő, Bethlen Gábor, II. Rákóczi Ferenc városa, amely mindig megmaradt magyarnak, amely mindig is Kárpátalja magyar politikai és kulturális életének központja volt.

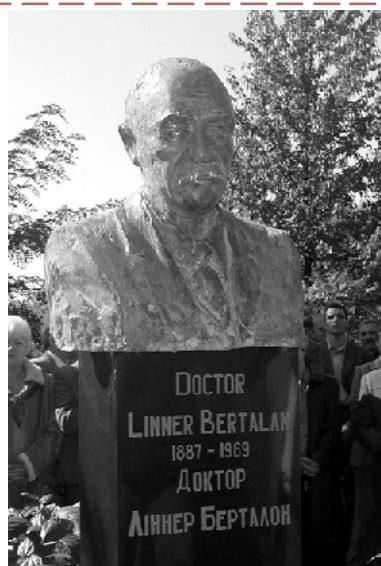
Nagyon nehéz besűríteni egy 340 oldalas könyvbe mindazt, ami a kőkorszaktól napjainkig történt ezen a vidéken. Csanádi Györgynek ez sikerült. A legfontosabb stációkat, a XX. század legtragikusabb időszakait — az I. világháborút, a cseh megszállást, a II. világháborút, a "malenykij robot" eseményeit, a sztálini korszak kegyetlen rendszerét, a hrucsovi enyhülést, a brezsnyevi pangást, a gorbacsovi reformpolitikát, a rendszerváltozást — a szerző nagyrészt szemtanúként élte meg, ezért is fontos ez a mű.

A kiadványt az érdeklődők a Bereg könyvesboltban vásárolhatják meg.

A Kárpátaljai Hírmondó galériája

Garanyi József: Szénahordás

Balogh Géza alkotása

A felvételen Liszt Ferenc kijevei emléktáblája látható, alkotója az ungvári születésű Vigh János építész. A relief a Szerződéses Házának falát díszíti. Ebben az épületben, amely mint Kereskedelmi Kamara működött, adott hangversenyt a Mester. Azonban kijevei koncertje során olyannyira összekülönbözött a cárral, hogy 24 óra alatt kénytelen volt elhagyni Oroszországot.

A gróf székesi Bercsényi család

A Bercsényi familia egyik legnagyobb alakja, Bercsényi Miklós, a kuruc szabadságharc főgenerálisa révén vonult be a magyar romantikus történetírásba.

Nevét a Veszprém vármegyei Berchenyről, a család ősi birtokáról vette, amely az 1526-os török hadjárat során pusztult el. A Bercsényi család első ismert tagja **László**, aki II. Lajos udvarnokaként (aulae familiaris) szolgált a királyi udvarban. Szolgálatiért az uralkodó 1525-ben a hűtlenségbe esett Doroszlay János bars megyei nagy-malonyáni és kalacsnai, 400 forintban bírt zálogos részjóságait adományozta neki. A mohácsi csatát követően Bercsényi László visszaköltözött birtokaira. A kettős királyválasztást követően Habsburg Ferdinánd pártjára állt és hűségesen kitartott ura mellett (ebben a korban nagy ritkaságnak számított, hiszen a főurak többször cseréltek pártot).

I. Ferdinánd 1533-ban Bécsben kelt adománylevelében intézkedik Bercsényi László és fivéreinek megjutalmazásáról. A családi nevet fia, **I. Imre** vitte tovább, aki valóságos szerencselovagnak tűnhet fel a történészek szemében. Odahagyta családi örökölt birtokait és Erdélyben próbált szerencsét Szapolyai János Zsigmond fejedelem, majd pedig Báthori István váradi főkapitány udvarában. A Báthoriak megbecsülték a tehetséges katonát: 1577-ben Kristóf vajda Kendeő és Székes marosszéki birtokokat adományozta neki. Házassága (Sárossy István és Toldy Anna Zsófia nevű lányát vette feleségül) révén jelentősen feljebb emelkedett a társadalmi ranglétrán, hiszen rokonságba került Erdély leg-rangosabb családjaival.

Két fia született: I. István ága leszarmazottak nélkül halt ki, a családnevet I. László vitte tovább. Báthori Zsigmond uralkodása, majd az azt követő zavaros időszakban nem szerepel az erdélyi közéletben, buzgó katolikusként valószínűleg a császári udvar politikáját támogatta.

Fia, II. Imre egyike a korszak leg-színesebb egyéniségeinek. 1590-ben született. Karrierjét rokoni kapcsolatai is segítették (Toldy ágon közeli rokona volt Bethlen Gábor fejedelemnek). Tanulmányait külföldi egyetemeken végezte, majd hazatért Erdélybe, ahol feleségül vette Lugossy János lippai főkapitány leányát (hozományul hatalmas vagyont, köztük Hódmezővásárhely, Solyom birtokait kapta). 1616–17-ben római zarándoklatra indult, majd elzarándokolt a Szentföldre, ahol felkereste Jézus Krisztus sírját. Hitbuzgóságáért megkapta a „Szent Sír Lovagja” címet, illetve a jeruzsálemi pátriárka engedélyével felvette címerébe Jeruzsálem keresztjét.

Erdélyben számos szolgálatot tett Bethlen Gábor udvarában, akinek megbízásából 1625 szeptemberében tárgyalásokat

folytatott a budai pasával. Később összekülönbözött a fejedelemmel és II. Ferdinánd király pártjára állt. Az uralkodó királyi kamarássá nevezte, majd Esterházy Miklós és Pázmány Péter támogatásával tovább emelkedett a Magyar Királyság ranglétráján: nógádi főkapitány lett. 1634-ben mint királyi követ járt I. Rákóczi György fejedelem udvarában. A huszárcsapatával részt vett a harmincéves háborúban. 1639-ben érdemei elismerésül bárói méltóságot és tábornoki rangot kapott a királytól. 1639. szeptember 25-én Prága alatt esett el egy svédekkel vívott ütközet során.

Birtokain üldözte a reformáció híveit, Karánsebesre ő hívta meg a jezsuitákat, akiket bőkezűen ellátott adományokkal. Ügyes gazdálkodása révén Magyarországon is jelentős vagyont szerzett. Jelentős összegeket kölcsönzött II. Ferdinándnak, aki a galgóci uradalmat adományozta Bercsényinek. Második szentföldi zarándoklata előtt végrendelkezett: családja kihalása esetére minden vagyonát a jezsuiták pozsonyi rendházára hagyta.

A későbbiekben csupán II. Ferdinánd pártfogása mentette meg a család birtokát, amelyet gróf Forgách Adám hatalmaskodásai fenyegettek. A Bercsényi-árvák neveltetését a király személyesen felügyelte. Erzsébet kolostorba vonult, életét a pozsonyi Klarissza-rend főnökszonyaként fejezte be. Bercsényi (III.) Imre lovastisztként szolgált Érsekújváron, azonban „garázdálkodásaival” kihívta maga ellen Esterházy Pál tábornok haragját, aki börtönbe vetette a fiatalembert. A továbbiakban is csak az uralkodó jóindulata mentette meg Bercsényit a komolyabb következményektől.

Öccse, **László** Damasd várának kapitánya volt, azonban gondatlansága miatt a várat elfoglalta a török. Ezért 1647-ben az

országgyűlés elrendelte a nádor általi felelősségre vonását.

A Bercsényi-testvérek ezután visszatértek Erdélybe, ahol II. Rákóczi György fejedelem szolgálatába álltak. **I. Miklós**, a család legfiatalabb tagja 1657-ben elkíserte a fejedelmet a szerencsétlen kimenetelű lengyelországi hadjáratba is. III. Imre 1660-ban elesett a török elleni gyalui ütközetben.

Miután pártfogójuk, II. Rákóczi György elesett a szászfenesi csatában és a család Bihar megyei birtokait a török elfoglalta, Bercsényi Miklós visszatért a király hűségére. III. Ferdinánd 1663-ban Érsekújvár védelmére küldte. 1683-ban meghódolt Thököly Imrének. 1686-ban királyi tábornok, 1687. szeptember 14-én kelt oklevelében I. Lipót fiával együtt grófi rangra emelte.

Erdélyből történt visszatérését követően az érsekújvári lovasság parancsnoka, majd bányavidéki főkapitány. Szolgálati jutalmául Brunóc és Temetvény várakat, illetve más birtokokat kapott adományul. Gróf Rechberg-Rothenlöwen Erzsébettel kötött házasságából született fia, (II.) Miklós, a kuruc főgenerális.

II. Miklós 1664-ben, a Vág mellett emelkedő Temetvény várában született. Tanulmányait a nagyszombati egyetemen végezte, majd Esterházy Pál nádor udvarába került. 1686-ban részt vett Budavár felszabadításában, katonai érdemei elismerésül ezredesi rangot kapott és kinevezték Szeged várának és vidékének főkapitányává. 1687-ben I. Lipót király apjával együtt grófi rangra emelte és aransarkantyús lovaggá ütötte. Az uralkodói kegy további jeleként királyi kamarás és belső titkos tanácsos lett. Házasságot kötött Drugeth Krisztina grófnővel, aki révén jogot formált a Drugeth-örökségre. Ung vármegye örökös főispánja és Felső-Magyarország fő hadbiztosává lett. 1696-tól három esztendeig az Eperjesen működő királyi bíróság egyik oszlopos tagja. Itt ismerkedett meg Rákóczi Ferenc herceggel, akivel örök életre szóló barátságot kötött. Az ungi uradalom erdőségeiben vadászgatva dolgozták ki Magyarország Habsburg elnyomás alól való felszabadításának tervét. Ügyüknek XIV. Lajost, Franciaország királyát kívánták megnyerni (a Rákóczi-dinasztia hagyományosan számíthatott a franciák támogatására). A francia királynak szóló leveleket Longueval százados azonban átadta a császári udvarnak. Rákóczit 1701. május 29-én Sáros várában elfogták és Bécsújhelyre szállították. Bercsényi Miklós Lengyelországba menekült, ahol Du Heron francia követ segítségével hozzájárult a nemzeti felkelés előkészítéséhez.

1703-ban Rákóczival közösen szervezték Lengyelországban a felkelést. A fejedelem munkácsi csatavesztése után Bercsényi Miklós lengyel csapatai révén sikerül véghezvinni a sikeres tiszai átkelést.

Emlékoszlop és turulmadár Dolhán

■ Bercsényi egyike a Nagyságos Fejedelem leghűségesebb támogatóinak: a Szécsényben szövetségzett rendek főgenerálisa és a kormánytanács első szenátora. 1705 októberében gróf Csáky István főhadbiztos és báró Sennyey István tábornok részvételével Nagyszombatban béketárgyalásokat folytatott a császári biztosokkal. 1707-ben fejedelmi helytartó, s mint ilyen, tárgyalásokat folytatott Varsóban Nagy Péter orosz cárral, amely eredményeként a felek véd- és dacszövetséget kötöttek. 1710-ben, amikor már látszott, hogy a nemzeti felkelés ügy vesztésre áll, Bercsényi Lengyelországba utazott, hogy segítséget nyerjen az orosz cártól, de eredménytelenül.

A szatmári béke feltételeit nem fogadta el, egy ideig (1711–1716) Brezan várában élt, majd a szultán meghívására Törökországba ment, ahol részt vett néhány hadjáratban az Al-Dunamentén. Az osztráktörök békekötés eredményeként urával együtt Rodostóban (Tegirdag) telepszik meg. Itt nősül meg harmadszor (gróf Csáky Krisztina halála után Kőszeghy Zsuzsannát, Mikes Kelemen nagy szerelmét veszi feleségül).

Fia, László (1689–1778) tanulmányait Ungváron és Kassán végezte, majd apródként II. Rákóczi Ferenc udvarába került. 1708-ban kinevezték a nemesi testőrség századosává és kornétássá, s mint ilyen küzdött a trencsényi ütközetben. 1710-ben részt vett a romhányi ütközetben, majd Ungvárt készíti fel a várható labanc ostromra. 1711-ben II. Rákóczi Ferencel együtt elhagyta Magyarországot, majd Franciaországban telepedett le, ahol beállt XIV. Lajos hadseregébe. 1719-ben, mint a francia hadsereg ezredese kereste fel a rodostói menekülteket, s közülük szervezte meg a Bercsényi-huszárezredet. Katonai tehetségének köszönhetően gyorsan emelkedett a ranglétrán: 1738-ban tábornok, 1742-ben altábornagy lett, 1744-47-ben Flandriában mint lovassági főparancsnok tevékenykedett. 1753-ban érdemei elismeréséül megkapta a Szent Lajos-rend keresztjét, 1758. március 19-én pedig Franciaország legfőbb katonai méltósága, marsall lett. 1759-ben Mária Teréziától amnesztiát kapott.

III. Miklós (1736–1762) Szaniszló király (XV. Lajos francia király apósa) kamarása, Lotharingia és Bar hercegségek főlovászmestere, a Bercsényi-huszárok ezredese, Hannoverben esett el.

Ferenc Antal, a Bercsényi-huszárok ezredese, 1768-ban Lotharingia és Bar hercegségek főlovászmestere, lovastábornok volt.

Fia, V. László, a család utolsó tagja volt. Tanulmányait a bécsi Tereziánumban végezte, több külföldi hadjáratban is részt vett, így a Wagrami és az Austerlitz ütközetben.

-FOGARASI-

2003-ban méltattuk a Rákóczi-szabadságharc (1703—1711) kezdetének 300. évfordulóját. A szabadságharc a magyar történelem azon jeles eseményei közé tartozik, amelyek szorosan kapcsolódnak vidékünkhez.

Hat esztendővel azután, hogy a császáriak vérbe fojtották a tokaji ribilliót, titokban mozgolódott a Tiszahát népe. A régi kudarcokból azt is kiokoskodták, hogy tekintélyt teremtő, fegyelmező vezér nélkül csekély remény lehet a győzelemre. A beregi népvézerek, élükön a tarpai Esze Tamással, 1703 tavaszán Bige György és Pap Mihály személyében követeket küldtek a lengyelországi Brezán várban bujdosó Rákóczi Ferenchez. Amikor Rákóczi Ferenc megbizonyosodott a felkelő nép hangulatáról és keserű sorsáról, kiáltványt és zászlókat adott át a követeknek. A piros selyem zászlókra Rákóczi nevének kívül aranyfonallal ez volt hímelve: "Cum Deo pro Patria et Libertate" (Istennel a hazáért és a szabadságért).

1703. május 21-én Tarján és Váriban, május 22-én Beregszászban került sor a zászlóbontásra. A zászlóbontások után a katonai értékeknek még nem mondható kuruc csapatok május végén Esze Tamás vezetésével Dolha irányába indultak Rákóczit fogadni. Dolhán a már néhány ezerre duzzadt kuruc csapat megpihent és úgy döntöttek, hogy itt várják be a fejedelemhez menesztett követeket. A táborban bizonytalanság uralkodott, ekkor még azt sem tudták, lesz-e vezérük, melléjük áll-e Rákóczi Ferenc?

Károlyi Sándor, Szatmár vármegye főispánja és a hozzá csatlakozó Csáky István egy 520 főből álló, állig felfegyverzett nemesi bandériummal június 6-án elindult Vári felé, mert itt vélték megtalálni a felkelők táborát. Ezután Nagyberegnék, onnan Dolhának indultak. Az éjjeli őrzőjárat elfogott egy embert, akitől megtudták, hogy a felkelők Dolhánál állomásoznak. Június 7-én délután megtámadták a gyanútlanul táborozó felkelőket. A kaszával, villával felfegyverzett kurucok nem tudták eredményesen ellenállni, a túlerő teljesen szétverte Esze Tamás kurucait. A 3000 főnyi csapat "romjaiból" csak 200 paraszt gyalogos és 50 lovas ment Rákóczi elé a Vereckei-szoroshoz.

A szabadságharc első ütközetében megmutatkozott a nemesség által jól felfegyverzett katonaság fölénye. Amenekülők kurucokat nem üldözték, de közel 200 embert lekaszaboltak. Összesen 17 foglyot ejtettek, akiket a szatmári várba kísértek. Ott átadták őket Löwenburg Frigyes császári várparancsnoknak, aki hetet karóra, ötöt pallosra ítélte. Már fel is rakták a szekérre, hogy a vesztőhelyre vigyék őket, mikor a szatmári polgárok könyörgésére megkegyelmezett életüknek.

A csatában elesettek holttestét az ütközet színhelyének közelében hantolták el. Az életben maradtak Lengyelország felé menekültek. Ebben a csatában Károlyi Sándor kuruc zászlókat zsákmányolt, amelyeket később jutalom reményében, mint diadaljeleket mutatott be Bécsben. A szabadságharc horderejét felfogni még nem képes császári udvar azonban nem méltányolta tettét "egy pár paraszt megölése miatt". Károlyi sértődötten és megalázva tért

haza. Miután tudomást szerzett arról, hogy a kurucok elfoglalták nagykarolyi várat, ahol felesége is tartózkodott, maga is átállt a kurucokhoz. 1703. október 15-én Bercsényi Miklós már mint hívet mutatta be II. Rákóczi Ferencnek.

A szétszórt kurucok várakozása sikerrel végződött, mert Rákóczi Ferenc beváltotta a hozzá fűzött reményeket, június 16-án átlépte a magyar határt és a felkelők élére állt. A vesztés csata is arra serkentette a kurucokat, hogy visszaadják a dolhai kölcsönt.

A dolhai csata emlékét generációkon keresztül megőrizte a nép emlékezete. A körmény lakossága rendszeresen leróta kegyeletét a sírhant felett. 1901-ben Demjanovics Endre címzetes kanonokkal és dolhai esperessel az élen mozgalom indult, hogy a "Rákóczi sírhalomnak" nevezett kuructemetőt emlékművel jelöljék meg. Nem egészen két év alatt az elképzelés meg is valósult. 1903. június 8-án a dolhai templomtéren kb. 5000 ember jelent meg, ahol Balogh prépost szentmisét tartott. Ezután az emlékműhöz vonultak, ahol a jelenlévő papok megszentelték az emlékhelyet. Maga az emlékjel fehér márványoszlop, tetején aranyozott turulmadárral, a turulmadár alján egy kis keresztrel. Balogh vikárius szívhez szóló beszédet tartott. Többek között ezeket mondta: "... tanuljanak Rákóczi úri szeretni hitüket és hazájukat... melyért élni-halni készen legyenek...". Az elkövetkező évfordulók alkalmával mindig megkoszorúzták az emlékhelyet.

Az emlékmű későbbi sorsáról a beregszászi levéltárban található iratból tudunk, amely az 1923-as eseményeket tárgyalja. Ekkor vidékünk Csehszlovákiához tartozott s így nem nézték jó szemmel a magyar történelemmel kapcsolatos emlékművet. 1923 márciusának elején le döntötték a dolhai kuruc emlékmű oszlopát a rajta lévő turulmadárral együtt. Ez nagy felháborodást váltott ki a magyar lakosság körében. Az illetékes szervek elhatározták, hogy felújítják az emlékművet. Ez azt jelentette, hogy a rajta lévő márványba vésett magyar szöveget ruszin nyelvére változtatták.

Az eredeti szöveg az emlékmű egyik oldalán a következő volt:

"Istennel a hazáért és a szabadságért. A II. Rákóczi Ferenc szabadság harcának első csatájában 1703. június 7-én elesett kuruc vitézek emlékére."

A másik oldal eredeti szövege így hangzott:

"Kiontani vérem apámért, anyámért megöletni magamszép gyűrűs mátkámért. Meg halok én még ma Magyar nemzetemért."

A munkálatokkal még 1923-ban elkészültek. Visszakerült az 1,5 méter magas márványoszlop, de a turulmadár nélkül.

2002. július 20-án felavatták az emlékoszlop visszaállított magyar nyelvű feliratát.

Az avatóünnepségen született döntés arról, hogy 2003-ban, a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulóján újraavatták a csehszlovák korszakban eltávolított turulmadarat. Az ünnepségre 2003. június 8-án, Pünkösöd vasárnapján került sor.

CSATÁRY ANDREA

Szalonnás-hagymás sült krumpli

Hozzávalók 4 személyre:

8 nagyobb krumpli (150–180 g/db), 200 g füstölt, húsos szalonna vagy angolszalonna, 4–6 nagy fej hagyma (800 g), 4 gerezd fokhagyma, 4 ek. olaj, 4 dl tejföl, 1 nagy csokor snidling.

Elkészítése

1. A krumplikat 15–20 percre beáztatjuk langyos vízbe, hogy minél tökéletesebben el tudjuk távolítani felületükről a földmaradványokat, hiszen héjastul kerülnek majd a tányérunkra. Ezután alaposan megmossuk, hústüvel több helyen megszurkáljuk, alufóliába csomagoljuk, tepsibe sorakoztatjuk, és 180°C-ra előmelegített sütőben puhára sütjük-pároljuk (kb. 1 óra).

2. Közben a szalonnát (fontos hogy jó húsos legyen!) vékony csíkokra vagy apró kockákra vágjuk. A hagymákat és a fokhagymagerezdeket meghámozzuk, a hagymákat felkarikázzuk. Az olajat felforrósítjuk, megpirítjuk benne a szalonnát, majd rádobjuk a hagymát és az áttört fokhagymát, élénk tűzön, folyamatosan keverve 1 percre pirítjuk. Kissé megsózzuk, jócskán meghintjük frissen őrölt borssal, aztán lefedjük, és mérsékelt tűzön addig pároljuk, amíg a hagyma teljesen megpuhul, de még nem esik szét.

3. A snidlinget leöblítjük, lerázzuk róla a vizet, néhány szálát félreteszünk a díszítéshez, a többit ollóval (hogy össze ne törjünk) belekarikázzuk-vágjuk a tejfölbe. Ízlés szerint sózzuk, csinos tálkába szedjük, tálalásig hűden tartjuk.

4. A krumplikat kivesszük a sütőből, 5 percig pihentetjük, majd lehántjuk rólu a fóliát, és hosszában félbevágjuk őket. A krumplik belsejét villával darabosra lazítjuk-kócosítjuk, majd mindegyik tetejét gazdagon megrakjuk a szalonnás hagymakeverékkel, lapos tárla rendezzük, és a félretett snidlinggel díszített tejföl kíséretében, azonnal tálaljuk.

5. Frissen az igazi, de úgy is nagyon finom — ezért jó vendégváró — ha a krumplikat előre megsütjük és megrakjuk a szalonnás hagymával, majd fogyasztás előtt vékonyan megkenjük a tetejüket tejföllel, és a sütőben átforrósítjuk (ez esetben a tejföl mennyiségét kissé megemeljük, hogy jusson bőven a kenégetéshez is!)

EGY KIS TÁROLÁSTAN

* Tegyen néhány szem kockacukrot a kenyértartóba, így nem penészedik meg olyan gyorsan a kenyér. (A cukrot időnként cserélni kell!) Előfordulhat, hogy a kenyeredoboz mégis penészes lesz. Ilyenkor — sőt ezt megelőzendő — ecetes vízzel kitorölve lehet leginkább tisztán tartani.

* Ha azt akarja, hogy a felszelt kenyér másnap is friss legyen, a vágott felületre tegyen alufóliát, és az egész kenyeret csavarja tiszta kendőbe.

* A régi kenyér friss és puha lesz, ha rövid időre nedves konyharuhába csavarja, majd azt leszedve sütőben átmelegíti.

VÁSÁRLÁSI TANÁCSOK

Azért, hogy a vásárlókra ne lehessen rászógni rossz minőségű vagy lejárt szavatosságú terméket, a terméken lehetőleg mindent fel kell tüntetni, amit a vevőnek a kiszemelt árujáról mindenképpen tudnia kell.

Vásárlás nyáron

Ha a „hűtve” feliratot olvassuk, ez a 0 és +5 fok közötti tárolást jelenti. Persze ez a hőmérséklet nem elegendő a gyorsfagyasztott élelmiszerek esetében, amikor is a -18 fokos hőmérsékletet kell azok tárolásánál megtartani. A rutinos vásárló már messziről felismeri a szabálytalan bolti fagyasztás és az ipari fagyasztás közötti különbségeket. A nem megfelelő hőmérsékleten tárolt, újrafagyasztott terméket ne vásárolják meg, mert nagy valószínűséggel minőségük már nem azonos az előirttal.

Mire figyeljünk a mindennapi vásárlás során?

- Sértetlen-e a csomagolás;
- a minőségmegőrzési idő nem járt-e le;
- a megszokott terméket nem cserélték-e le megtévesztésig hasonló újra;
- a tömeget ugyanolyan csomagolásban nem változtatták-e meg;
- a felhasznált nyers- és adalékanyagok változatlanok-e;
- elkészítési, felhasználási javaslattal, tájékoztatással ellátták-e;
- hűtést igénylő árut csak hűtőből vásároljunk;
- akciós terméknél tájékozódjunk a leértékelés okáról.

Mit tartalmaz az áru címkéje?

A fogyasztóvédelmi törvények egyebek mellett pontosan előírják, ha a vásárló közelebből szemügyre veszi a portékát, az azon lévő címkén milyen információkat és hogyan kell megtalálnia. A jogszabály szerint az áru csak akkor hozható forgalomba, ha a csomagolásán (vagy másutt, de az árutól elválaszthatatlanul elhelyezett címkén) jól olvashatóan, közérthetően és egyértelműen tartalmazza a fogyasztók tájékoztatásához és a hatósági ellenőrzéshez szükséges adatokat.

A törvény azt is meghatározza, minek kell szerepelnie minden árucímkén: az áru pontos megnevezésének (amelyet védjegy vagy fantázianév nem helyettesíthet), a gyártó vagy forgalmazó nevének és címének, valamint a származási helynek. Vannak olyan adatok is, amelyek a különböző termékek esetében eltérnek, de a vásárlókat ezekről is tájékoztatni kell. Ide sorolható az áru mérete, nettó mennyisége, az előállításához felhasznált összetevők (minőségi és mennyiségi szempontból), a rendeltetésszerű használhatóságának, vagy minőségmegőrzésének várható időtartama (vagyis az, hogymikor jár le a szavatossága), az alapvető műszaki jellemzők, a minőségi osztályba sorolás, energiafelhasználásának ismérvei, a környezet-, és természetkímélő jelleg, végül a megfelelőségi jelölés, vagy engedélyköteles árunál az engedélyszám.

NAGYI TIPPJEI

* Szép színe lesz a levesnek, ha a rántáshoz használt pirított hagymát kezdettől fogva a levessel együtt főzi.

* Friss lesz a fonnyadt fejessaláta, ha három percre kézmeleg vízbe, majd fél órára hideg vízbe teszi.

* Nem barnul meg az alma vagy a körte, ha citromlét csöpögtet rá. Az íze is finomabb lesz.

* Ropogós lesz a szárnyas sült, ha a sütés befejezése előtt 10 perccel sós vízzel meglocsolja a húst.

* Megmentheti az elsózott levest, ha öt percre pár szem nyers krumpelit szeletel bele.

* Könnyebb a tortát felválni, ha a szeletelés előtt a kést forró vízbe mártja.

* A forró zsiradékot könnyebb lesz eltávolítani a tűzhelyről, a padlóról, ha hideg vizet önt rá. A zsír megszilárdul, és késsel lekaparhatja.

* A porrongy szebben töröl, ha mosás után egy éjszakára glicerines vízben áztatja.

Ne vessünk!

— Milyen az új feleséged?
— Nagyon kiváló. Otthon van a zenében, a festészetben, a költészetben... Csak otthon nincs soha.

— A férfiak mind ostobák — mondja egy hölgy a társaságban.

Mire megszólal egy diplomata:

— Vannak közöttük agglegények is...

— A szakácskönyv, amit vettél, tele van nyomdahiával.

— Tudom, csak nem akartam kritizálni a vacsorát...

Egy kisfiú megkérdezi az apját:

— Apuka! Van a Jóistennek felesége?

— Már hogyan, kisfiam! Ha lenne felesége, nem lenne mindenható!

Egy falun keresztülhaladva az egyik turista azt látja, hogy egy gazda veri a feleségét.

— Mit csinál maga, jóember?

— Nem látja? Javítom a mosógépet!

— A férjem beszerzett minden korszerű háztartási gépet, ami egy lakásba kell. Van automata mosógépünk, robotgépünk, mosogatógépünk, mikrónk, számítógépünk... Most már csak egy olyan férjről kell gondoskodni, aki mindezekhez ért is!

Az egyik agglegényt megkérdezték, hogy miért nem nősült meg.

— Tulajdonképpen a nő olyan, mint a cigaretta — hangzott a válasz. — Eleinte igen kellemes, de aztán a sok lerakódott mérge nagyon felgyülemlik az emberben.

Családi perpatvar hallatszik a szomszédból. A házaspár hangosan veszekszik, az asszony azt kiabálja:

— Vedd tudomásul, hogy akik előtted udvaroltak, azok mind okosabbak voltak, mint te!

— Na, ebben egyetértünk! — válaszolja megtörtén a férj. — Hiszen én vettelek el!

— Az egyik férfi azzal dicsekszik a barátjának, hogy a házasságkötés előtt nem feküdt le a feleségével.

— És te? — kérdezi a barátját.

— Mi is a feleséged lánykori neve?...

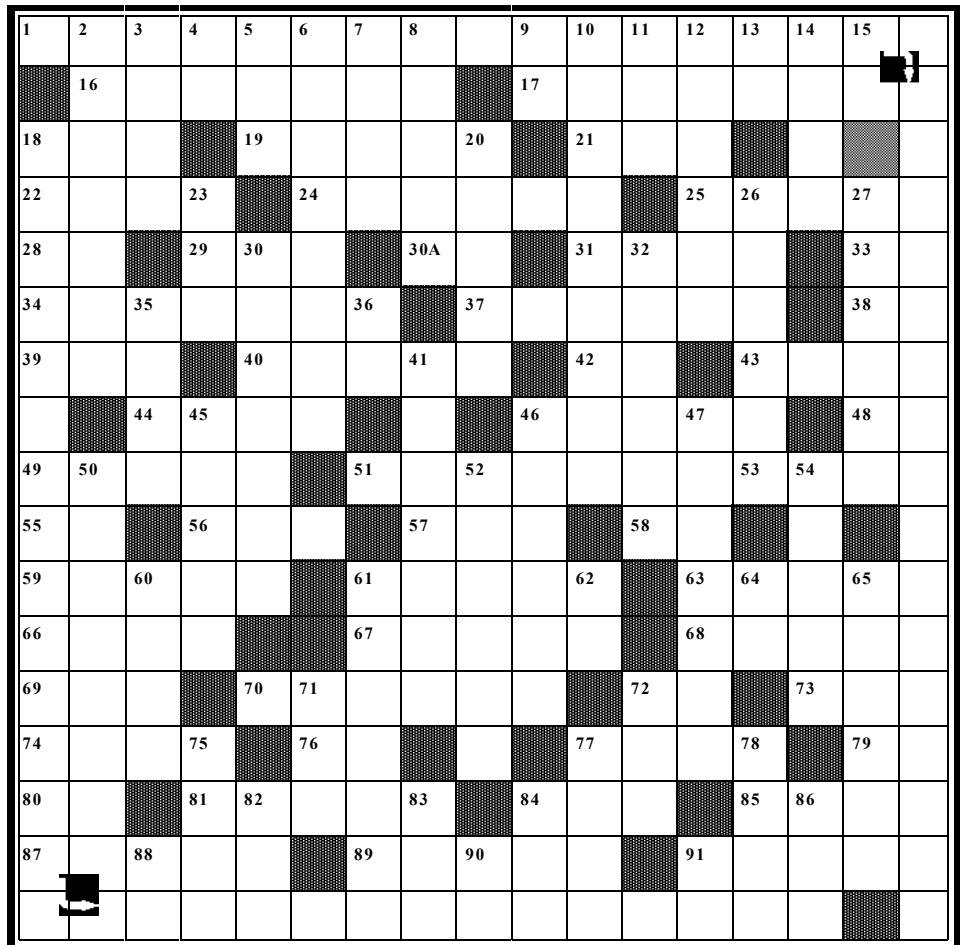
— Nem tudod elképzelni, milyen boldogan éltem az asszonnyal, amíg az a kis malőr be nem következett.

— Csak nem lett terhes az asszony?

— Nem, hanem elvettem feleségül.

Keresztrejtvény

Idézet Váci Mihály egyik verséből

VÍZSZINTES: 1. Az idézet kezdete (zárt betűk: H, E, R, E, G, K). 16. Haszontalan piszokja. 17. Megtörtént események elmondva vagy leírva. 18. Becézett férfinév. 19. Hámba, járomba (+ ékezet). 21. Német semmi. 22. Sakkban a vezér támadása. 24. Mustárgáz. 25. Idegen női név. 28. Argon vegyjele. 29. Szilícium és kén vegyjele. 30a. Azonos mássalhangzók. 31. Létezés. 33. Radon vegyjele. 34. Ízesíti az ételt. 37. Hágó a Kárpátokban. 38. Rangjelző. 39. Mutatószó. 40. Anyagok kiemelése edényekből. 42. Bróm vegyjele. 43. Olasz pénzegység (+ ékezet). 44. A szerelem latin istene. 46. Sportban csereként játékba lendül. 48. Talmi. 49. Zenekarban ütőhangszeren játszik. 51. Kisebb délutáni étkezés. 53. Becézett férfinév. 55. Indíték. 56. Főnévképző. 57. Nem azt! 58. A vízsz. 73. némán! 59. Gyomnövények. 61. Trója másképpen. 63. ... Kastner, német ifjúsági író. 66. Ferde. 67. Volna. 68. Csokonai műzsája. 69. ... mail (légiposta). 70. Parasztosan: kegyelmed. 72. Tova. 73. Duplán: ütőhangszer. 74. Gonosz törpe. 76. Téli sporteszköz. 77. Trópusi kúsznövény. 79. Római 2. 80. Határozórag. 81. Nyolcadrés.

84. Vágány. 85. Pépszerű étel. 87. Régi, elhasznált. 89. Lehangelő. 91. ... tag, Jó napot!

FÜGGŐLEGES: 2. Tájékozottság, tapasztalat valamiben. 3. Esőn áll. 4. Igeköző. 5. Mutató szócska. 6. Vegyi hatású anyag. 7. Valamely folyamat egy szakasza. 8. Meghatódva, halkán, akadozva mond valamit. 9. KT. 10. Pultnál mért italokat kaphatunk itt. 11. Lármás jelenet. 12. Csapások. 13. Asszonynévjelző. 14. ... András, színész. 15. ÉE. 18. Az idézet befejezése (zárt betűk: L, L, Y, L). 20. ... szemmel figyel (gyanakodva néz). 23. KSÓ. 26. Magyaros férfiruha. 27. Kaukázusi hegy. 30. Erősek. 32. Férfinév. 35. Vezérkar. 36. Argon vegyjele. 41. Lelki jelenség. 45. Nem áll egy helyben. 46. Buzogányáról híres magyar vezér. 47. Vékonylemez. 50. Csőrös fuvola. 52. Nem fekete-fehér. 54. Nem zárt. 60. Nulla. 61. Görög eposz címe kiejtve. 62. Tiltószó. 64. Sír. 65. Idegen női név. 71. Napszak. 72. Német 1. 75. Huncutság (-ékezet). 77. Költészet. 82. Hím sertés. 83. Római 7. 84. Csík. 86. Veri. 88. Téli sporteszköz. 90. Néma véka! 91. Gallium vegyjele.

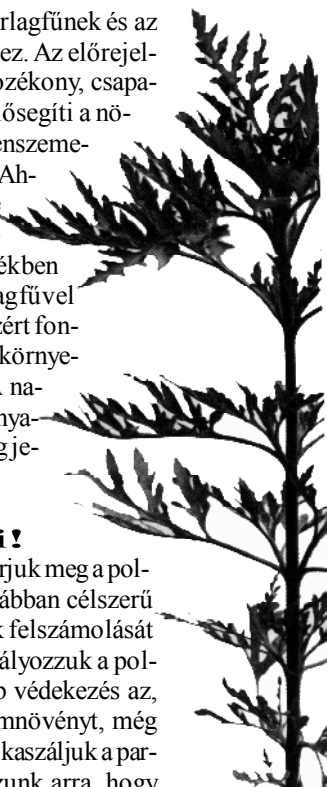
Támad a pollen

Az igazi parlagfűszezon már július közepén elkezdődik. A bajt csak úgy előzhetjük meg, ha idejében nekilátunk a gyomirtásnak!

Az idei év időjárása a parlagfűnek és az allergiásoknak egyaránt kedvez. Az előrejelzések szerint a nyárra a változékony, csapadékos idő jellemző. Az eső elősegíti a növény növekedését, de a pollenszemeket is kimossa a levegőből. Ahhoz, hogy az allergiások ne csak az esős napokon lélegezhessenek fel, jelentős mértékben csökkenteni kellene a parlagfűvel fertőzött területek számát. Ezért fontos, hogy mindenki kiirtsa a környezetében talált parlagfűvet! A nagyobb, megműveletlen, elhanyagolt, gyomos területeket pedig jelentősük be az illetékeseknek!

Tövestül húzzuk ki!

A parlagfű irtásával ne várjuk meg a pollenszezon kezdetét! Már korábban célszerű elkezdni a gyomos területek felszámolását ahhoz, hogy időben megakadályozzuk a pollenszórást. A leghatékonyabb védekezés az, ha tövestől húzzuk ki a gyomnövényt, még mielőtt virágozni kezdene. Ha kaszáljuk a parlagfüves területeket, vigyázzunk arra, hogy

minél alacsonyabb tarló maradjon! A növénytalaj közeli oldalhajtásai gyorsan növekedésnek indulnak, ezért rendszeres új-rakaszálásra van szükség. Parlagfűhöz soha ne nyúljunk kesztyű nélkül! Ha virágzó töveket kell kaszálni vagy irtani, a kesztyű mellett viseljünk védő maszkot és a teljes testfelületet beborító ruhát is! Gyerekek ne vegyenek részt virágzó parlagfű irtásban! A nagy mennyiségben belélegzett pollen gyerekeknél és felnőtteknél egyaránt kiválthatja az addig rejtett pollenallergiát. A már elvirágzott töveket is irtani kell, ezzel megakadályozhatjuk a magok beérését. Ezért is fontos, hogy a gazdák elvégezzék a megfelelő őszi talajmunkákat.

A parlagfű a megbolygatott földben érzi jól magát, nemcsak a termőföldeken, de az építkezések mellett vagy a kiskertekben is felbukkanhat. Ilyen esetekben az ingatlan tulajdonosának kell gondoskodnia a gyomirtásról. Jó, ha tudjuk, hogy a tulajdonos nem csak a kertjéért, de a kerítés és az út közötti részért is felelős.

(A Nők Lapja nyomán)

Másfél méteresre is megnő

Sokan nem ismerik fel a parlagfűvet, összekeverik a szintén allergén ürömmel. A kertekben megjelenő parlagfűvet könnyen nézhetjük büdöskepalántának is, igaz, pár hét alatt olyan magas lesz a gyom, hogy egyértelművé válik a tévedés. Akifejlett parlagfű magassága akár a másfél métert is meghaladhatja, központi, egyeses szárából sűrűn ágaznak el az oldalhajtások, ezek végén található a porzós virágok. Levelei jellegzetesen szeldeltek, színük sötétzöld, fonákjuk szürkészöld. A levelek mindkét oldalukon sűrűn szőrözöttek. A növény július végén és augusztusban bocsátja a legtöbb pollent a levegőbe, amit a szél akár 100 kilométeres távolságba is eljuttathat.

Bazsalikom — a paradicsom legjobb "barátja"

A bazsalikomot régóta igen hatásos afrodisziákumnak, azaz szerelmi serkentőnek tartják. A Dél-Ázsiából származó fűszer ma már nem a thai vagy a vietnami konyha fő alapanyagaként ismert, hanem inkább a mediterrán térségben, különösen az olaszoknál elengedhetetlen konyhai alapanyag. Nálunk régebben szinte minden falusi kertben ott illatozott, érdemes lenne ezt a hagyományt felújítani (már csak azért is, mert nincs különösebb igénye a gondozásban!).

A napfényes Itáliában és Görögországban úgy tartják: a bazsalikom a paradicsom legjobb barátja. Tésztás fogásokhoz, salátákhoz, burgonyás ételekhez használják, a spagettihez egyenesen elengedhetetlen. Nem véletlenül, hiszen az egyik népszerű spagettiízesítő, a pesto fő alkotóeleme (klasszikus változat: 15 dkg friss bazsalikomlevelet apróra vágunk, és 5 dkg fenyőmaggal, pár gerezd fokhagymával, csipetnyi sóval, borssal, tetszés szerinti mennyiségű — lehetőleg extra szűz — olívaolajjal simára turmixoljuk).

Finomságok, különlegességek

Remek paradicsomleves készíthető bazsalikommal és kakukkfűvel. Kínálhatunk hozzá fokhagymás pirítóst!

Finom csirkefasírtot készíthetünk: a da-

rált húst a szokásos módon zsemlékkel, tojással, párolt hagymával, sóval, borssal, apróra vágott petrezselyemmel és — a legfőbb attrakció! — bazsalikommal eldolgozzuk, majd forró olajban kis pogácsákat sütünk.

Jó tudni

* A bazsalikomot főzéskor csak az utolsó percekben keverjük az ételbe, különben a fokozott hőhatás miatt elveszíti gazdag ízeit!

* Ha grillezünk vagy bográcsolunk a kertben, a tűzbe dobjunk néhány bazsalikomágot, ennek füstje ugyanis elűzi a szúnyogokat.

Fűszertörténelem

* Az ókori görögök és a rómaiak óvakodtak a bazsalikomtól, azt hitték, megőrjíti azt, aki fogyasztja.

* Ahinduk szerint, ha a halottal bazsalikomlevelet temetnek el, akkor ez lesz az útlevele a mennyországba.

Tartósítása

A megmosott, leszárított levelekre sót szórunk, olívaolajjal felöntjük. Más módszer: széles szájú befőttesüvegbe nyomkodjuk a leveleket, és minden réteget megsózzuk. Ha megszáritjuk a leveleket, csak akkor morzsoljuk szét, amikor az ételbe tesszük! Fagyasztva jobban megőrzi jellegzetes ízét.

Trükkök feledékenység ellen Egyszer a fejét veszi el

A legkevesebb, ha elfelejt tejet venni, pedig egy csepp sincs otthon. De ha azt sem tudja, hogy hová tette a lakás vagy a kocsikulcsát, az már baj.

Vannak trükkök, hogy ne menjen ki a fejéből. Fessen képzeletben egy képet, a vizuális dolgokra jobban emlékezünk. Ha például tejet kell vennie, képzelje el, hogy nem tud beszélni a kocsijába, mert tele van tejjel.

Tegyen mindent mindig ugyanoda. Ha rendszeresen sikerül a kulcsát ugyanarra a helyre raknia, hamarosan furcsán hat majd, ha máshová próbálja ledobni. És ha keresi, itt mindig megtalálja.

Kössön cselekményeket bizonyos eseményekhez. Hatkor fel kell hívnia az anyját: kapcsolja a telefonhívást valami olyan dologhoz, ami hatkor történik. Például a híradónézéshez vagy a hazaérkezéséhez. Azonnal hívja a kedves mamát.

Kössön cselekményeket bizonyos eseményekhez. Hatkor fel kell hívnia az anyját: kapcsolja a telefonhívást valami olyan dologhoz, ami hatkor történik. Például a híradónézéshez vagy a hazaérkezéséhez. Azonnal hívja a kedves mamát.

Szemelvények kárpátaljai eseményekből

* Az új esztendő első napján megyszerte megemlékeztek Petőfi Sándor születésének 182. évfordulójáról.

*Január 15-én ünnepelte tizenötödik születésnapját a Lembergi Magyarok Kulturális Szövetsége. A jeles eseményt együtt méltatta a lembergi magyarsággal többek között Bálint-Pataki József, a HTMH elnöke, Gajdos István parlamenti képviselő, Szabó László, a HTMH főosztályvezetője, Udvarvölgyi Zsolt, a Miniszterelnöki Hivatal főtanácsosa is.

*A KMPSZ Tankönyv- és Taneszköz Tanácsának megbízásából a II. Rákóczi Ferenc Főiskola nyelvészeti tanzékén, „English With You and Mee” címmel angol tankönyvet írtak a 2. osztályos tanulók számára, amelynek szerzője Fábian Márta és Híres Emőke. A képanyag jelentős részét Híres Kornélia és Jankovics Mária készítette. A könyv anyagát egyelőre ezer példányban, fekete-fehérben sokszorosították és eljutott az Ungvári és a Beregszászi járás iskoláiba.

*A többéves hagyománynak megfelelően a Beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház ünnepi előadással méltatta a Magyar Kultúra Napját. A társulat Beregszászban és Munkácson mutatta be Örkény István Tóték című darabját, amellyel a múlt év őszén elnyerte a Budapesti Bárika Napok országos színházfesztivál fődíját.

* A Magyar Kultúra Napja alkalmából szervezett egyhetes rendezvénysorozat részeként élő irodalomórát és Himnuszmondó versenyt tartottak az Ungvári 10. Sz. Dayka Gábor Középiskolában.

* A MÉKK és az Anyanyelvi Konferencia szervezésében „A magyar kultúra starégiája Kárpátalján” címmel értelmiségi fórumra került sor Ungváron. Dupka György megnyitó beszéde után Kiss Elek, a Himnuszmondó verseny győztese, a Dayka Gábor Középiskola diákja elszavalta a Himnuszt, majd Pomogáts Béla, az Anyanyelvi Konferencia és az Illyés Közalapítvány elnöke tartott előadást a kulturális stratégia témakörében. Dupka György a média, a könyvtárak, a magyar nyelvű könyvek kiadása, a zene, a művészet, az irodalmi klubok működésének hiányosságairól beszélt. A fórumon felszólalt Horváth Sándor, a MÉKK társelnöke, Nagy Zoltán Mihály, az Együtt című folyóirat főszerkesztője, Szabó Tibor, az eszenyi Ritmus táncgyűttes vezetője és Gortvay Erzsébet, a MÉKK társelnöke. A rendezvényen az érdeklődők megtekintették Györke Géza, a mindössze 13 éves művész festményeit, amelyeket Iván Ambrus festőművész értékelt elismerően. A fórum lezajlása után annak résztvevői az Ungvári Művészeti Iskola épületében újraavatták a Petőfi-emlékszobát, amelynek anyaga komoly károkat szenvedett egy

tűzvészben. Az emlékszoba újraavattását a MÉKK kezdeményezte, a felújítást a HTMH segítette.

*A Munkácsi Humánpedagógiai Főiskola magyar tagozatának a Magyar Kultúra Napja alkalmából tartott ünnepi rendezvényén, amelyet a MÉKK szervezett, Pomogáts Béla tartott előadást. Ezt követte az Anyanyelvi Konferencia okleveleinek átadása, majd a jelenlévők megkoszorúzták Munkácsy Mihály mellszobrát.

*Február 5-én a Kárpáti Igaz Szó megalapítása 85. évfordulója alkalmából jubileumi gálaműsorra került sor a megyei bábszínházban. Az ünnepségre Kárpátaljára látogatott többek között Szabó Vilmos, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára és Bálint-Pataki József, a HTMH elnöke.

*Február 18-án Szabó László, a HTMH főosztályvezetője és Szentgyörgyi Lajos elnöki főtanácsadó az ungvári Drugeth Gimnáziumnak átadta a jelenlegi legmodernebb, széles sávú Internet-hozzáférést biztosító rendszert.

*A határ menti régiók kulturális együttműködésének lehetőségeiről tárgyalt Ungváron Pál Tibor, a budapesti székhelyű Európa Alapítvány főtitkára Dupka Györggyel, a MÉKK elnökével. Megállapodtak abban, hogy az alapítvány fórumain az idén több kárpátaljai küldöttség vesz részt.

*Az Anyanyelv Világnapjának megünneplése hagyománnyá vált a Rahón élő szörványmagyarság körében. Idén is ünnepeltek: a magyar iskolások anyanyelvükön szavaltak, énekeltek a maguk és szüleik örömeire.

*A MÉKK, illetve az Ungvári Nemzeti Egyetem ötödik évfolyamos diákjai az Ungvári 10. Sz. Dayka Gábor Középiskolában játékos műveltségi vetélkedőt rendeztek József Attila születésének 100. évfordulója kapcsán.

*A nagyszülősi járási Fertőszalmás önkormányzata Európa-emlékművet készülni állítani az elszakított magyar nemzetrészek együvé tartozásának jelképeként. Az emlékmű tervezője Pécsi L. Dániel, felavatására a tervek szerint idén augusztus 21-én kerül sor.

*Március 1-jén újabb egyeztető tanácskozásra került sor a magyar kormány illetékesei és a Magyar Állandó Értekezlet határon túli tagszervezeteinek képviselői közt. A felek véleményezték a Szülőföld Alapról elfogadott törvényt, valamint a magyar állampolgárságról, az autonómia-törekvéseket, illetve a külföldiek beutazásáról és magyarországi tartózkodásáról szóló törvénycikkelyek módosítására vonatkozó javaslatot.

D. Gy.

In memoriam Fodó Sándor

2005. május 11-én tragikus hirtelenséggel elhunyt Fodó Sándor nyelvész, egyetemi tanár, a kárpátaljai magyarság második világháború utáni

történetének vezéralakja, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség első elnöke, haláláig tiszteletbeli elnöke.

Fodó Sándor 1940-ben született Viskén, s ott végezte középiskolai tanulmányait is. Sorkatonai szolgálatát a szovjet hadiflottánál töltötte le. Közben felvételt nyert az észtországi tartui egyetem filológia karára, amelyet 1967-ben végzett el.

Ezt követően az Ungvári Állami Egyetem magyar tanszékének a tanára lett, ahol a tudományos tevékenység mellett alapvető kötelességének tartotta a diákok magyar szellemben való nevelését. Felismerve az értelmiség szerepét a kárpátaljai magyarság megmaradása szempontjából, nap mint nap tapasztalva a szovjet diktatúra öntudatromboló hatását, a rendszer által támasztott minden nehézség ellenére igyekezett összefogásra serkenteni a régió magyarságát, ami 1972-ben a Szovjetunió legfelsőbb pártvezetéséhez címzett, több mint ezer aláírással alátámasztott, a magyarság jogainak védelmében íródott beadványban csúcsosodott ki.

A magyarság érdekében kifejtett tevékenysége miatt hamarosan menesztették hivatalából. 1971 és 1976 között különböző állásokat töltött be, majd a politikai légkör enyhülésével ismét egyetemi tanárként dolgozhatott.

A rendszerváltás idején egyike volt a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapítóinak. Aszervezet 1989 februári alakuló közgyűlésén a szövetség elnökévé választották, mely tisztséget 1996-ig töltötte be. Ebbéli minőségében mindvégig következetesen kiállt a magyarság jogainak érvényesítése és bővítése, az 1944-es sztálinista megtorlások áldozatainak rehabilitálása és kárpótlása mellett. 1992-től 1997-ig a Kárpátaljai Református Egyházkerület főgondnoka, 1996-tól haláláig a KMKSZ tiszteletbeli elnöke volt. 1991-ben az Ukrjnai Magyar Demokrata Szövetség egyik létrehozója és első elnöke, a Magyarok Világszövetsége elnökségi tagja.

Petrás Mária Csángó Madonnái

A Magyarok Háza adott otthont Petrás Mária csángó népdalénekes és képzőművész kiállításának. A megnyitón Jankovics Marcell művészettörténész méltatta a művészt és kiállított munkáit: „Petrás Mária unikális, egyedi, senkihez nem hasonlítható, nem mérhető. Ritka tünevény: egyediségében képes egyetemes maradni. Olyan műveket alkot, melyeket minden magyar templomban – határon innen és túl – boldogan látnék.” A szónok megjegyezte: „Petrás Mária megle-

petést is okozott számára, mert immár – kisplasztikái mellett monumentális szobor-méretekben is gondolkodik.” Nagy dolog, ha valaki az egyéniségét megőrizve alkot egyetemes értékűt, melynek letagadhatatlan a hiteles forrása. A művésznő jelentős szerepet játszik nemcsak a magyar nemzeti érzés, hanem a magyar vallásos művészet szempontjából is. A magyar plasztika művészetben nincs ma olyan alkotó, aki remekművein keresztül annyi érzelmet nyújtana, mint Petrás Mária.

A művésznő elmondta, hogy saját életének változásait stációknak tartja. Addig alkot, amíg a jó Isten erőt ad hozzá. Monumentális alkotásai közül majdnem tíz évvel

ezelőtt készítette az első nagy munkáját, a három és fél méter magas szobrot, amely a dévai ferences kolostor belső udvarán látható. „Sokan nem tudják, hogy az én munkám, mert beleilleszkedik a környezetbe. Krisztus a keresztfán – címet viseli. Az emberek megszokták, szinte észre sem veszik, mert, azt hiszik, ott áll a világ kezdete óta.”

A művész számos munkáját az Istenszülőnek szenteli. „Máriát azért szeretem, mert az egész világot benne látom. Jézus pedig a túlvilágot jelenti számomra. Nem győzöm csodálni őket. Minden kultúrát tisztetek, azokat is, ahol Jézus nem jelenik meg, de örülök, hogy a csángó kultúra képviselője lehetek. Római katolikus vagyok, az ősrégi magyar csángó művészetből inspirálódom” – nyilatkozta a művésznő.

KISLEXIKON: Petrás Mária népdalénekes, kerámiaművész a Bákó megyei Diószénben született 1957-ben. A csángó közösség ősrégi kultúrájából 1990-ben jött először Magyarországra egy csángó küldöttség tagjaként, Domokos Pál Péter születésnapjára köszöntésére. 1991 szeptemberében már a Magyar Iparművészeti Egyetem hallgatója, 1995-ben jelesen diplomázott. 1997-ben első alkalommal mutatkozott be önálló kiállításával, melyet több

mint száz követett a fővárosban és szerte az országban, továbbá Olaszországban, Franciaországban, és Kanadában. 1990 óta aktívan vesz részt a csángó ügyeket szolgáló anyaországi és határon túli szervezetek munkájában.

Z.L.

